

Raport o stanie Gminy Tomaszów Lubelski za rok 2021

Maj 2022

Zawartość

1. Wstęp	3
2. Polityki, programy i strategie realizowane w Gminie Tomaszów Lubelski w roku 2021.....	4
3. Podstawowe informacje o Gminie Tomaszów Lubelski	7
3.1. Położenie i warunki naturalne.....	7
3.2. Demografia	14
3.3. Budżet.....	18
3.4. Infrastruktura techniczna i zagospodarowanie przestrzenne	24
3.5. Polityka społeczna	33
3.6. Oświata.....	65
3.7. Ochrona środowiska i gospodarka odpadami.	75
3.8. Sfera gospodarcza	83
3.9. Kultura	89
3.10. Współpraca z organizacjami pozarządowymi	93
3.11. Bezpieczeństwo publiczne i działalność przeciwpożarowa	96
4. Organy stanowiące oraz wykonawcze Gminy oraz wykonanie uchwał Rady Gminy w roku 2021. 99	
5. Podsumowanie	107

1. Wstęp

Raport o stanie Gminy Tomaszów Lubelski został opracowany na podstawie art. 28aa Ustawy o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2020 r. poz. 713 z późn. zm.). Zgodnie z ust. 1 ww. artykułu raport jest przedkładany Radzie Gminy i rozpatrywany na sesji absolutoryjnej. W raporcie przedstawiono syntetyczny opis stanu Gminy Tomaszów Lubelski na koniec roku 2021. Dokładny opis wszystkich zadań realizowanych przez Gminę zaprezentowany jest w sprawozdaniach z działalności poszczególnych jednostek organizacyjnych, które zostały już wykonane i przedstawione Radzie Gminy bądź są w trakcie wykonywania, zgodnie z przepisami szczególnymi określającymi sposób i termin ich wykonania.

2. Polityki, programy i strategie realizowane w Gminie Tomaszów Lubelski w roku 2021

Głównym dokumentem określającym rozwój Gminy Tomaszów Lubelski jest „Strategia rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2015-2020” przyjęta Uchwałą nr XVI/134/2016 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 11 marca 2016 r. Ze względu na fakt, iż okres obowiązywania Strategii kończył się wraz z końcem roku 2020 Rada Gminy w dniu 30 grudnia 2020 podjęła Uchwałę nr XXIV/208/2020 w sprawie przystąpienia do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2021–2027. Do czasu opracowania nowej Strategii rozwoju Gmina realizuje kierunki rozwoju określone w dotychczasowej strategii.

Strategia rozwoju gminy określa w kilkuletnim okresie kierunki działań samorządu, instytucji i jednostek gospodarczych. Wybór tych kierunków jest wynikiem analizy warunków, potencjału i możliwości rozwoju. Odzwierciedla on również poziom aspiracji i stan instytucjonalnej infrastruktury oraz aktywność i stopień gotowości do współdziałania lokalnej społeczności. Strategia jest drogowskazem wytyczającym punkty orientacyjne na dość trudnej drodze rozwoju.

Dodatkowo, zgodnie z nowym pakietem przepisów dotyczących polityki rozwoju – ustawa o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw – który wszedł w życie 13 listopada 2020 r. strategii rozwoju będą opracowane na nowych zasadach, a w przypadku jej opracowania w jej treści obligatoryjnie zostanie wprowadzony przestrzenny rozwój gminy. W efekcie wymiar przestrzenny zintegrowanych strategii rozwoju powinien być realizowany poprzez:

- określenie modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy, czyli założeń i celów polityki przestrzennej oraz struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy,
- opis ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej, czyli zasad wynikających z przyjętego modelu,
- ukierunkowanie działań do konkretnych obszarów i dopasowanie ich do potrzeb i możliwości tych obszarów, czyli wskazanie w ramach strategii obszarów strategicznej interwencji.

Strategia rozwoju gminy jest dokumentem nadrzędnym, z którego wynika konieczność opracowania innych strategii, programów bądź planów. Należy jasno stwierdzić, że każda decyzja władarza, w tym wypadku Wójta, która przyczynia się do poprawy warunków życia mieszkańców, poprawy konkurencyjności czy też do tworzenia warunków ożywienia gospodarczego jest po części realizacją przyjętej wcześniej strategii. Dlatego też trudno przypisać każde podejmowane działanie do konkretnego zapisu zawartego w strategii, gdyż określa ona, poprzez wizję oraz misję gminy cele, do których dążymy.

W przypadku Gminy Tomaszów Lubelski wizja Gminy została określona w sposób następujący:

„Gmina Tomaszów Lubelski miejscem zapewniającym wysoki standard życia mieszkańcom, przyjaznym przedsiębiorcom oraz wykorzystującym swoje atuty i potencjał zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju”

Wizja została sformułowana w taki sposób, by podkreślić, że działania prorozwojowe będą miały na celu poprawienie jakości życia mieszkańców oraz wykreowanie większej aktywności gospodarczej obszaru, a także zainteresowanie podmiotów gospodarczych spoza gminy inwestowaniem i tworzeniem miejsc pracy na jej terenie. Wykorzystanie atutów i potencjału zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju warunkuje położenie równomiernego nacisku na obszary problemowe oraz takie wykorzystanie walorów gminy, by nie powodowało to degradacji jej środowiska naturalnego.

Aby zrealizować wizję Gminy określono jej misję, czyli całościowe, generalne ujęcie działań, jakie muszą zostać podjęte w gminie, by założona wizja rozwoju została osiągnięta. Misja wynika z ustalonej wizji, a na jej podstawie określone są cele strategiczne. Misją Gminy Tomaszów Lubelski jest:

„Prowadzenie aktywnej polityki prorozwojowej poprzez dążenie do pełnego zaspokojenia potrzeb bytowych mieszkańców, wzmocnienie pożądaných procesów gospodarczych i społecznych oraz najbardziej efektywne wykorzystanie przestrzeni z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju”.

Tak jak wcześniej wspomniano wszelkie działania Wójta Gminy w roku 2021 skierowane były na osiągnięcie założonych celów.

Oprócz Strategii rozwoju Gminy w roku 2021 w Gminie Tomaszów Lubelski realizowane były następujące strategie i programy wieloletnie oraz programy jednoroczne:

- *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022,*
- *Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Tomaszów Lubelski na lata 2021 – 2023,*
- *Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021 – 2025,*
- *Program Ochrony Środowiska na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2024,*
- *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej,*
- *Lokalny Program Rewitalizacji,*
- *Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Tomaszów Lubelski na lata 2019-2032,*
- *Wieloletni Plan Rozwoju i Modernizacji Urzędzeń Wodociągowych i Urzędzeń Kanalizacyjnych Gminy Tomaszów Lubelski,*
- *Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2021,*
- *Program współpracy z organizacjami pozarządowymi na rok 2021,*
- *Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy Tomaszów Lubelski w 2021 r.*

Wyżej wymienione Strategie i programy realizowane były poprzez szereg działań. W dalszej części raportu przedstawiono działania podjęte przez Wójta za pośrednictwem jednostek organizacyjnych Gminy, które wpisują się w realizację tych dokumentów.

3. Podstawowe informacje o Gminie Tomaszów Lubelski

3.1. Położenie i warunki naturalne

3.1.1. Położenie i podział administracyjny

Gmina Tomaszów Lubelski położona jest w południowo – wschodniej części województwa lubelskiego na terenie powiatu tomaszowskiego. Jej powierzchnia wynosi 170,9 km². Pod względem zajmowanego obszaru gmina lokuje się na trzecim miejscu w powiecie tomaszowskim (po gminach: Lubycza Królewska – 212,1 km² oraz Susiec - 190,5 km²).

Tabela 1. Porównanie powierzchni gmin powiatu tomaszowskiego

Gmina	Powierzchnia	Udział w powierzchni
Bełzec	3 353	2,3%
Jarczów	10 664	7,2%
Krynice	7 356	4,9%
Lubycza Królewska	20 807	14,0%
Łaszczów	12 829	8,6%
Rachanie	9 430	6,3%
Susiec	19 075	12,8%
Tarnawatka	8 285	5,6%
Telatyn	11 180	7,5%
Tomaszów Lubelski	17 089	11,5%
Tomaszów Lubelski (miasto)	1 329	0,9%
Tyszowce	12 831	8,6%
Ulhówek	14 663	9,8%
POWIAT	148 891	100,0%

Rys. 1. Lokalizacja gminy w powiecie tomaszowskim

Gmina graniczy z następującymi jednostkami administracyjnymi:

- od północy z gminą Tarnawatka;
- od północnego - wschodu z gminą Rachanie;
- od wschodu z gminą Jarczów;
- od południa z gminą Bełżec;
- od południowego-wschodu z gminą Narol (województwo podkarpackie, powiat lubaczowski);
- od zachodu z gminą Susiec;
- od północnego - zachodu z gminą Krasnobród (powiat zamojski).

Na terenie gminy zlokalizowanych jest 26 miejscowości wiejskich. Natomiast w zakresie realizacji zadań administracji samorządowej gmina podzielona jest na 29 sołectw. Miejscowościami leżącymi w obrębie administracyjnym gminy są: Chorążanka, Dąbrowa Tomaszowska, Górno, Jeziernia, Justynówka, Klekacz, Łaszczówka, Łaszczówka-Kolonia, Majdan Górny (dwa sołectwa), Majdanek, Nowa Wieś, Pasieki, Podhorce, Przecinka, Przeorsk, Rabinówka, Rogózno (trzy sołectwa), Rogózno-Kolonia, Ruda Wołoska, Ruda Żelazna, Sabaudia, Szarowola, Typin, Ulów, Wieprzowe Jezioro i Zamiany.

W roku 2021 nie nastąpiły zmiany dotyczące podziału administracyjnego Gminy.

Rys. 2. Mapa gminy Tomaszów Lubelski

Położenie gminy w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Tomaszów Lubelski ma swoje konsekwencje związane z tempem i kierunkami rozwoju. Otóż kilka miejscowości: Rogóźno, Łaszczówka, Dąbrowa Tomaszowska, Łaszczówka – Kolonia, Sabaudia, Rabinówka czy Ruda Wołoska bezpośrednio sąsiaduje z miastem. To powoduje, iż ich mieszkańcy związani są raczej z miastem niż miejscowościami, w których faktycznie zamieszkują. Tam znajdują zatrudnienie i korzystają z infrastruktury społecznej. Tereny te są gęsto zabudowane, tracą typowo wiejskie funkcje na rzecz podmiejskich, przestrzennie i funkcjonalnie łączą się z miastem Tomaszów Lubelski. Miejscowości oddalone od miasta posiadają w przeważającym stopniu charakter rolniczy oraz cechują się niższą gęstością zabudowy.

To bliskie sąsiedztwo miasta powiatowego stawia gminę w specyficznej sytuacji. Z jednej strony mieszkańcy gminy mają bardzo dobry dostęp do wielu usług specjalistycznych w zakresie np. ochrony zdrowia, edukacji oraz rynku pracy, co wpływa na podniesienie poziomu życia. Niemniej z drugiej strony komplikuje to sprawne zarządzanie gminą, a w szczególności w zakresie podejmowania decyzji inwestycyjnych dotyczących wszystkich mieszkańców. Mieszkańcy strefy związanej z oddziaływaniem ośrodka miejskiego, jakim jest Tomaszów Lubelski, mają inne potrzeby inwestycyjne niż mieszkańcy strefy typowo wiejskiej (oddalonej od miasta).

Ważną cechą położenia gminy jest jej bliskie sąsiedztwo z Ukrainą i usytuowanie na terenie powiatu przejścia granicznego w Hrebennem.

Przez obszar gminy i powiatu tomaszowskiego przebiega droga krajowa nr 17, stanowiąca jego główną arterię komunikacyjną i podstawowy szlak drogowy. Droga krajowa nr 17 jest trasą o znaczeniu międzynarodowym, łączącą Warszawę z Lwowem. Zapewnia także bezpośrednie połączenie powiatu z Lublinem i Zamościem.

W roku 2021 została oddana jedna nitka obwodnicy miasta Tomaszów Lubelski w ciągu drogi ekspresowej nr 17 relacji Warszawa - Hrebennie. Obecnie Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad kontynuuje prace polegające na budowie drugiej nitki. Zakończenie prac planowane jest na rok 2022.

Ponadto GDDKiA przygotowuje proces inwestycyjny polegający na przebudowie drogi krajowej nr 17 na drogę ekspresową nr 17 na odcinku od Piask do granicy państwa w Hrebennem.

3.1.2. Warunki naturalne

Gmina Tomaszów Lubelski ulokowana jest na obszarze Roztocza Środkowego (nazywanego również Roztoczem Tomaszowskim), Roztocza Południowego oraz Grzędy Sokalskiej. Teren ten ma charakter wyżynny. Charakterystyczne dla niego jest występowanie dwóch rodzajów wyniesień:

- Wyższe - Roztocze z najwyższym szczytem Roztocza Środkowego – Wapielnia (386 m n.p.m.);
- Niższe - Grzęda Sokalska z najwyższym szczytem Biała Góra (349 m n.p.m.)¹.

W zachodniej części omawianego obszaru (Roztocze) występują gleby bielcowe, z reguły piaszczyste i niezbyt urodzajne (teren miejscowości: Ulów, Szarowola, Rogózno, Pasieki, Rabinówka). Natomiast we wschodniej części gminy (Wyżyna Zachodniowołyńska) występuje gruba pokrywa lessowa, pokryta urodzajnymi glebami (czarnoziemami). W związku z tym właśnie tutaj też ulokowana jest większość miejscowości: Podhorce, Łaszczówka, Majdan Górny, Typin, Ruda Wołoska, Przeorsk, Justynówka².

Teren gminy Tomaszów Lubelski w całości należy do zlewni Wisły. Na terenie gminy początek biorą dwie rzeki: Sołokija (w pobliżu Tomaszowa Lubelskiego) i Huczwa (w okolicach Justynówki), która jest główną osią wodną powiatu tomaszowskiego. Obydwie pod względem czystości ogólnej sklasyfikowane zostały jako bezklasowe.

Powierzchnia obszarów leśnych na terenie gminy, wg danych na koniec 2019 r., wynosiła 4 820,20 ha, czyli 27,7% obszaru gminy. Lasy publiczne stanowiły 2 905,20 ha natomiast pozostała część to lasy prywatne. Należy podkreślić, że z roku na rok lesistość Gminy rośnie, kosztem terenów rolnych. Zjawisko to jest szczególnie widoczne na glebach o niskiej klasie

¹ J. Hałasa, Charakterystyka fizyczna - geograficzna okolic Tomaszowa Lub., [w:] Tomaszowska Teka Regionalna nr 1, Tomaszowskie Towarzystwo Regionalne, Tomaszów Lubelski 1997, s. 4.

² G. Kubal, Tomaszów Lubelski i okolice, P.U.W. Roksana, Krosno 2001, s. 5

bonitacyjnej (zachodnie tereny Gminy) oraz na terenach o trudnych warunkach gospodarowania.

Spośród prawnych form ochrony przyrody na terenie gminy Tomaszów Lubelski znajdują się:

- część Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego - park utworzony został w 1988 roku w celu zachowania unikalnych wartości przyrodniczych, historycznych, kulturowych i krajobrazowych Roztocza Środkowego; jego szczególnym elementem jest kompleks lasów mieszanych, z dużą domieszką jodły oraz z charakterystyczną florą i fauną;
- rezerwat „Piekiełko” - jest to rezerwat geologiczny o charakterze ścisłym, utworzony w 1962 roku na powierzchni 1,24 ha. Znajduje się tam 68 głazów narzutowych przyniesionych przez lodowiec;
- rezerwat „Zarośle” - jest to rezerwat leśny o powierzchni 64,02 ha, utworzony w 1998 roku. Ma na celu ochronę lasów jodłowo-bukowych, w tym 110-letniego starodrzewu jodły z pojedynczymi 130-letnimi okazami, z udziałem sosny, świerka, grabu i lipy. Teren ten objęty jest ochroną w ramach sieci Natura 2000;
- użytek ekologiczny „Biała Góra” - obszar o powierzchni 33,72 ha, usytuowany na południowym stoku Białej Góry, pomiędzy Justynówką, a Majdanem Górnym. Jest to zbiorowisko roślinności kserotermicznej z licznymi gatunkami rzadkimi i chronionymi.
- pomniki przyrody - na terenie gminy znajduje się 7 pomników przyrody (wg rejestru RDOŚ w Lubinie), zarówno ożywionej, jak i nieożywionej;
- Obszar specjalnej ochrony ptaków Dolina Sołokiji PLB060021 - obszar o powierzchni 13 667,76 ha;
- Obszar Natura 2000 Roztocze PLB060012 - obszar o powierzchni 103 503,33 ha.
- Obszar Natura 2000 Borowa Góra PLH060070 - obszar o powierzchni 3.3 ha.
- Obszar Natura 2000 Zarośle PLH060028 - obszar o powierzchni 391,83 ha

Na terenie gminy Tomaszów Lubelski stwierdzono występowanie surowców naturalnych, których zasobność i przydatność eksploatacyjna została uznana za istotną z punktu widzenia ich wykorzystania gospodarczego. Należą do nich głównie kamienie budowlane i kruszywa naturalne. Na chwilę obecną udokumentowano złoża piasków w miejscowościach: Rabinówka, Łaszczówka-Kolonia i Szarowola. Właściciele terenów, na których występują ww. złoża piasków w roku 2021 posiadali koncesje na wydobycie ze złóż w Rabinówce i Szarowoli. Wydobycie piasku ze złoża w Łaszczówce – Kolonii zakończyło się i przystąpiono do rekultywacji terenu w kierunku budowy na jej terenie farmy fotowoltaicznej.

3.1.2. Zabytki

Na obszarze gminy zachował się szereg cennych zabytków, dokumentujących bogatą historię regionu. Do najważniejszych należy zaliczyć:

- Neobarokowy kościół parafialny z 1926 roku z częściowym wyposażeniem z XVIII wieku zlokalizowany w Podhorcach;
- Kaplica św. Jacka z 1810 roku oraz kapliczki św. Jana Nepomucena i NMP z około 1900 roku, a także drewniana oficyna dworska z ok. 1920 roku w Majdanie Górnym;
- Drewniane domy i zagrody w Jezierni, Pasiekach, Podhorcach, Rudzie Żelaznej;
- Obiekty przemysłowe w Jezierni (Kuźnia z 1930 roku), w Sabaudii (cegielnia z 1910 i 1935 roku), Typinie (młyn z około 1930 roku.)³.

Gmina Tomaszów Lubelski charakteryzuje się wysokim nasyceniem w stanowiska archeologiczne. Do najważniejszych należą:

- Grodzisko na wzniesieniu Biała Góra;
- Grodzisko w Typinie;
- Kopce ziemne (kurhany) w Klekaczu, Majdanie Górnym i Typinie;
- Cmentarzysko kurhanowe w Majdanie Górnym i Rudzie Żelaznej;
- Kurhany w „Starym lesie” w Majdanie Górnym.

Szczególną uwagę w grupie stanowisk archeologicznych zwraca stanowisko w miejscowości Ulów, gdzie od kilkunastu lat prowadzone są wykopaliska archeologiczne. Według aktualnego stanu badań jest to najdalej na południe wysunięte cmentarzysko gockie z pierwszej połowy IV w. Największą sensacją jest to, iż pochodzi ono ze schyłkowej fazy starożytności i wykorzystywane było najprawdopodobniej przez legendarnych Herulów⁴.

Najliczniej na terenie gminy reprezentowane są zabytki archeologiczne w postaci kurhanów, w dużej części z nich odnaleziono fragmenty naczyń i narzędzi neolitycznych. Najczęściej są to obiekty płaskie na polach ornych. Ciekawe zabytki o własnych formach terenowych jak kurhany i pozostałości grodzisk znajdują się na polach ornych lub w lesie. Stan zachowania zabytków archeologicznych na terenie gminy można uznać za dobry. Największym zagrożeniem dla nich jest położenie większości z nich na polach ornych. Lokalizacja ta powoduje stałe naruszanie ich powierzchni. Należało zminimalizować, a najlepiej zaniechać głębokiej orki oraz nasadzeń roślin o długich, penetrujących korzeniach. Pierwszym krokiem do zwiększenia ochrony zabytków archeologicznych było uczulenie właścicieli terenów na obecność tam ważnych obiektów historycznych oraz współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Lublinie w celu podejmowania właściwych i efektywnych działań chroniących zabytki archeologiczne.

Na terenie gminy znajdują się też liczne figury, krzyże i kapliczki przydrożne. Część z nich została odnowiona staraniem władz gminy. Zagrożeniem dla obiektów są warunki atmosferyczne i erozja materiału, z którego powstały. Najbardziej narażone są obiekty

³ <http://www.powiat-tomaszowski.com.pl/index.php?gminy,24,1,0,pl,0.html>.

⁴ http://www.roztocze.com/index.php?option=com_content&task=view&id=197&Itemid=94.

drewniane, ale te są nieliczne. Na terenie gminy nie zachowało się kompletne założenie dworsko-parkowe, jedno z nich, w Rogóźnie, wpisane do rejestru zabytków wraz z budynkiem dworu, który obecnie nie istnieje, zaś plan założenia parkowego jest zupełnie nieczytelny. Gmina Tomaszów Lubelski opiekuje się dwoma nieczynnymi cmentarzami greckokatolickimi/prawosławnymi, prowadzona jest na nich systematyczna wycinka chwastów.

Na terenie gminy Tomaszów Lubelski znajduje się 16 obiektów zabytkowych objętych rejestrem zabytków (Załącznik 2. i 3. Do GPOnZ 2019-2022). W rejestrze zabytków ruchomych prowadzonym przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków znajdują się 23 obiekty, z których 21 stanowi wyposażenie kościoła parafialnego w Podhorcach, zaś dwa znajdują się w kościele parafialnym w Łaszczówce. Obiektami tymi opiekują się ich właściciele. Zabytki pozyskane w wyniku działań archeologicznych znajdują się częściowo w zbiorach Muzeum Regionalnego im. Janusza Petera w Tomaszowie Lubelskim i pozostają pod jego opieką wynikającą z ustawy o muzeach z 21.11.1996 r. (tekst jednolity Dz. U.2018, poz. 720). Zabytki archeologiczne (stanowiska archeologiczne) ujęte w Archeologicznym Zdjęciu Polski (AZP) łącznie stanowią liczbę 282, w tym także obiekty rejestrowe.

Placówką, która zajmuje się dokumentowaniem dziejów okolic Tomaszowa Lubelskiego jest Muzeum Regionalne im. Janusza Petera w Tomaszowie Lubelskim. W skład zgromadzonej tam kolekcji wchodzi eksponaty regionalne, zabytki sztuki sakralnej, m.in. ewangeliarze cerkiewne z XIX wieku, ikony, a także liczne pamiątki archeologiczne.

Opieka i ochrona nad zabytkami jako element społeczno-gospodarczego rozwoju gminy.

Zasady i tryb opieki nad zabytkami określony został w **Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2019-2022** zatwierdzony Uchwałą nr XI/95/2019 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 25 października 2019 r.

Zakres opieki nad zabytkami obejmuje następujące działania:

Działanie 1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy ich zachowania.

Zadanie 1.1. Prowadzenie prac porządkowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy lub pomoc właścicielom zabytków.

Zadanie 1.4. Podjęcie działań dążących do zminimalizowania degradacji zabytków archeologicznych:

Działanie 2. Podniesienie wartości dziedzictwa kulturowego w świadomości lokalnej społeczności.

Zadanie 2.2. Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych w zakresie popularyzacji dziedzictwa kulturowego gminy.

Działanie 3. Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej.

Zadanie 3.1. Utworzenie i modernizacja elementów infrastruktury służącej funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki

Zadanie 3.2. Wprowadzenie ujednoczonego systemu informacji wizualnej obejmującego zasoby dziedzictwa kulturowego gminy.

3.2. Demografia

Na koniec I półrocza 2021 r., według danych GUS, gminę Tomaszów Lubelski zamieszkiwało 11 278 osób. Spośród osób zamieszkałych 50,69%, tj. 5 717 osób stanowiły kobiety, natomiast 49,31%, tj. 5 561 stanowili mężczyźni. Stosunek liczby kobiet do mężczyzn utrzymuje się na mniej więcej takim samym poziomie w okresie ostatnich lat.

W powiecie tomaszowskim, pod względem liczby mieszkańców, Gmina Tomaszów Lubelski znajduje się na 2 miejscu po Mieście Tomaszów Lubelski. W tabeli nr 2 przedstawiono liczbę mieszkańców wszystkich gmin powiatu tomaszowskiego. Niestety z oficjalnych danych wynika, że w ostatnich latach liczba mieszkańców powiatu systematycznie maleje o blisko 1000 mieszkańców rocznie z 85 105 na koniec 2016 r. do 82 762 na koniec 2019 r. i 81 350 na koniec pierwszego półrocza 2021 r. Trend ten dotyczy również Gminy Tomaszów Lubelski na terenie której do roku 2018 następował wzrost liczby mieszkańców, natomiast w ostatnich dwóch latach daje się zauważyć niewielki jej spadek. Zjawisko to jest niestety powszechne dla całego kraju, a szczególnie dla obszarów wiejskich.

Tabela 2. Porównanie liczby mieszkańców gmin powiatu tomaszowskiego w latach 2017-2021.

Nazwa	Liczba ludności			
	stan na 31.12.2018 r.	stan na 31.12.2019 r.	stan na 31.12.2020 r.	stan na 30.06.2021
Tomaszów Lubelski (miasto)	19 198,00	19 035,00	18 783,00	18 612,00
Bełżec	3 337,00	3 315,00	3 300,00	3 281,00
Jarczów	3 438,00	3 371,00	3 333,00	3 312,00
Krynice	3 260,00	3 217,00	3 204,00	3 178,00
Lubycza Królewska	6 217,00	6 169,00	6 102,00	6 060,00
Łaszczów	6 063,00	5 973,00	5 915,00	5 880,00
Rachanie	5 155,00	5 068,00	5 000,00	4 952,00
Susiec	7 497,00	7 432,00	7 384,00	7 318,00
Tarnawatka	3 941,00	3 894,00	3 885,00	3 872,00
Telatyn	3 992,00	3 901,00	3 854,00	3 815,00
Tomaszów Lubelski (gmina)	11 393,00	11 358,00	11 292,00	11 278,00
Tyszowce	5 605,00	5 509,00	5 437,00	5 391,00
Ulhówek	4 619,00	4 520,00	4 455,00	4 401,00
Powiat ogółem	83 715	82 762	81 944	81 350

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Gmina Tomaszów Lubelski cechuje się stosunkowo wysoką gęstością zaludnienia, wyższą od średniej dla powiatu tomaszowskiego. Pod względem gęstości zaludnienia zajmuje trzecie miejsce w powiecie, ustępując miastu Tomaszów Lubelski oraz gminie Bełżec.

Na koniec 2021 r. na 1 km² powierzchni gminy przypadało 66 osób i jest to wartość zdecydowanie wyższa od średniej wyliczonej dla powiatu tomaszowskiego, która wynosi 56 osób/km². Ponadto zauważyć należy, iż wartość tego wskaźnika lokuje gminę na drugim

miejsu wśród wszystkich gmin wiejskich powiatu po gminie Bełżec: 99 osoby/km² oraz na trzecim miejscu pośród wszystkich gmin (po mieście Tomaszów Lubelski oraz Gminie Bełżec).

Tabela 3. Porównanie gęstości zaludnienia gmin powiatu tomaszowskiego (dane GUS na koniec 2020 r.)

Gmina	Gęstość zaludnienia (ludność na km ²)
Tomaszów Lubelski (miasto)	1 413
Bełżec	99
Jarczów	31
Krynice	44
Lubycza Królewska	29
Łaszczów	46
Rachanie	53
Susiec	39
Tarnawatka	47
Telatyn	34
Tomaszów Lubelski (gmina)	66
Tyszowce	42
Ulhówek	30
Powiat tomaszowski	55

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W roku 2021 w Gminie Tomaszów Lubelski zanotowano 96 urodzeń przy 141 zgonach. Należy zauważyć, że po pozytywnym roku 2019 ponownie zanotowano wyższą liczbę zgonów od liczby urodzeń jednak mniejszą niż w roku 2020. Na taką sytuację na pewno miała wpływ epidemia koronawirusa SARS Cov-2 ciągle panująca w roku 2021, zarówno w Polsce, jak i na całym świecie.

Tabela 4. Urodzenia i zgony w latach 2016-2021.

	2017	2018	2019	2020	2021
Urodzenia żywe	94	114	109	90	96
Zgony ogółem	125	120	103	155	141
Przyrost naturalny	-31	-6	6	-66	-45

Wnioski wynikające z analizy przyrostu naturalnego w Gminie Tomaszów Lubelski.

1. Pomimo optymistycznego roku 2019, gdzie po raz pierwszy od 4 lat zanotowano dodatni przyrost naturalny, w Gminie Tomaszów Lubelski przyrost naturalny jest ujemny. Ubytek ludności z terenu Gminy nie jest jednak gwałtowny jak to ma miejsce w innych rejonach wiejskich kraju.

- Należy mieć nadzieję, że w krótkim okresie czasu liczba ludności na terenie gminy będzie rosła w związku z dużą aktywnością inwestycyjną na terenie Gminy, szczególnie w zakresie budownictwa jednorodzinnego.

Niezwykle istotnym problemem demograficznym w Polsce jest starzenie się społeczeństwa. Poniżej w zestawieniu tabelarycznym przedstawiono strukturę wiekową mieszkańców w Gminie Tomaszów Lubelski dla osób stale zamieszkujących wg danych GUS (w zestawieniu nie ujęto roku 2021 ze względu na brak danych w bazie GUS).

Tabela 5. Mieszkańcy Gminy w podziale na wiek w latach 2017-2020.

Wiek	Płeć	Jednostka miary	2017	2018	2019	2020
ogółem	ogółem	osoba	11373	11393	11358	11316
w wieku przedprodukcyjnym	ogółem	osoba	2113	2115	2080	2031
w wieku przedprodukcyjnym	mężczyźni	osoba	1084	1075	1059	1028
w wieku przedprodukcyjnym	kobiety	osoba	1029	1040	1021	1003
w wieku produkcyjnym	ogółem	osoba	7244	7223	7182	7152
w wieku produkcyjnym	mężczyźni	osoba	3895	3875	3880	3851
w wieku produkcyjnym	kobiety	osoba	3349	3348	3302	3301
w wieku poprodukcyjnym	ogółem	osoba	2016	2055	2096	2109
w wieku poprodukcyjnym	mężczyźni	osoba	628	665	671	686
w wieku poprodukcyjnym	kobiety	osoba	1388	1390	1425	1423

Wnioski wynikające z analizy sytuacji demograficznej:

- Przewaga liczby osób w wieku przedprodukcyjnym nad liczbą osób w wieku poprodukcyjnym jest pozytywną cechą struktury demograficznej, minimalizuje ryzyko wystąpienia zjawiska starzenia się społeczności gminnej i powiązanych z nim trudności (ubytek pracowników na rynku pracy, zwiększone obciążenia socjalne, itp.). W ostatnich latach struktura demograficzna na terenie Gminy Tomaszów Lubelski w tym zakresie przedstawiała się korzystnie, natomiast w ostatnim roku, po raz pierwszy od kilku lat liczba osób w wieku poprodukcyjnym była większa od liczby osób w wieku przedprodukcyjnym. Sytuacja ta jest spowodowana faktem, że również w Gminie Tomaszów Lubelski daje się zauważyć zjawisko tzw. „starzenia się społeczeństwa”.
- Analizując liczebność kobiet i mężczyzn w poszczególnych grupach wiekowych, można zauważyć, że kobiety przeważają w grupie osób w wieku poprodukcyjnym, w grupie osób w wieku produkcyjnym liczniejsi są mężczyźni, natomiast w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym liczba osób obu płci jest porównywalna.
- Przewaga mężczyzn w liczbie osób w wieku produkcyjnym jest typowa dla obszarów o typowo rolniczym charakterze – kobiety częściej kontynuują edukację na poziomie wyższym i częściej decydują się na życie w ośrodkach miejskich oraz pracę w zawodach pozarolniczych.

4. Największa różnica została odnotowana pomiędzy liczbą kobiet, a mężczyzn w wieku poprodukcyjnym i jest wynikiem występowania na terenie całej Polski ogólnoeuropejskiego trendu – w krajach europejskich, a także w pozostałych wysoko rozwiniętych krajach na całym świecie, średnia długość życia kobiet jest dłuższa od średniej długości życia mężczyzn.
5. Pomimo korzystnego kształtowania się podziału ludności ze względu na ekonomiczne grupy wieku, negatywnym zjawiskiem sfery demograficznej gminy jest obserwowany od kilku lat systematyczny spadek liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym i wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Różnica w liczebności obu grup systematycznie się zmniejsza i za kilka lat przewaga liczebna osób w wieku przedprodukcyjnym nad osobami w wieku poprodukcyjnym może zostać zniwelowana.

3.3. Budżet

Budżet Gminy Tomaszów Lubelski na 2021 r. został uchwalony przez Radę Gminy Uchwałą Nr XXIV/203/2020 z dnia 30 grudnia 2020 r. Planowane dochody wynosiły 62.164.600,00 zł, z tego: dochody bieżące: 50.978.136,07 zł, dochody majątkowe: 11.186.463,93 zł. Planowane wydatki budżetu wynosiły 65.264.600,00 zł, z tego wydatki bieżące 45.878.823,71 zł i wydatki majątkowe (inwestycyjne) w kwocie 19.385.776,29 zł. Uchwała budżetowa na 2021 r. przewidywała przychody budżetowe w wysokości 4.100.000,00 zł z tytułu kredytów i pożyczek zaciągniętych na rynku krajowym oraz rozchody budżetu w kwocie 1.000.000,00 zł z tytułu spłat kredytów

W trakcie roku budżetowego dokonano zmian budżetu 11 uchwałami Rady Gminy oraz 18 zarządzeniami Wójta Gminy. Budżet Gminy Tomaszów Lubelski za rok 2021 został zrealizowany w wielkościach zbliżonych do przyjętych założeń, zaś jego realizacja przedstawia się następująco:

Tabela 6. Dochody i wydatki Gminy Tomaszów Lubelski.

Wyszczególnienie	Plan	Wykonanie	% wykonania
Dochody	70.699.807,24	68.896.285,53	97,50 %
w tym:			
- dochody bieżące	55.942.032,85	55.449.820,89	99,20 %
- dochody majątkowe	14.757.774,39	13.446.464,64	91,20 %
Wydatki	70.584.777,48	65.921.697,87	93,40 %
w tym:			
- wydatki bieżące	50.893.218,14	48.705.997,76	95,70 %
- wydatki majątkowe	19.691.559,34	17.215.700,11	87,50 %
Deficyt	Nie planowano	Nie wystąpił	-
Nadwyżka	115.029,76	2.974.587,66	2.586,00 %
Przychody:	1.691.970,24	1.783.673,40	105,50 %
Rozchody	1.807.000,00	1.807.000,00	100,00 %

Prawie we wszystkich kategoriach budżetowych wykonanie wynosiło powyżej 90 procent zakładanego planu, co oznacza, że planowanie budżetowe było realistyczne. Zadłużenie ogółem na 31.12.2021 r. wynosi 7.873.000,00 zł i dotyczy wyemitowanych obligacji komunalnych w 2013 r. w kwocie 5.100.000,00 oraz z tytułu kredytów długoterminowych zaciągniętych na finansowanie inwestycji gminnych w kwocie 2.773.000,00 zł. Zadłużenie ogółem budżetu gminy liczone w stosunku do wykonanych dochodów budżetowych stanowi wartość 11,20 %.

Gmina Tomaszów Lubelski została ponownie wyróżniona w rankingu organizowanym przez Związek Powiatów Polskich w kategorii gmin wiejskich zajmując 6 miejsce w Polsce.

Budżet gminy Tomaszów Lubelski za 2021 r. wykazał się wykonaniem nadwyżki budżetowej w kwocie + **2.974.587,66 zł** (dodatnia różnica między dochodami publicznymi a wydatkami publicznymi). Na 31 grudnia 2021 r. zachowana została reguła wydatkowa określona w art. 242 ustawy o finansach publicznych określająca, że *„na koniec roku wykonane wydatki bieżące nie mogą być wyższe niż wykonane dochody bieżące powiększone o nadwyżkę budżetową i wolne środki”* oraz zagwarantowana płynność finansowa. Nadwyżka operacyjna po zamknięciu roku budżetowego stanowiła wartość dodatnią i wynosiła + **6.743.823,13 zł**. Nadwyżką finansowano zadania inwestycyjne. Zobowiązania z roku poprzedniego zostały zapłacone i terminowo realizowano płatności z tytułu kredytów (kwota: 1.807.000,00 zł) i odsetek od obligacji i kredytów (kwota: 116.084,19 zł). Na koniec 2021 r. zobowiązania wymagalne nie wystąpiły.

W 2021 roku zrealizowano założone w budżecie zadania inwestycyjne na kwotę ogółem **16.606.392,04 zł**, na planowaną **19.057.536,34 zł** w tym wykonano:

- 1) Budowa sieci kanalizacyjnej w m. Rogózno – 13.437,75 zł.
- 2) Budowa sieci wodociągowej do Rudy Wołoskiej – 33.210,00 zł.
- 3) Budowa sieci wodociągowej w Majdanie Górnym – 29.055,17 zł.
- 4) Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami – spinka technologiczna, drugostronnie zasilenie miejscowości Łaszczówka i Ruda Wołoska – 4.920,00 zł.
- 5) Budowa wodociągu w Rabinówce – 7.661,00 zł, na plan 7.700,00 zł,
- 6) Przebudowa sieci wodociągowej w miejscowości Szarowola – 143.288,98 zł.
- 7) Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami w miejscowości Łaszczówka – Etap I, w tym w pasie drogowym projektowanej drogi ekspresowej S17 obwodnicy Tomaszowa Lubelskiego oraz poza pasem drogowym – 570.323,22 zł.
- 8) Budowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w m. Łaszczówka – Kolonia – 79.537,00 zł.
- 9) Budowa i przebudowa dróg gminnych w m. Rogózno Nr 127501L ul. Siwa Dolina od km 0+000 do km 0+267,20; nr 127500L ul. Ks. Skorupki od km 0+000 do km 0+629,00 wraz z ulicami dojazdowymi; odcinek A-B od km 0+000 do km 0+230,50; odcinek C-D od km 0+000 do km 0+202,20; odcinek E-F od km 0+000 do km 0+137,20; Gmina Tomaszów Lubelski, powiat tomaszowski, woj. Lubelskie – 24.500,00 zł.
- 10) Budowa drogi gminnej nr 127506L ul. Jasna w m. Łaszczówka – 411.837,82 zł.
- 11) Budowa drogi gminnej od drogi powiatowej Nr 3545L w m. Rabinówka gmina Tomaszów Lubelski do drogi powiatowej Nr 2407R w m. Podlesina gmina Narol – 38.350,00 zł.
- 12) Budowa drogi w Klekaczu – 19.065,00 zł.
- 13) Budowa dróg i chodników na terenie gminy Tomaszów Lubelski – 936.376,86 zł.
- 14) Przebudowa drogi gminnej nr 111775L ulica Kasztanowa w m. Majdan Górny – 960.359,49 zł.

- 15) Przebudowa drogi gminnej nr 127561L w m. Łaszczówka – Kolonia – Uzbrojenie terenów Tarnobrzskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park – Wisłosan w Łaszczówce Kolonii – 2.463.860,90 zł.
- 16) Wykonanie parkingu przy drodze gminnej ul. Wyzwolenia w m. Rogózno I – 21.079,00 zł.
- 17) Utwardzenie dna i odwodnienie wąwozu lessowego w ciągu drogi gminnej nr 127546L od km 0+005 do km 0+577 w m. Typin – 518.598,17 zł.
- 18) Wykup gruntów – 10.340,20 zł.
- 19) Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski – 86.184,74 zł.
- 20) Budowa sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Łaszczówce – 1.778.622, 49 zł.
- 21) Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski – etap II – 5 676 949,12 zł.
- 22) Zakup sprzętu komputerowego dla Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej – 0 zł,
- 23) Zakup pojazdu do przewozu osób niepełnosprawnych – 308.730,00 zł.
- 24) Budowa farmy fotowoltaicznej w Jezierni o mocy 1MW – 6.150,00 zł.
- 25) Budowa linii kablowej nn oświetlenia ulicznego w m. Górno i Justynówka od działki oznaczonej nr ewid. 41 przy drodze powiatowej nr 3516L do końca działki o nr ewid 184 przy drodze gminnej nr 111752L – 10.500,00 zł.
- 26) Budowa linii kablowej nn oświetlenia ulicznego w m. Majdan Górny ul. Polesie i ul. Klonowa od działki oznaczonej nr ewid. 6 ark. 4 obręb 0010 Majdan Górny do końca działki o nr ewid. 1272/1 obręb 0008 Łaszczówka przy drodze powiatowej nr 3521 L – 13.000,00 zł.
- 27) Budowa linii kablowej oświetlenia ulicznego w m. Rogózno ul. Józefowska – 35.000,01 zł.
- 28) Budowa oświetlenia ulicznego w Dąbrowie Tomaszowskiej – 20.615,00 zł.
- 29) Budowa oświetlenia ulicznego w Jezierni – 39,600,00 zł.
- 30) Budowa oświetlenia ulicznego w Łaszczówce – 17.989,08 zł.
- 31) Budowa oświetlenia ulicznego w Rabinówce – 66.977,55 zł.
- 32) Wykonanie oświetlenia na ulicy Świergotka, Zielonki, Bociania, Łabędzia, Kukułcza, Folwarczna – wykonanie 28.380,00 zł.
- 33) Modernizacja i budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego na terenie gminy Tomaszów Lubelski – wykonanie 223.607,20 zł.
- 34) Termomodernizacja budynku ośrodka zdrowia w Podhorcach – 10.000,00 zł.
- 35) Modernizacja świetlicy w Rogóźnie-Kolonii – 45.829,71 zł.
- 36) Termomodernizacja budynku świetlicy w Pasiekach – 54.319,57 zł.
- 37) Budowa świetlicy w Szarowoli – 166.032,35 zł.
- 38) Rewitalizacja Białej Góry w Justynówce i Majdanie Górnym – 1.732.104,66 zł.

W 2021 r. z środków zewnętrznych pozyskano kwotę **8.066.571,93 zł**, w tym z:

- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego i Ministerstwa Finansów – 4.603.598,36 zł,
- Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej – 846.100,00 zł,
- Funduszu Dróg Samorządowych – 787.075,00 zł,
- Wojewódzkiego programu usuwania skutków klęsk żywiołowych – 453.748,00 zł,
- Wojewódzkiego programu likwidacji osuwisk i ochrony wąwozów lessowych przed erozją – 405.510,00 zł,
- Pomocy Finansowej Województwa Lubelskiego – 386.500,00 zł,
- Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych – 311.040,57 zł,
- Ministerstwa Edukacji i Nauki – 270.000,00 zł,
- Pomocy Finansowej Powiatu Tomaszowskiego – 3.000,00 zł.

Zgodnie z uchwałą Rady Gminy Nr XXXIII/261/2014 z dnia 31 marca 2014 r. w budżecie Gminy Tomaszów Lubelski wyodrębniono fundusz sołecki.

W 2021 r. wykonano zadania z funduszu sołeckiego na kwotę 671 539,73 zł, na planowaną 673 910,38 zł (realizacja 99,70%) co stanowi wzrost w stosunku do roku 2020 o ponad 2%.

Wydatki funduszu sołeckiego zostały przedstawione w tabeli nr 7.

Tabela 7. Wydatki w ramach funduszu sołeckiego w podziale na poszczególne sołectwa

Lp.	Nazwa sołectwa	Nazwa zadania	Wydatki e
1.	Chorażanka	Wyposażenie świetlicy w sprzęt multimedialny, zagospodarowanie terenu wokół świetlicy, doposażenie świetlicy i placu zabaw	13 437,11 zł
2.	Dąbrowa Tomaszowska	Budowa oświetlenia ulicznego	16 796,38 zł
3.	Górno	Zagospodarowanie terenu na tworzonym placu zabaw we wsi Górno polegającym na budowie zadanej wiaty z miejscem piknikowym	14 227,52 zł
4.	Jeziernia	Wykonanie projektu oświetlenia ulicznego ul. Lwowska i Podbeżec	39 520,90 zł
5.	Justynówka	Oczyszczenie rowów i przepustów z utwardzeniem dróg dojazdowych do pól	17 389,20 zł
6.	Łaszczówka	Budowa ulicy Polnej w Łaszczówce	39 520,90 zł
7.	Łaszczówka-Kolonia	Ułożenie kostki brukowej na podbudowie betonowej na odcinku drogi	18 179,61 zł
8.	Klekacz	Remont drogi gruntowej do końca zabudowy wsi	9 445,50 zł
9.	Majdan Górny I	Dokończenie drogi na ulicy Niwa i Krótka	26 755,65 zł
10.	Majdan Górny II	Budowa wodociągu	30 707,74 zł
11.	Majdanek	Wykonanie dokumentacji drogi Majdanek i dalszej budowy chodnika w m. Majdanek	17 073,03 zł

12.	Nowa Wieś	Utwardzenie odcinka drogi gminnej	12 923,33 zł
13.	Pasięki	Dokończenie odwodnienia świetlicy	30 328,10 zł
		Zakup piekarnika	2 000,00 zł
14.	Podhorce	Projekt dokończenia drogi w Podhorcach	20 000,00 zł
		Wyposażenie altanki przy Szkole Podstawowej w Podhorcach	2 000,00 zł
		Zakup armatury wodno-pianowej	1 791,58 zł
15.	Przecinka	Wyremontowanie drogi łączącej Justynówkę z Przecinką	9 000,00 zł
		Wykonanie placu zabaw na działce gminnej	6 136,50 zł
16.	Przeorsk	Remont pomieszczeń świetlicy	25 411,94 zł
17.	Rabinówka	Budowa oświetlenia ulicznego w m. Rabinówka do m. Tomaszów Lubelski	25 451,46 zł
18.	Rogóżno I	Zakupy namiotu na potrzeby KGW	2 000,00 zł
		Budowa chodnika począwszy od ulicy Sybiraków	31 316,12 zł
19.	Rogóżno II	Budowa oświetlenia ulicznego w m. Rogóżno ul. Józefowska	28 374,79 zł
		Remont ulicy Ks. Skorupki	10 000,00 zł
20.	Rogóżno III	Remont drogi Bociania, Łabędzia, Zielonki, Folwarczna	8 068,45 zł
		Projekt oświetlenia na ulicy Świergotka, Zielonki, Bociania, Łabędzia, Kukułcza, Folwarczna	25 880,00 zł
21.	Rogóżno - Kolonia	Wykonanie schodów wewnątrz budynku łączących parter świetlicy z salą główną świetlicy	17 000,00 zł
		Utwardzenie zatoczki drogi głównej wsi	5 329,31 zł
22.	Ruda Wołoska	Budowa chodnika przy drodze gminnej	28 099,36 zł
23.	Ruda Żelazna	Zakup wyposażenia i ubikacji w świetlicy	2 000,00 zł
		Remont świetlicy	5 000,00 zł
		Utwardzenie dróg gruntowych	3 670,64 zł
24.	Sabaudia	Projekt drogi w Sabaudii	29 403,55 zł
25.	Szarowola	Budowa chodnika przy drodze gminnej	31 695,76 zł
26.	Typin	Zakup kosiarki spalinowej	1 890,01 zł
		Poprawa mostu na grobli, wytyczenie drogi obok pola, wykopanie rowu przy drodze gminnej numer dz. 538, wymiana połamanych płyt, utwardzenie dalszej części drogi płytami lub kruszywem	21 545,88 zł
27.	Ulów	Plac zabaw dla dzieci wraz z ogrodzeniem i mini siłownią	19 562,85 zł
28.	Wieprzowe Jezioro	Przygotowanie dokumentacji budowy odcinka drogi	12 607,17 zł
29.	Zamiany	Kosa spalinowa, kosiarka spalinowa	6 000,00 zł
		Doposażenie świetlicy wiejskiej	6 370,04 zł
RAZEM			673 910,38 zł

W porównaniu do roku budżetowego 2020 budżet Gminy we wszystkich pozycjach zanotował wzrost.

Poniżej przedstawiono porównanie niektórych pozycji budżetu gminy w latach 2019-2021:

Tabela 8. Porównanie głównych pozycji w budżecie gminy w latach 2019-2021.

Pozycja	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
Dochody	53 707 502,81	56 195 911,86	68 896 285,53
w tym m.in.:			
z tytułu podatków i opłat	10 527 780,87	11 557 347,59	12 054 484,75
udziały gminy w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa	5 469 293,33	5 342 352,57	6 111 009,97
część oświatowa subwencji ogólnej	6 979 932,00	7 162 931,00	7 876 072,00
część wyrównawcza subwencji ogólnej	7 468 995,00	8 059 639,00	10 208 041,00
część równoważąca subwencji ogólnej	276 996,00	253 073,00	406 533,00
wysokość pozyskanych środków zewnętrznych	8 144 686,66	6 671 488,17	8 066 571,93
Wydatki	56 799 444,87	56 033 056,08	65 921 697,87
Zadania inwestycyjne	14 916 155,28	11 326 921,05	16 606 392,04

Analizując powyższą tabelę należy stwierdzić, że z roku na rok wzrasta wysokość całkowitego budżetu Gminy. Również udział podatków i opłat lokalnych ma trend wzrostowy. W roku 2021 wzrósł również udział Gminy w podatkach stanowiących dochód państwa co może mówić o wzroście dochodów społeczeństwa, a tym samym jego bogaceniu. W związku z reformą podatkową w roku 2022 pozycja ta może ulec znaczącej zmianie. Gmina już kolejny rok nie podnosiła stawek podatków obowiązujących na jej terenie. Jest to działanie prospołeczne i podyktowane troską o obywateli.

Należy zauważyć, że wydatki inwestycyjne ponownie wyniosły już prawie 25 % całego budżetu Gminy, co jest dowodem tego, że planowanie w Gminie jest proinwestycyjne, skierowane na poprawę życia mieszkańców.

3.4. Infrastruktura techniczna i zagospodarowanie przestrzenne

3.4.1 Sieć drogowa

Głównymi szlakami komunikacyjnymi gminy Tomaszów Lubelski są trzy drogi o znaczeniu ponadlokalnym:

- Droga krajowa nr 17 Warszawa - przejście graniczne w Hrebennem, przebiegająca przez gminę w kierunku północ-południe;
- Droga wojewódzka nr 850 Tomaszów Lubelski - Józefówka - Alojzów,
- Droga wojewódzka nr 853 Nowy Majdan - Tomaszów Lubelski.

Zapewniają one dojazd do Tomaszowa Lubelskiego oraz do położonych w pobliżu miast powiatowych tj.: Zamościa, Biłgoraja i Hrubieszowa oraz do miast wojewódzkich tj.: Lublina i Rzeszowa.

Droga krajowa nr 17 jest drogą o dużym natężeniu ruchu drogowego, co jest uciążliwe dla mieszkańców miejscowości przy niej położonych. Ponadto, przez teren gminy Tomaszów Lubelski przebiega obwodnica Tomaszowa Lubelskiego, stanowiąca część przyszłej drogi ekspresowej S17, wyprowadzająca ruch samochodowy, w szczególności tranzytowy, poza obszar miasta. Oznacza to, iż więcej miejscowości gminnych będzie położonych bezpośrednio przy drodze krajowej nr 17. Ich mieszkańcy odczuwają negatywne skutki położenia przy trasie o charakterze międzynarodowym - zwiększone natężenie ruchu, duży hałas, mniejsze bezpieczeństwo, zwiększone zanieczyszczenie powietrza. Ponadto budowana obwodnica, a w dalszej perspektywie przebudowa drogi krajowej nr 17 jako drogi ekspresowej, może spowodować podział gminy na jej wschodnią i zachodnią część, co w jeszcze większym stopniu skomplikuje sprawne zarządzanie Gminą.

Istotne znaczenie dla układu komunikacyjnego gminy ma sieć dróg powiatowych, którą tworzy łącznie około 65 km dróg. Są to drogi zapewniające dostęp do miasta Tomaszów Lubelski i umożliwiające dojazd do sąsiednich gmin. Ich stan techniczny uznany jest za dobry. Ponad 90% z nich posiada nawierzchnię utwardzoną. W roku 2021 na terenie Gminy nie były prowadzone znaczące inwestycje na drogach powiatowych.

Sieć drogową gminy Tomaszów Lubelski uzupełniają drogi o charakterze gminnym, zapewniające dojazd do poszczególnych miejscowości. Pod względem dostępności sieć dróg gminnych należy uznać za rozwiniętą w sposób wystarczający. Poważnym problemem jest natomiast stan techniczny tych dróg, szczególnie dróg o nawierzchni innej niż asfaltowe.

Poniżej przedstawiono dane dotyczące dróg gminnych:

- długość dróg gminnych 106,424 km
- długość dróg utwardzonych asfaltem – 48%
- długość dróg utwardzonych betonem – 4%
- długość dróg pozostałych (gruntowe, utwardzone kruszywem lub żużlem) – 48%
- długość ścieżek rowerowych – 4,557 km

W roku 2021 długość wybudowanych bądź przebudowanych dróg gminnych wyniosła – 1,365 km.

Wydatki inwestycyjne w kwocie 4 875 429,07 zł – w tym zapłacono za zadania pn.:

- Budowa i przebudowa dróg gminnych w m. Rogóżno Nr 127501L ul. Siwa Dolina od km 0+000 do km 0+267,20; nr 127500L ul. Ks. Skorupki od km 0+000 do km 0+629,00 wraz z ulicami dojazdowymi; odcinek A-B od km 0+000 do km 0+230,50; odcinek C-D od km 0+000 do km 0+202,20; odcinek E-F od km 0+000 do km 0+137,20; Gmina Tomaszów Lubelski, powiat tomaszowski, woj. Lubelskie – 24.500,00 zł.
- Budowa drogi gminnej nr 127506L ul. Jasna w m. Łaszczówka – 411.837,82 zł.
- Budowa drogi gminnej od drogi powiatowej Nr 3545L w m. Rabinówka gmina Tomaszów Lubelski do drogi powiatowej Nr 2407R w m. Podlesina gmina Narol – 38.350,00 zł.
- Budowa drogi w Klekaczu – 19.065,00.
- Budowa dróg i chodników na terenie gminy Tomaszów Lubelski – 936.376,86 zł, w ramach zadania zapłacono za:

Kwota	Zadanie w zakresie budowy dróg i chodników
44 421,96 zł	Modernizacja drogi Łaszczówka nr 111780L
21 402,00 zł	Modernizacja drogi Łaszczówka Kolonia
10 153,65 zł	Modernizacja drogi 111765L-Podhorce
23 837,40 zł	Ułożenie płyt drogowych w Podhorcach
101 662,94 zł	Budowa ścieżek rowerowych w Rudzie Wołoskiej
29 649,77 zł	Ułożenie płyty mono na ul. Niwa Majdan Górny
13 000,00 zł	Opracowanie projektowe- drogi w m. Rogóżno K., Szarowola, Majdanek, Ruda Wołoska, Jeziernia
83 378,28 zł	Budowa ścieżek rowerowych w Szarowoli
48 610,71 zł	Wykonanie odwodnienia dr.nr.111779L Łaszczówka
86 631,96 zł	Budowa ścieżek rowerowych Majdanek
61 856,60 zł	Budowa ścieżek rowerowych Jeziernia
83 228,20 zł	Budowa ścieżek rowerowych Rogóżno Kolonia
14 760,00 zł	Opracowanie dokumentacji przebudowy drogi nr 111757L Wieprzowe Jezioro
20 295,00 zł	Opracowanie dokumentacji przebudowy drogi Majdanek- Majdan Górny
22 755,00 zł	Opracowanie dokumentacji przebudowy drogi 111767L Zamiany
1 273,05 zł	Materiały na wykonanie chodnika Rogóżno ul. Wyzwolenia
97 421,41 zł	Przebudowa drogi Łaszczówka nr 111781L
17 220,00 zł	Opracowanie dokumentacji budowy drogi nr 127521L Ruda Wołoska
2 460,00 zł	Opracowanie dokumentacji budowy drogi nr 127526L Szarowola
6 000,00 zł	Wynagrodzenie za opracowanie dokumentacji drogi na ul. Wyzwolenia w Rogóżnie
28,80 zł	arkusz mapy- koszt chodnika w Rogóżnie

2 703,00 zł	Uproszczony wypis z rejestru gruntów- przebudowa drogi w Sabaudii
508,70 zł	arkusz mapy – koszt drogi w Sabaudii
268,20 zł	arkusz mapy- koszt drogi w m. Rogóżno ul. Wyzwolenia
30 726,78 zł	Materiały na wykonanie chodnika w Rogóżnie ul. Wyzwolenia
83 640,00 zł	Opracowanie dokumentacji przebudowy drogi nr 1416/1,2;1417;1418;1419 w miejscowości Rogóżno
2283,45 zł	Wynagrodzenie funkcji inspektora nadzoru przy modernizacji drogi nr 111780L w Łaszczówce
26 200,00 zł	Opracowanie projektu przebudowy drogi w Sabaudii wraz z budową sieci kanalizacji sanitarnej
936 376,86 zł	

- Przebudowa drogi gminnej nr 111775L ulica Kasztanowa w m. Majdan Górny – 960.359,49 zł.
- Przebudowa drogi gminnej nr 127561L w m. Łaszczówka – Kolonia – Uzbrojenie terenów Tarnobrzskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park – Wisłosan w Łaszczówce Kolonii – 2.463.860,90 zł.
- Wykonanie parkingu przy drodze gminnej ul. Wyzwolenia w m. Rogóżno I – 21.079,00 zł.

Ponadto w roku 2021 wydano na:

- remonty dróg gminnych – 47 544,53 zł, w tym m.in. przeprowadzono remonty dróg gminnych w miejscowościach gminy Tomaszów Lubelski: Łaszczówka-Kolonia, Podhorce, Ruda Wołoska, Majdan Górny, Rogóżno-Kolonia, Łaszczówka, Szarowola, Majdanek, Jeziernia, Wieprzowe Jezioro, Zamiany, Sabaudia
- zakup usług pozostałych (np. praca sprzętu przy remoncie dróg, odśnieżanie dróg gminnych, transport żużla) – 397 294,33 zł;

3.4.2. Infrastruktura wodociągowa – kanalizacyjna

1. Ujęcia wody

Gmina posiada 5 ujęć wody zlokalizowanych w:

- Majdanie Górnym z 2 studniami głębinowymi, dostarczające wodę do miejscowości Majdan Górny i Chorążanka,
- Pasiakach z 2 studniami głębinowymi, dostarczające wodę do miejscowości Pasiaki i Ulów,
- Szarowoli z 2 studniami głębinowymi, dostarczające wodę do miejscowości Szarowola i Zamiany,
- Podhorcach z 2 studniami głębinowymi, dostarczające wodę do miejscowości Podhorce, Typin, Nowa Wieś, Justynówka, Przecinka, Górno i Majdanek,
- Wieprzowym Jeziorze z 1 studnią głębinową, dostarczającą wodę do miejscowości Wieprzowe Jezioro,
- Sabaudia Cegielnia z jedną studnią głębinową, dostarczającą wodę do części miejscowości Sabaudia.

Stan techniczny poszczególnych ujęć jest zróżnicowany. Część obiektów wymaga pilnej modernizacji.

Ze względu na fakt, iż posiadane ujęcia wody nie mogą zapewnić zabezpieczenia dostaw wody dla całego obszaru Gminy dokonywany jest również zakup wody od Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Tomaszowie Lubelskim. W taki sposób woda dostarczana jest do następujących miejscowości: Dąbrowa Tomaszowska, Sabaudia, Rogóźno, Rabinówka, Rogóźno-Kolonia, Łaszczówka-Kolonia, Łaszczówka.

2. Sieć wodociągowa

Woda pozyskana z własnych ujęć jak i zakupywana dostarczana jest do finalnych odbiorców za pomocą systemów złożonych z sieci przesyłowych i przepompowni wody.

- całkowita długość czynnej wodociągowej sieci rozdzielczej wynosi 101,27 km.
- ilość przyłączy budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania – 2376 szt.

Spośród 26 miejscowości na terenie Gminy, 7 nie posiada wybudowanej sieci wodociągowej tj.: Jeziernia, Łaszczówka-Kolonia (częściowo), Łaszczówka (częściowo), Ruda Wołoska, Przeorsk, Ruda Żelazna i Klekacz.

W roku 2021 dokonano wydatków inwestycyjnych finansowanych środkami własnymi – 231.572,90 zł, w tym:

- Budowa sieci wodociągowej do Rudy Wołoskiej – 33.210,00 zł – dokumentacja projektowa,
- Budowa sieci wodociągowej w Majdanie Górnym – 29.055,17 zł – dokumentacja projektowa,

- Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami – spinka technologiczna, drugostronnie zasilenie miejscowości Łaszczówka i Ruda Wołoska – 4.920,00 zł – dokumentacja projektowa,
- Budowa wodociągu w Rabinówce – 7.661,00 zł – odcinek sieci na „Nowym osiedlu”,
- Przebudowa sieci wodociągowej w miejscowości Szarowola – 143.288,98 zł.
- - wydatki inwestycyjne finansowane z udziałem środków zewnętrznych:
- Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami w miejscowości Łaszczówka – Etap I, w tym w pasie drogowym projektowanej drogi ekspresowej S17 obwodnicy Tomaszowa Lubelskiego oraz poza pasem drogowym – 570.323,22 zł.

Gmina prowadzi monitoring jakości wody pitnej, który polega na stałej kontroli jakości pod względem fizyko-chemicznym i bakteriologicznym. Pozwala to zapewnić wymaganą skuteczność procesów uzdatniania oraz utrzymać na optymalnym poziomie jakość dostarczanej wody.

3. Sieć kanalizacyjna

Długość sieci kanalizacyjnej – 7,68 km.

Liczba przyłączy kanalizacyjnych – 176 szt.

Gmina Tomaszów Lubelski nie posiada własnej oczyszczalni ścieków. Ścieki z miejscowości położonych na terenie gminy odbiera oczyszczalnia zlokalizowana w Tomaszowie Lubelskim. Docelowo ma ona przyjmować ścieki również z miejscowości Rogóźno, Dąbrowa Tomaszowska, Sabaudia, Łaszczówka i Rabinówka. W pozostałych miejscowościach w przeważającej części nieczystości sanitarne z budynków niepodłączonych do kanalizacji komunalnej odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych, znajdujących się na terenach posesji. Obniża to znacznie standardy sanitarne obszaru oraz sprawia właścicielom posesji, na których znajdują się zbiorniki, wiele problemów związanych ze zbieraniem się ścieków oraz z ich wywożeniem (należy między innymi zapewnić dostęp wozom asenizacyjnym do zbiorników, utrzymywać szczelność zbiorników, itp.). Coraz bardziej popularne stają się natomiast oczyszczalnie przydomowe.

Niedostateczny rozwój sieci kanalizacyjnej na obszarach zamieszkałych, zabudowanych powoduje duże zagrożenie dla środowiska naturalnego oraz wód powierzchniowych i podziemnych. Zwiększa się ryzyko przedostania ścieków bytowych do otoczenia, co spowodować może zanieczyszczenia gleb i wód oraz stanowić duże zagrożenie epidemiologiczne. Niewłaściwa gospodarka ściekami może pogorszyć jakość środowiska naturalnego gminy, a także niekorzystnie wpłynąć na funkcjonowanie ekosystemów znajdujących się na przedmiotowym obszarze.

Pod względem stopnia skanalizowania, gmina Tomaszów Lubelski prezentuje się niekorzystnie na tle powiatu i regionu, także uwzględniając jedynie obszary wiejskie obu jednostek. Gmina cechuje się jedynie wyższym wskaźnikiem zwodociągowania od obszarów wiejskich powiatu tomaszowskiego, pozostałe wskaźniki są niższe od średniej powiatowej i regionalnej. Bardzo

niski jest poziom rozwoju sieci kanalizacyjnej na terenie gminy. Pomimo realizacji zadań w tym zakresie (budowa kanalizacji w Rogóźnie i Łaszczówce – Kolonii) istniejących zaniedbań nie da się nadrobić w krótkim czasie ze względu na konieczność ponoszenia znacznych kosztów związanych z budową kanalizacji.

W roku 2021 częściowo sfinansowano dokumentację dotyczącą projektu „Budowa sieci kanalizacyjnej w m. Rogóžno” na kwotę 13.437,75 zł.

3.4.3. Sieć gazowa

Gmina Tomaszów Lubelski jest wyposażona w sieć gazową. Według danych GUS długość czynnej sieci gazowej na terenie gminy na koniec 2020 r. roku wynosiła 75,255 km, w tym sieci przesyłowej 19,4 km i sieci dystrybucyjnej 55,85 km. Do sieci podłączonych było 1 069 budynków mieszkalnych i niemieszkalnych, korzystało z niej 2 817 osób.

W ostatnich latach Gmina aktywnie uczestniczy w procesie budowania nowych sieci gazowych. Dzięki tym staraniom udało się nakłonić Polską Spółkę Gazownictwa do budowy sieci gazowych w miejscowościach Jeziernia i Sabaudia. W roku 2021 oddano sieć gazową w Rabinówce i Rudzie Wołoskiej i trwały prace nad budową sieci w Majdanku oraz Majdanie Górnym.

3.4.4. Energia elektryczna

Gmina Tomaszów Lubelski jest zelektryfikowana w całości, każde gospodarstwo domowe ma dostęp do elektryczności. Aktualnie operator sieci, czyli PGE Dystrybucja realizuje proces modernizacji sieci przesyłowych m. in. poprzez ich kablowanie.

Na terenie Gminy działają również przedsiębiorcy w zakresie produkcji energii z odnawialnych źródeł. Mowa tu o farmie wiatrowej „Kresy” w miejscowościach Przeorsk, Ruda Wołoska, Majdan Górny i Chorążanka oraz farmie fotowoltaicznej w miejscowości Łaszczówka – Kolonia.

W roku 2021 uchwalono miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla odcinka trasy napowietrznej linii elektroenergetycznej WN 110 kV relacji GPZ Tomaszów Południe – GPZ Lubaczów oraz trwały prace nad opracowaniem miejscowego planu terenów odcinka trasy napowietrznej linii elektroenergetycznej WN 110 kV relacji GPZ Zamość –GPZ Tomaszów Północ. Opracowanie planów związane jest z planami przebudowy tych linii, co poprawi bezpieczeństwo energetyczne mieszkańców całego powiatu tomaszowskiego oraz pozwoli na przyłączanie do sieci nowych farm fotowoltaicznych.

W roku 2021 wzrosło również zainteresowanie lokalizowaniem na terenie Gminy farm fotowoltaicznych, w związku z tym Urząd wydawał decyzje środowiskowe oraz lokalizacyjne dla tych inwestycji.

3.4.5. Ciepłownictwo

Na terenie gminy nie istnieje sieć ciepłownicza. Dostawy ciepła do budynków oraz ciepłej wody użytkowej odbywają się głównie w oparciu o tradycyjne sposoby ogrzewania, w zdecydowanej większości jest to ogrzewanie węglem kamiennym (w sezonie letnim zastępowanym drewnem). Część mieszkańców mieszkających w niedawno wybudowanych lub zmodernizowanych budynkach decyduje się na skorzystanie z innych źródeł ciepła: gazu lub peletu, jednak rozwiązania te wciąż wykorzystywane są w niewielkim stopniu.

Korzystanie z indywidualnych źródeł ciepła opalanych paliwem stałym, w których są często spalane również śmieci w tym plastiki czy guma znacząco wpływa na jakość powietrza w poszczególnych miejscowościach. Dlatego też Gmina w roku 2019 pozyskała środki na montaż ok. 500 instalacji kolektorów słonecznych oraz pomp ciepła do ogrzewania ciepłej wody użytkowej. Działania te już w roku 2020 w znaczący sposób wpłyną na jakość powietrza, szczególnie latem, kiedy to mieszkańcy nie będą musieli już podgrzewać wody paliwem stałym. W roku 2020 zakończono realizację pierwszego etapu termomodernizacji budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski. W ramach projektu przeprowadzono termomodernizację budynków: rok 2018 - Szkoły Podstawowej w Podhorcach, Szkoły Podstawowej w Szarowoli i Świetlicy Środowiskowej w Majdanku, rok 2019 - Szkoły Podstawowej w Sabaudii i Szkoły Podstawowej w Majdanie Górnym rok 2020 – budynków administracyjnych: Urzędu Gminy, Zieleni i GOK w Podhorcach.

Natomiast w roku 2021 zakończono realizacją projektu pn. „Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski – etap II” – wydatki w roku 2021 wyniosły 5 676 949,12 zł. Głównym celem projektu było ograniczenie niskiej emisji, poprawa efektywności energetycznej oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej tj. Świetlice Wiejskie w: Chorążance, Jezierni, Przeorsku, Rabinówce, Rogóźnie Kolonii, Rudzie Wołoskiej, Typinie, Ulowie, Świetlica Wiejska oraz Szkoła Podstawowa w Rogóźnie, Szkoła Podstawowa w Jezierni, Szkoła Podstawowa w Typinie.

Inwestycje te spowodują znaczne oszczędności w wydatkach na ogrzewanie, a także pozytywnie wpłyną na stan środowiska naturalnego.

Również w roku 2021 wprowadzono system dofinansowania wymiany wysokoemisyjnych kotłów tzw. „śmieciuchów” na nowoczesne kotły o niskiej emisji. W roku ubiegłym udzielono dwóch dotacji na taką wymianę.

3.4.6. Zagospodarowanie przestrzenne:

Gmina Tomaszów Lubelski jest Gminą tzw. pierścieniową, czyli położoną wokół innej jednostki samorządu terytorialnego, w tym wypadku Miasta Tomaszów Lubelski. Takie położenie Gminy pociąga za sobą znaczne problemy, nie tylko z zarządzaniem gminą, ale również ze sferą zagospodarowania przestrzennego.

Ze względu na fakt, iż Gmina nie posiada uchwalonego całościowego planu zagospodarowania przestrzennego gospodarka przestrzenna prowadzona jest na podstawie Studium Uwarunkowań i Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tomaszów Lubelski, uchwalonego uchwałą Nr XXII/109/2001 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 22 stycznia 2001 r., z późniejszymi zmianami, uchwalonych wycinkowych miejscowych planów przestrzennych oraz decyzji o warunkach zabudowy i lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Na koniec roku 2021 na terenie Gminy funkcjonowały 28 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, w tym trzy uchwalone w roku ubiegłym tj.:

- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek położonych w południowo – wschodniej części miejscowości Majdan Górny na obszarze Gminy Tomaszów Lubelski
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów obiektów produkcyjnych i usługowych w obrębie miejscowości Łaszczówka –Kolonia
- miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla odcinka trasy napowietrznej linii elektroenergetycznej WN 110 kV relacji GPZ Tomaszów Południe – GPZ Lubaczów

na łączną powierzchnię 1175 ha, co stanowi ok. 7% całkowitej powierzchni Gminy.

W roku 2021 prowadzono równolegle procedury opracowania miejscowych planów dla:

- terenów odcinka trasy napowietrznej linii elektroenergetycznej WN 110 kV relacji GPZ Zamość –GPZ Tomaszów Północ,
- części miejscowości Rogózno (obejmującego tzw. Zieleń),
- terenu Cmentarza Komunalnego przy ul. Zamojskiej w obrębie Rogózno, gmina Tomaszów Lubelski wraz ze strefą ochronną.
- terenu usług sportu i rekreacji oraz usług innych nieuciążliwych w obrębie miejscowości Łaszczówka gmina Tomaszów Lubelski
- terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzonej i usług nieuciążliwych w obrębie Łaszczówka - Kolonia Gminy Tomaszów Lubelski

Uchwalenie ww. planów planowane jest na rok 2021

Ponadto wydano 161 decyzji o warunkach zabudowy oraz 31 decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Zagadnieniem związanym z zagospodarowaniem przestrzennym jest Lokalny Program Rewitalizacji wskazujący działania prowadzące do transformacji wytypowanych obszarów na terenie Gminy, które pod względem społecznym oraz gospodarczym wymagają interwencji.

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2016-2023 (LPR) realizuje cele zawarte w Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2017-2022. Jej głównym celem jest Poprawa warunków życia i funkcjonowania mieszkańców Gminy Tomaszów Lubelski oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Celem nadrzędnym wynikającym z przeprowadzonej diagnozy sfer: społecznej, gospodarczej, środowiskowej i przestrzenno-funkcjonalnej jest nadanie obszarowi objętemu procesem rewitalizacji nowych funkcji, realizacja zintegrowanych działań poprawiających zagospodarowanie przestrzenne, stan środowiska przyrodniczego, a przede wszystkim realizacja działań mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i ożywienie gospodarcze. Dzięki realizacji zaplanowanych zadań nastąpi wyprowadzenie obszaru zdegradowanego z kryzysu poprzez rewitalizację obszarów problemowych.

W ramach LPR określono szereg działań mających doprowadzić do osiągnięcia zaplanowanego celu. Jak w każdym programie bądź strategii osiągnięcie zakładanych celów uzależnione jest od posiadania odpowiednich środków finansowych.

W roku 2021 realizowano następujące działania związane z realizacją LPR:

1. Kontynuowano realizację przedsięwzięcia pn. „Rewitalizacja Białej Góry w Justynówce i Majdanie Górnym” na którą uzyskano dotację w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

W ramach projektu planowane jest przywrócenie funkcji terenu jaki miał jeszcze kilka lat temu, czyli reaktywacja stoku narciarskiego z wyciągiem oraz wybudowanie wielofunkcyjnego budynku pełniącego również funkcję świetlicy dla mieszkańców okolicznych miejscowości.

Zapisu art. 52 ustawy o rewitalizacji mówi, że gmina, która obecnie prowadzi działania rewitalizacyjne w oparciu o program rewitalizacji (inny niż Gminny Program Rewitalizacji), może je kontynuować do 31 grudnia 2023 r. Po tej dacie ustawa przewiduje obowiązek uchwalenia GPR w przypadku, gdy gmina zamierza nadal prowadzić rewitalizację lub dopiero zaczyna jej prowadzenie. W związku z tym Gmina w roku 2021 przystąpiła do opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji, który planowany jest do uchwalenia w roku 2022.

3.5. Polityka społeczna

W Gminie Tomaszów Lubelski polityka społeczna realizowana jest głównie poprzez działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim (GOPS) oraz Środowiskowego Domu Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w Szarowoli ŚDS).

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim realizuje zadania własne i zlecone gminie wynikające z innych ustaw, na podstawie upoważnień wydanych przez Wójta Gminy, jeżeli wynikają one z przepisów prawa, w tym:

- realizacji świadczeń przyznawanych na podstawie ustawy z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych,
- ustalanie prawa i wypłatę dodatków na podstawie ustawy z dnia 21 czerwca 2001 roku o dodatkach mieszkaniowych,
- przyznawanie świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz prowadzenie postępowania wobec dłużników alimentacyjnych na podstawie ustawy z dnia 7 września 2007 roku o pomocy osobom uprawnionym do alimentów,
- realizowanie programów rządowych dotyczących rozwiązywania problemów osób niepełnosprawnych opracowywanych na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych,
- tworzenie gminnego systemu, na zasadach określonych w ustawie z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- wspieranie rodzin wykazujących trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizacja pieczy zastępczej w zakresie ustalonym ustawą z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- wydawanie decyzji administracyjnych w sprawach świadczeniobiorców innych niż ubezpieczeni, spełniających kryterium dochodowe do pomocy społecznej, potwierdzających prawo do świadczeń opieki zdrowotnej, przewidzianych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 roku o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- prowadzenie postępowania, na zasadach przewidzianych w ustawie z dnia 23 grudnia 2014 roku o Karcie Dużej Rodziny,
- prowadzenie działalności w sferze zadań publicznych określonych na podstawie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie,
- udzielanie wsparcia o charakterze doradczym i finansowym osobom, w utrzymaniu aktywności zawodowej umożliwiającej podjęcie zatrudnienia, prac społecznie użytecznych w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, założenia lub przystąpienia do spółdzielni socjalnej lub podjęcia działalności gospodarczej, poprzez organizowanie zatrudnienia socjalnego, o którym mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym,
- organizowanie oparcia społecznego dla osób, które z powodu choroby psychicznej lub upośledzenia umysłowego mają trudności w życiu codziennym, zwłaszcza w kształtowaniu swoich stosunków z otoczeniem, w zakresie edukacji, zatrudnienia

oraz w sprawach bytowych, w oparciu o zadania wynikające z ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 roku o ochronie zdrowia psychicznego,

- tworzenie warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej, w szczególności dla gospodarstw o niskich dochodach, na zasadach określonych w ustawie z dnia 21 czerwca 2001 roku o ochronie praw lokatorów mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego,
- kształtowanie odpowiedniej polityki społecznej gminy w stosunku do osób zagrożonych uzależnieniem od substancji aktywnych, na zasadach określonych w ustawie z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii,
- prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji osób uzależnionych w ramach gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, realizowanego na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- wypłatę dodatków energetycznych, przewidzianych w ustawie z dnia 26 lipca 2013 roku o zmianie ustawy - Prawo energetyczne oraz niektórych innych ustaw³
- wypłatę świadczeń przewidzianych w Ustawie z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Rodzina 500 plus),
- wypłatę świadczeń w ramach programu „Dobry start”,
- wsparcie realizowane w ramach Ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”,
- realizacja wieloletniego rządowego programu "Posiłek w szkole i w domu" na lata 2019-2023.

Ponadto w strukturach GOPS funkcjonuje powołany Zarządzeniem Wójta Gminy Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Zadaniem zespołu jest koordynowanie i integracja działań przedstawicieli różnych podmiotów oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Do zadań Zespołu należy w szczególności:

- diagnozowanie problemu przemocy rodzinie,
- podejmowanie wszelkich działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku,
- inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie,
- rozpowszechnienie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym,
- inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie,
- ocena i weryfikacja prowadzonych działań, w tym działań grup roboczych,
- omawianie bieżących problemów wymagających rozstrzygnięcia przez Zespół,
- prowadzenie pełnej dokumentacji z prac Zespołu: protokoły posiedzeń, sprawozdania z realizacji działań, wnioski itp.

W skład Zespołu wchodzi 21 przedstawicieli instytucji zajmujących się problematyką przemocy, tj. Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Gminnej Komisji ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Ośrodka Interwencji Kryzysowej, Policji, Sądu,

Służby Zdrowia, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, Kościoła oraz placówek oświatowych z terenu gminy Tomaszów Lubelski.

Poza działalnością Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim, na terenie gminy funkcjonują także następujące placówki prowadzące działalność w sferze społecznej:

- Środowiskowy Dom Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w Szarowoli;
- Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku;
- Klub Integracji Społecznej (w strukturach GOPS).

Środowiskowy Dom Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w Szarowoli jest ośrodkiem wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi i stanowi jednostkę organizacyjną pomocy społecznej pobytu dziennego. Dom jest ogniwem oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz osób niepełnosprawnych intelektualnie. Prowadzone zajęcia terapeutyczne są dostosowane indywidualnie do stanu zdrowia i możliwości osób uczestniczących. Dzięki prowadzonej terapii zajęciowej podopieczni rozwijają swoje zainteresowania, doskonałą zdolności manualne, umiejętności planowania i przewidywania, podnoszą jakość życia oraz mają zapewnione oparcie społeczne. Pobyt w Środowiskowym Domu Samopomocy ma na celu zapewnienie okresowej oceny stanu psychicznego oraz rehabilitacji społecznej (tj. podtrzymanie i rozwijanie umiejętności niezbędnych w codziennym funkcjonowaniu), zapewnia terapię zajęciową oraz podejmuje działania w celu przygotowania do podjęcia pracy oraz zapewnia pomoc w uzyskaniu odpowiedniego zatrudnienia.

Działalność ŚDS finansowana jest z dotacji Wojewody Lubelskiego.

Na koniec roku 2021 dane dotyczące działalności ŚDS przedstawiały się następująco:

- liczba miejsc w ŚDS – 32 miejsca statutowe uzgodnione z Wydziałem Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego,
- liczba osób objęta wsparciem i rodzaj wsparcia - 39 osób – usługi terapeutyczne, psychologiczne, psychiatryczne, higieniczne, socjalne, bytowe, dowóz.

Rodzaje wsparcia oferowane przez ośrodek:

1. Trening funkcjonowania w życiu codziennym: trening dbałości o wygląd zewnętrzny, trening nauki higieny, trening kulinarny, trening umiejętności praktycznych, trening gospodarowania własnymi środkami finansowymi.
2. Trening umiejętności interpersonalnych i rozwiązywania problemów: kształtowanie pozytywnych relacji uczestnika z osobami bliskimi, sąsiadami, z innymi osobami w czasie zakupów, w środkach komunikacji publicznej, w urzędach, w instytucjach kultury.
3. Trening spędzania czasu wolnego, rozwijanie zainteresowań literaturą, audycjami radiowymi, telewizyjnymi, internetem, udział w spotkaniach towarzyskich i kulturalnych.
4. Terapia ruchowa, w tym: zajęcia sportowe, turystyka i rekreacja.

5. Poradnictwo psychologiczne.
6. Poradnictwo psychiatryczne.
7. Poradnictwo socjalne.
8. Pomoc w załatwieniu spraw urzędowych i bytowych.

W roku 2021 Gmina przy współfinansowaniu PFRON zakupiła na potrzeby ŚDS nowy autobus do przewozu osób niepełnosprawnych. Całkowita wartość zakupu to 308730,00 zł.

Na koniec roku 2021 w SDS zatrudnienie obejmowało 9,67 etatów, w tym 12 osób zatrudnionych na umowę o pracę, gdzie jedna osoba przebywała na urlopie wychowawczym oraz 3 osoby zatrudnione na umowę zlecenie.

Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku prowadzony jest przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Tomaszowie Lubelskim. W Zakładzie (ZAZ) młodzi ludzie ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności uzyskują status pracownika. Aby mogli wydajnie pracować muszą wykonywać specjalnie dobrane czynności, korzystać z bezpiecznych urządzeń i organizacji pracy oraz ze wsparcia. Oprócz pracy w ZAZ prowadzona jest rehabilitacja społeczna. Profil działania ZAZ to gastronomia i catering, sprzątanie obiektów na zewnątrz i wewnątrz oraz uprawa warzyw i owoców na potrzeby gastronomii zakładu.

Klub Integracji Społecznej (KIS) funkcjonuje w strukturach Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim. Powołany został uchwałą Rady Gminy Nr XXV/116/2009. W dniu 29 sierpnia 2012 roku został wpisany do Rejestru Klubów Integracji Społecznej województwa lubelskiego. Figuruje również jako instytucja szkoleniowa, zarejestrowana w Wojewódzkim Urzędzie Pracy w Lublinie od 2011 roku, nr ewidencyjny 2.06/00064/2011.

Głównym zadaniem KIS jest reintegracja społeczna i zawodowa osób długotrwale bezrobotnych na terenie gminy Tomaszów Lubelski, korzystających z pomocy społecznej. Formuła Klubu ma umożliwić wzrost aktywności życiowej, wyzwolenie się z bierności i uzyskanie narzędzi do samodzielnego radzenia sobie z trudnościami, na jakie napotykają osoby długotrwale bezrobotne.

Osoby objęte działaniami Klubu kierowane są do KIS głównie przez pracowników socjalnych GOPS, czasami same zgłaszają się bezpośrednio do koordynatora KIS.

Warunkiem uczestnictwa w KIS jest realizacja kontraktu socjalnego, o którym mowa w przepisach ustawy o pomocy społecznej. Zawiera on cele i szczegóły działania. Jest w nim określona przyczyna trudnej sytuacji oraz indywidualny plan działania dla każdego z uczestników. Okres uczestnictwa w KIS jest ustalany indywidualnie z każdym z uczestników i nie może być krótszy niż 6 miesięcy. Zakończenie uczestnictwa w KIS może zostać potwierdzone zaświadczeniem. Osoby, które ukończyły program KIS otrzymują status absolwenta KIS.

Klub ma umożliwić wzrost aktywności życiowej, wyzwolenie się z bierności i uzyskanie narzędzi do samodzielnego radzenia sobie z trudnościami, na jakie napotykają osoby długotrwale bezrobotne. KIS stara się budować w uczestnikach utracone poczucie wartości, by

mimo trudności, problemów domowych, zawodowych, ciągłych niepowodzeń mogli znaleźć pracę.

Celem działań KIS jest świadczenie takich usług, które wpisują się szeroko w pojęcie reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Reintegracja społeczna jest rozumiana jako działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie u osoby umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, pełnienia ról społecznych w miejscu zamieszkania lub pobytu.

Reintegracja zawodowa to działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy.

W roku 2021 działalność Klubu była znacznie ograniczona z uwagi na epidemię – Covid19.

Na początku roku podjęto działania w ramach wdrażania Regionalnego Planu Działania na rzecz zatrudnienia poprzez m.in.:

- współpracę z PUP w Tomaszowie Lubelskim w zakresie rekrutacji i motywowania osób młodych z kat. Neet do udziału w projektach „Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w powiecie tomaszowskim” (skierowano 6 osób);
- współpraca z PUP pod kątem aktywizacji zawodowej i skorzystania z instrumentów rynku pracy osób bezrobotnych, w tym skierowanie pism do PUP w sprawie aktywizacji osób bezrobotnych korzystających ze wsparcia GOPS (24 osób długotrwale bezrobotnych);
- promowania sposobów i systemów wsparcia młodych na rynku pracy, w tym kształcenia zawodowego jako atrakcyjnej formy kształcenia, umożliwiającej zdobycie kwalifikacji pożądanej na rynku pracy m.in. „Kompleksowe wsparcie – kluczem do sukcesu zawodowego VII”;
- promocja przedsiębiorczości, samozatrudnienia, w tym spółdzielczości socjalnej oraz praktycznej nauki zawodu dla osób do 30 roku życia, biernych zawodowo, na stronie internetowej ośrodka. (7 ofert);
- zamieszczanie na stronie internetowej Ośrodka informacji o dostępnych formach podnoszenia i uzupełniania kwalifikacji zawodowych (kursach, szkoleniach, projektach, ofertach pracy) – 6 ofert;
- praca socjalna pracowników socjalnych i koordynatora KIS pod kątem dotarcia do jak najszerszej grupy młodych ludzi w rodzinach będących w zainteresowaniu GOPS, motywowanie ich do aktywności zawodowej, do poprawy swojej sytuacji życiowej poprzez zdobywanie i uzupełnianie kwalifikacji zawodowych, kompetencji i doświadczenia zawodowego (14 osób);
- realizacja projektu socjalnego pn. ”Nowa era komputera” - nabycie umiejętności korzystania z komputera, e-usługi. celem projektu było zwiększenie stopnia umiejętności korzystania z Internetu, w tym założenie Profilu Zaufanego, złożenie wniosków do ZUS, zarejestrowania się w PUP, obsługa rachunku bankowego (16 osób).

W ramach pracy KIS organizowane były prace społecznie użyteczne jako forma zatrudnienia socjalnego mająca na celu poprawę sytuacji osób długotrwale bezrobotnych, korzystających z pomocy społecznej i aktywizację zawodową.

Prace społeczno użyteczne zostały zorganizowane na mocy Porozumienia zawartego w dniu 15.02.2021 roku pomiędzy Starostą w Tomaszowie Lubelskim, a Wójtem Gminy Tomaszów Lubelski dla 8 osób na okres od 01.03.2021 do 30.11.2021 roku.

Podmiotem odpowiedzialnym za zorganizowanie prac społecznie użytecznych był Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim. Prace świadczyły osoby bezrobotne bez prawa do zasiłku, korzystające ze świadczeń pomocy społecznej, z którymi zostały zawarte kontrakty socjalne. Osoby realizujące PSU świadczyły prace usługowe w jednostkach samorządowych na terenie gminy.

Rodzaj wykonywanych prac:

- praca pracowników gospodarczych w budynkach użyteczności publicznej (szkoły i GOPS w Tomaszowie Lubelskim),
- praca asystenta osoby niepełnosprawnej Środowiskowym Domu Samopomocy w Szarowoli,
- praca opiekuna dzieci w Świetlicy Środowiskowej w Majdanku

Biorących udział w w/w pracach obowiązywało przestrzeganie tygodniowej normy czasu pracy wynoszącej 10 godzin. W miesiącu kalendarzowym norma ta nie mogła przekroczyć 40 godzin czasu pracy.

Ogółem do prac społecznie użytecznych w ramach porozumienia skierowanych zostało 9 osób. Wszystkie osoby systematycznie świadczyły prace i zrealizowały działania zawarte w kontrakcie socjalnym, w tym 1 osoba zrezygnowała, bo znalazła zatrudnienie na umowę o pracę.

W roku 2021 było 9 uczestników KIS (7 kobiet i 2 mężczyzn), w tym:

- 9 osób świadczyło prace społecznie użyteczne
- długotrwale bezrobotnych – 9
- niepełnosprawnych - 0
- uzależnionych od alkoholu - 0,
- osoby, które podjęły zatrudnienie - 1

Źródła finansowania KIS:

- środki z budżetu gminy – 79 497,99 zł

Zatrudniona Kadra:

- 1 osoba – koordynator - starszy specjalista pracy socjalnej, zatrudniony na umowę o pracę 1/1.

W roku 2021 plan budżetu Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej wynosił ogółem 19 795 022,85 złotych (w tym wydatkowano kwotę 18 919 915,91 złotych), z tego na realizację zadań zleconych gminie przypada kwota 16 539 708 złotych (w tym wydatkowano kwotę 16 242 890,71 złotych), a na realizację zadań własnych gminy przypada kwota 3 255 314,85 złotych (w tym wydatkowano kwotę 2 677 025,20 złotych). W ramach realizacji zadań własnych i zleconych gminie w 2021 realizowano następujące zadania:

Tabela 9. Wydatki na realizację zadań własnych i zleconych gminie w 2021 roku

Wyszczególnienie	Kwota (zł)	Cel
Domy Pomocy Społecznej	160 954,19 – środki własne	Pobyty w DPS 7 osób z terenu Gminy
Rodziny zastępcze	212 327,68 – środki własne	Pokrycie kosztów umieszczenia 18 dzieci i młodzieży w pieczy zastępczej w tym 15 dzieci w rodzinach zastępczych i 3 dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej
Wspieranie rodziny	79 036,28 w tym 77 036,28 – środki własne 2000,00 – dofinansowanie z budżetu Wojewody	Pokrycie kosztów wynagrodzenia asystentów rodziny oraz na pozostałe wydatki bieżące związane ze wspieraniem rodzin
Realizacja programu rządowego „Dobry Start”	12 978,00 – środki rządowe	Świadczenia z programu „Dobry start” wypłacono dla 22 dzieci
Pozostała działalność – z zakresu wspierania rodziny	55 879,09 – środki własne Gminy	Finansowanie działalności Świetlicy w Majdanku
Świadczenia wychowawcze z programu 500+	11 635 314,76 – środki z budżetu państwa	Świadczenia z programu 500+ wypłacane są dla 1923 dzieci z 1193 rodzin. Ogółem w okresie świadczeniowym 2021/2022 w ramach programu przyjęto, zweryfikowano i rozpatrzono 1556 wniosków. Na realizację zadania gmina otrzymuje środki finansowe, przeznaczone na wynagrodzenia zatrudnionych pracowników, pochodne od wynagrodzeń, zakup oprogramowania, materiałów biurowych oraz usługi informatyczne i pocztowe w wysokości 0,85 % otrzymanej dotacji.

Świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	4 438 524,70	W ramach wypłaconych świadczeń dotację wydatkowano na wypłatę: - świadczeń rodzinnych dla 1086 dzieci z 547 rodzin (rozpatrzono 636 wniosków) na kwotę 3 841 081,10 złotych, - świadczeń z funduszu alimentacyjnego na rzecz 38 osób uprawnionych z 30 rodzin w kwocie 168 011,88 złotych, - świadczeń z programu „Za życiem” dla 2 rodzin w kwocie 8000,00 złotych, - opłacanie składek na ubezpieczenie emerytalno - rentowe dla 48 osób pobierających świadczenia opiekuńcze w kwocie 281 048 złotych, - świadczeń dla 3 opiekunów (ZDO) na kwotę 27 983,00 złotych
Składki na ubezpieczenia zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej,	17 927,16	Składki opłacono za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej.
Składki na ubezpieczenia zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia rodzinne zgodnie z przepisami ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz za osoby pobierające zasiłek dla opiekuna	61 741,63	Składki opłacono dla 36 osób pobierających świadczenia opiekuńcze
Zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	200 585,74 w tym: 44 772,38 – środki własne Gminy 155 813,36 – dofinansowanie z budżetu Wojewody	Wypłata zasiłków okresowych, wypłatę zasiłków celowych, specjalnych celowych i pomocy w naturze: 1. Zasiłki okresowe 74 osoby - z powodu bezrobocia 39 osób - z powodu choroby 14 osób - z powodu niepełnosprawności 12 osób - inne powody 9 osób 2. Zasiłek celowy – zdarzenie losowe 7 osób 3. Zasiłki celowe oraz z programu rządowego „Posiłek w szkole i w domu” 105 osób.
Dodatki mieszkaniowe i energetyczne	3158,54 – środki budżetu państwa	wydatki związane z wypłatą dodatków mieszkaniowych dla 2 rodzin wydatkowano kwotę 2921,39 złotych, a na dodatki energetyczne kwotę 237,15 złotych

Zasiłki stałe	229 331,60 – środki budżetu państwa	Z formy tej pomocy korzystało średniorocznie 44 osoby o liczbie 67 osób w rodzinach.
Ośrodki Pomocy Społecznej	755 218,72 w tym: 542 986,72 - środki własne Gminy 212 232 - dofinansowanie z budżetu państwa	— wynagrodzenia osobowe i bezosobowe wraz pochodnymi, pozostałe wydatki bieżące
Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	324 588,95 w tym: 161 750,70 - środki własne Gminy 162 838,25 - dofinansowanie z budżetu państwa	Usługi specjalistyczne dla 9 osób zaburzonych psychicznie Usługi w programie Opieka 75+ - 7 osób. Usługi opiekuńcze – 3 osoby Pomoc w postaci usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz w programie „Opieka 75+” świadczona była przez 5 opiekunek/terapeutek zajęciowych (łącznie 3 i ½ etatu), 3 rehabilitantów i psychologa zatrudnionych na umowy zlecenia usług. Specjalistycznymi usługami opiekuńczymi dla osób z zaburzeniami psychicznymi objęto 5 dzieci.
Pomoc materialna dla uczniów	188 917,83 w tym: 37 783,57 – środki własne Gminy 151 134,26 – dofinansowanie z budżetu państwa	Wyplacono szkolne stypendia socjalne dla 209 dzieci oraz na wypłatę 13 zasiłki szkolne
Pomoc w formie posiłku w szkole i w domu	259 808,77 w tym: 52 008,77 - środki własne Gminy 207 800,00 - dofinansowanie z budżetu Państwa	Z pomocy w ramach realizacji Programu „Posiłek w szkole i w domu” skorzystało łącznie 350 osób, w tym 27 dzieci do czasu podjęcia nauki w szkole i 153 uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej z 121 rodzin, pozostałych 60 osób samotnych, niepełnosprawnych i starszych czy długotrwale chorych. Liczba świadczeń/posiłków wynosiła ogółem 27 678 posiłki, w tym dla dzieci w szkołach 18 647 posiłków. Pozostałą kwotę z Programu wydatkowano na wypłatę zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, tj. 66 050,00 złotych dla 90 osób. Gmina powierzyła realizację zadania z zakresu pomocy społecznej w drodze konkursu ofert do Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intellektualną Koło w Tomaszowie Lubelskim, Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku, które dostarczało posiłki w szkołach gminnych dla ok.80 dzieci w dni nauki szkolnej. Dostawę posiłków pakowanych próżniowo dla 60 osób starszych, niepełnosprawnych i chorych w okresie od stycznia do maja i od października do grudnia 2021 roku.

Centra integracji społecznej	79 497,99 – środki własne Gminy	– wynagrodzenia wraz z pochodnymi, pozostałe wydatki bieżące na utrzymanie Klubu Integracji Społecznej
Pozostała działalność	335 070,70	W ramach działalności realizowano projekt „Modernizacja systemu pomocy społecznej w Gminie Tomaszów Lubelski” pochodzące z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, program „Wspieraj seniora”, prace społecznie użyteczne
Pozostała działalność – Karta Dużej Rodziny	240,00	Zadanie zlecone z budżetu państwa.
Asystent osoby niepełnosprawnej	29 127,58	Działanie realizowane w ramach Funduszu Solidarnościowego

W ramach realizacji Programu Rządowego „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023 prowadzono dożywianie dzieci w przedszkolach i szkołach oraz dla osób dorosłych w miejscu ich zamieszkania, a także przyznawano pomoc finansową z przeznaczeniem na zakup żywności lub posiłku w rodzinach pozostających w trudnej sytuacji życiowej. Programem objęto ogółem 350 osób. Z posiłku skorzystało ogółem 202 osoby, tj. 142 osoby do ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej (tj. 11 dzieci do czasu rozpoczęcia nauki w szkole i 131 uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej) oraz 60 osób dorosłych. Dla ok.80 uczniów z 8 szkół gminnych dostarczane były jednodaniowe posiłki przygotowywane przez Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku prowadzony przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło Rejonowe w Tomaszowie Lubelskim, z kolei do 3 pozostałych szkół w gminie dowożone były posiłki dla 35 dzieci ze stołówki przy Szkole Podstawowej w Podhorcach. Świadczenia pieniężne w formie zasiłków jednorazowych w ramach Programu wypłacono na podstawie decyzji dla 90 osób w 86 rodzinach.

Praca socjalna prowadzona przez pracowników socjalnych Ośrodka realizowana była w 230 rodzinach (613 osób w rodzinach), w tym w ramach zawartych KONTRAKTÓW SOCJALNYCH z 15 osobami.

Pracownicy socjalni współpracowali z innymi jednostkami pomocy społecznej przy kierowaniu do ośrodków wsparcia, domów pomocy społecznej, schronisk oraz w kompletowaniu dokumentów do zakładów opiekuńczo-leczniczych i innych podmiotów. W ramach współpracy ze Środowiskowym Domem Samopomocy w Szarowoli sporządzano wywiady środowiskowe. Liczba uczestników ośrodka wsparcia w 2021 roku wynosi 40 osób, są to osoby niepełnosprawne z zaburzeniami psychicznymi. W domach pomocy społecznej przebywało 7 osób z terenu gminy Tomaszów Lubelski wymagających całodobowej opieki. Do schroniska dla osób bezdomnych skierowano 2 osoby z gminy Tomaszów Lubelski.

Pracownicy socjalni jako członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie prowadzili pracę socjalną oraz pracowali w Grupach Roboczych w ramach prowadzonych procedur Niebieskie Karty (26 NK).

Pracownicy socjalni współpracowali z asystentami u 22 rodzin z problemem bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego (liczba dzieci w tych rodzinach –45).

W ramach współpracy z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Tomaszowie Lubelskim wytypowano 20 dzieci z rodzin objętych pomocą społeczną do wypoczynku letniego zorganizowanego przez Kuratorium Oświaty w Lublinie. Akcją letnią koordynował Dział Wspierania Rodziny.

W ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi funkcjonującymi na terenie gminy Tomaszów Lubelski podjęto następujące działania:

- Związek Ochotniczych Straży Pożarnych - współpraca w zakresie dystrybucji żywności dla osób objętych kwarantanną w okresie pandemii Covid -19,
- Organizacja zbiórek dla pogorzalców,
- Dystrybucja żywności dla osób najuboższych w ramach programu POPŻ dla 800 mieszkańców ze Stowarzyszeniem na rzecz Rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski, dla kolejnych 100 mieszkańców z Fundacją Wiedza Edukacja Rozwój w Jezierni i 100 osób z PCK O/Tomaszów Lubelski.
- Kontynuacja realizacji Programu „Wpieraj Seniora” - edycja 2021, gmina Tomaszów Lubelski uzyskała wsparcie finansowe na realizację usług wsparcia na rzecz osób powyżej 70 roku życia, pozostających w domu w związku z utrzymującym się stanem epidemii. W 2021 roku gmina Tomaszów Lubelski realizowała Program „Wspieraj Seniora” - edycja 2021 przez okres I kwartału. Udzielono wsparcia 8 seniorom w wieku 70 lat i więcej. Koszt dofinansowania z budżetu państwa w I kwartale, w ramach programu wyniósł: 1 500 złotych, zadanie realizowane było przez 3 pracowników Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie, którym przyznano dodatki w ramach realizacji programu. W ramach realizacji programu udzielono wsparcia polegającego w szczególności na dostarczeniu zakupów obejmujących artykuły podstawowej potrzeby, w tym artykuły spożywcze, środki higieny osobistej, realizację recept, podejmowanie działań wspomagających w pozostawaniu w środowisku lokalnym. Program „Wspieraj Seniora” był pomocny we wzmocnieniu gminy w realizacji usługi wsparcia dla seniorów w utrzymującym się kraju stanem epidemii Covid-19. Zorganizowane wsparcie przyczyniło się do zmniejszenia ryzyka zachorowalności wśród osób

starszych, powyżej 70 roku życia oraz zmniejszyło ryzyko wykluczenia społecznego samotnie zamieszkujących seniorów.

Programy i projekty realizowane w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w roku 2021.

1. Realizacja programu rządowego „Opieka 75+”. W 2021 roku z pomocy w formie usług opiekuńczych w ramach realizacji Programu Opieka 75 + w gminie Tomaszów Lubelski skorzystały łącznie 4 osoby. Pomoc w formie usług opiekuńczych realizowano samodzielnie w ramach zatrudnionej kadry 4 opiekunki (2 etaty) zatrudnione w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej. Pomoc w formie usług opiekuńczych polegała na zaspokajaniu podstawowych potrzeb osób starszych, niepełnosprawnych i chorych przewlekle, w tym: pomoc w codziennych czynnościach z zakresu prowadzenia gospodarstwa domowego tj. robienie zakupów, gotowanie, sprzątanie, pranie, realizacja recept, pomoc w dostępie do służby zdrowia, czy w załatwianiu spraw urzędowych, opieka higieniczno- pielęgnacyjna, pomoc w podtrzymywaniu kondycji psychofizycznej poprzez zapewnienie kontaktów z otoczeniem, w tym: organizacja spacerów, czytanie prasy, pomoc w podtrzymaniu zainteresowań. Dostosowanie zakresu usług opiekuńczych do indywidualnych potrzeb klienta pozwoliło na zapewnienie usługobiorcom kompleksowej pomocy. Z roku na rok zwiększa się liczba osób, która wymaga wsparcia w postaci usług opiekuńczych, co wynika z faktu, iż sytuacja demograficzna zarówno naszej gminy, jak i całego kraju staje się coraz trudniejsza ze względu na starzenie się społeczeństwa. Uzyskanie wsparcia finansowego przez gminę w ramach realizacji Programu Opieka 75 +, wzmacnia gminę w realizacji w/w zadania, umożliwia gminie rozszerzenie oferty usług opiekuńczych oraz objęcie usługami większej ilości osób. Otrzymane środki finansowe z dotacji Wojewody w kwocie 45856,90 zł. i 45 800,00 złotych wkładu własnego, znacząco wpływają na możliwość zapewnienia pomocy usługowej, dla mieszkańców gminy.
2. Realizacja programu rządowego „Asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej”. W 2021 roku realizacja programu kosztowała 115 750,71 złotych, w tym 112 350,71 zł. środki własne i 3400,00 złotych dofinansowania w programie. W ramach programu objęto wsparciem corocznie około 30 rodzin z Gminy Tomaszów Lubelski.
3. Zlecenie zadania z zakresu pomocy społecznej w ramach programu rządowego „Posiłek w szkole i w domu” - konkurs dla organizacji pozarządowych. W ramach zadania zlecane jest dowożenie gorących posiłków do 8 szkół podstawowych, w tym dwóch społecznych, łącznie dla około 80 dzieci oraz dowóz posiłków pakowanych próżniowo do 40 osób niepełnosprawnych, starszych, mających trudności w poruszaniu się. Powyższe zadanie realizuje Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym - Zakład Aktywności zawodowej w Przeorsku.
4. Coroczna organizacja prac społecznie- użytecznych w gminie Tomaszów Lubelski, we współpracy z PUP w Tomaszowie Lubelskim, łącznie dla 8 osób bezrobotnych w 8 budynkach użyteczności publicznej.
5. Projekt „Liderzy Kooperacji”. Gmina Tomaszów Lubelski i 5 innych gmin z województwa lubelskiego uczestniczy w realizacji projektu Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie, którego celem głównym projektu jest wypracowanie i wdrożenie modelu kooperacji pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej, a

podmiotami innych polityk sektorowych istotnych z punktu widzenia włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa dla gmin wiejskich na obszarze makroregionu województw: lubelskiego, mazowieckiego, podkarpackiego, podlaskiego i świętokrzyskiego. Cel zostanie osiągnięty poprzez opracowanie oraz pilotażowe wdrożenie modelu kooperacji pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej, a podmiotami innych polityk sektorowych dla gmin wiejskich. W ramach realizacji zadań projektowych Partnerski Zespół Kooperacji, Zespół Diagnostyczny i Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej zrealizowały projekt socjalny pod nazwą „Stół łączy”. Celem programów współpracy z rodzinami (IPP), a jednocześnie celem głównym projektu socjalnego jest wzmocnienie kompetencji rodziców w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, poprzez zwiększenie umiejętności wychowawczych rodziców i zwiększenie poziomu poczucia własnej wartości. Projekt miał na celu udzielenie kompleksowych form wsparcia (specjalnie dobranych usług i aktywności), z uwzględnieniem dotychczasowego zakresu działań i usług dostępnych na terenie gminy i powiatu tomaszowskiego, które przyczynią się do osiągnięcia zakładanych celów dla 5 rodzin, czyli dla 22 osób, w tym: 5 K i 3 M oraz 14 D. Realizacja zadań projektu socjalnego została zlecona w trybie rozeznania rynku do Agencji Rozwoju Roztocza. Rodziny i dzieci objęte wsparciem korzystały z wyjazdu integracyjnego do Kozłówki i Nałęczowa, z wyjazdów na basen, warsztatów i szkoleń, wsparcia psychologicznego oraz terapii małżeńskiej. Świetlica w Majdanku została wyposażona w postaci narzędzia edukacyjnego „magiczny dywan”, które będzie służyło dla dzieci z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, aktywizując je intelektualnie i fizycznie.

6. Program wspierania rodziny na lata 2018 – 2020, realizowany we współpracy z pełnomocnikiem ds. Profilaktyki Uzależnień. W ramach programu świetlica środowiskowa w Majdanku organizuje szereg działań na rzecz rodzin i dzieci, wymagających wsparcia i podejmowania działań profilaktycznych.
7. Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar. W ramach programu realizowane są zadania ustawowe, z wykorzystaniem środków finansowych z budżetu profilaktyki przeciwalkoholowej.
8. Coroczny udział pracowników ośrodka w kampaniach społecznych i akcjach charytatywnych pod nazwą „Pomóż dzieciom przetrwać zimę” i „Szlachetna paczka”.
9. Projekt „Modernizacja systemu pomocy społecznej w gminie Tomaszów Lubelski”. Celem głównym projektu jest podniesienie efektywności i skuteczności pomocy społecznej w gminie Tomaszów Lubelski poprzez określenie funkcji Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej jako koordynatora i organizatora systemu wsparcia społecznego oraz wdrożenie zmian organizacyjnych w Ośrodku dzięki rozdzieleniu zadań administracyjnych ośrodka od pracy socjalnej i usług socjalnych. Projekt realizowany od września 2020 roku do 31.12.2021 roku. Wartość projektu 435 162,50 złotych; środki w całości finansowane w ramach EFS. Projekt w trakcie realizacji.

Tabela 10. Szczegółowe dane dotyczące zrealizowanych zadań przez GOPS.

Rodzaj sprawy	Pomoc społeczna	Świadczenia Rodzinne	Fundusz Alimentacyjny	Dodatki mieszkaniowe i energetyczne	Karta Dużej Rodziny	Program 500 +	Program 300+	Pomoc materialna dla uczniów
Wnioski o udostępnienie danych ze zbioru danych	160	79	2	-	-	-	-	-
Zaświadczenia	32	67	4	-	-	25	-	-
Współdziałanie	212	544	294	-	-	810	-	-
Przyjęte podania o przyznanie świadczeń	600	636	31	8	26	1413	-	117
Razem	1004	1326	331	8	26	2248	-	117

Pomoc finansowa i materialna kierowana do osób potrzebujących jest ważnym aspektem działalności GOPS, jednak, aby mogła być ona efektywna potrzebne są inne działania wspierające.

Jednym z nich jest realizacja „Programu wspierania rodziny na lata 2021 – 2023” przyjętego uchwałą Rady Gminy Tomaszów Lubelski Nr XXVI /222/2021 z dnia 26 lutego 2021 r. Program stanowi integralną część Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych gminy Tomaszów Lubelski na lata 2017 - 2022.

Program adresowany jest do wszystkich rodzin wychowujących dzieci, a w szczególności do rodzin przeżywających różnorodne trudności w wychowaniu i opiece nad dziećmi.

Celem głównym Programu Wspierania Rodziny w Gminie Tomaszów Lubelski jest „Wzmacnianie roli i funkcji rodziny wychowującej dzieci oraz wspieranie jej rozwoju”.

Cel główny zostanie osiągnięty poprzez realizację trzech celów szczegółowych, których zakres obejmuje:

1. Zapewnienie rodzinom jak najlepszych warunków do zaspokajania potrzeb rozwojowych dzieci.
2. Zapewnienie rodzinom przeżywającym trudności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych różnorodnego wsparcia, umożliwiającego jak najszybsze i skuteczne rozwiązywanie problemów rodziny.

3. Promowanie rodziny, w tym rodziny wychowującej dzieci na różnych płaszczyznach jej funkcjonowania i aktywności społecznej.

W ramach Programu działania adresowane są do wszystkich rodzin wychowujących dzieci, a w szczególności do rodzin przeżywających różnorodne trudności w wychowaniu i opiece nad dziećmi. Wszystkie działania prowadzone były w oparciu o szczegółową diagnozę skali problemów, z którymi borykają się rodziny mieszkające na terenie naszej gminy, we współpracy z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz rodziny, zapewniając kompleksowe wsparcie rodzinom, w których zaistniały różnego rodzaju dysfunkcje.

Działania, które zostały zrealizowane w ramach Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie Tomaszów Lubelski, obejmowały m.in.:

- 1. Pomoc w formie wsparcia asystenta rodziny:**

Asystent rodziny jest profesją w systemie wspierania rodziny, wprowadzoną ustawą o wspieraniu rodziny, której cechami charakterystycznymi są kompleksowe działania podejmowane wobec rodziny i polegające przede wszystkim na towarzyszeniu rodzinie w pokonywaniu trudności, poprawie funkcjonowania i zmianie niekorzystnych dla rodziny sytuacji kryzysowych.

Głównym celem asystentury rodziny jest odzyskanie przez osoby przyjmujące wsparcie asystenta rodziny kontroli nad własnym życiem, które pozwala im stać się samodzielnymi oraz tak wypełniać role rodzica, aby środowisko rodzinne sprzyjało bezpieczeństwu i rozwojowi dzieci.

Praca asystenta rodziny jest procesem długofalowym, a prowadzone działania, aby odniosły zamierzony skutek muszą być cały czas utrwalane, dlatego w celu osiągnięcia zamierzonych efektów wskazane jest podejmowanie dalszych działań profilaktycznych i wspomagających. Współpraca z asystentem odbywa się za zgodą rodziny i przy aktywnym jej udziale. Asystent wspólnie z rodziną określa sposób wyjścia z trudnej sytuacji życiowej. Wspomaga rodzinę w podnoszeniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych, prowadzeniu gospodarstwa domowego, zarządzaniu budżetem, zdobywaniu kwalifikacji zawodowych, w znalezieniu pracy, a także dopełnianiu spraw urzędowych. Praca z rodziną prowadzona jest w miejscu jej zamieszkania lub w miejscu wskazanym przez rodzinę.

Szczegółowe zadania asystenta rodziny określają przepisy art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz art. 8 ust 1 pkt 1-3 ustawy „Za życiem”.

Asystenci przydzielani byli do rodzin objętych wsparciem na wniosek pracowników socjalnych, w jednym przypadku asystent współpracował z rodziną na podstawie postanowienia sądu.

Asystent rodziny pracuje z rodzinami wieloprogowymi. Wymaga to od niego szerokiej wiedzy i umiejętności niezbędnych do realizacji zadań oraz profesjonalizmu zachowań w trudnych okolicznościach. Asystent rodziny w roku 2021 prowadził samokształcenie się poprzez czytanie fachowej literatury, publikacji prasowych oraz strony internetowej dotyczące prawidłowego funkcjonowania rodzin, dzieci. Ponadto asystent rodziny

– z powodu panującej pandemii COVID-19 podnosił swoje kwalifikacje poprzez udział w szkoleniach w formie online.

Tabela 11. Charakterystyka ilościowa rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny w 2021 roku.

LP.	WYSZCZEGÓLNIENIE	WYKONANIE
1.	Liczba rodzin korzystających z usług asystenta rodziny, z tego:	22
2.	Liczba rodzin zobowiązanych przez sąd do pracy z asystentem rodziny	1
3.	Liczba rodzin korzystających z usług asystenta w ramach „Ustawy za życiem”.	1
4.	Liczba dzieci w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny.	45
5.	Liczba rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty	2
6.	Liczba rodzin objętych nadzorem kuratora społecznego	8
7.	Liczba rodzin, z którymi asystent zakończył współpracę:	8

Źródło: dane własne GOPS w Tomaszowie Lubelskim

Asystent rodziny Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim w 2021 roku był zatrudniony na podstawie umowy o pracę. Źródłem finansowania asystenta rodziny był budżet gminy, a także program wspierania rodziny i koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Poniższa tabela zawiera dane rzeczowo-finansowe:

Tabela 12. Asystenci rodziny w Gminie Tomaszów Lubelski w roku 2021

LP.	WYSZCZEGÓLNIENIE	WYKONANIE
1.	Liczba asystentów rodziny w gminie, z tego:	1
1.1.	Zatrudnionych na podstawie umowy o pracę	1
2.	Wydatki na wynagrodzenie wraz z pochodnymi asystentów rodziny (w zł), z tego:	44 416,00 zł
2.1.	Finansowanie z budżetu gminy	42 416,00 zł
2.2.	Finansowanie z innych źródeł (kwota otrzymanej dotacji)	2 000, 00 zł

Źródło: dane własne GOPS w Tomaszowie Lubelskim

Tabela 13. Działania asystenta rodziny w roku 2021 w ujęciu statystycznym

L.p.	Rodzaj realizowanego działania	liczba
1.	Rodziny objęte wsparciem (narastająco)	22
2.	Liczba dzieci w rodzinach objętych asystenturą	45
3.	Sprawowana asysta w rodzinie (wyjazdy do miejsca zamieszkania)	276
4.	Udział asystentów rodziny w posiedzeniach Sądu Rodzinnego	0
5.	Interwencje w rodzinie z asystą Policji	0
6.	Informacje do Sądu Rodzinnego dotyczące sytuacji rodziny	5
7.	Informacje do innych instytucji dotyczące sytuacji rodziny	12

8.	Udział w posiedzeniach Zespołu ds. oceny sytuacji dziecka	0
9.	Udział w posiedzeniach Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych	2
10.	Wydane opinie do sądu w sprawie ustalenia rodziny zastępczej	1
11.	Rodziny, z którymi zakończono pracę	8
12.	Dzieci umieszczone w pieczy zastępczej	2

Źródło: dane własne GOPS w Tomaszowie Lubelskim

W 2021 roku w dalszym ciągu doświadczaliśmy sytuacji pandemii Covid-19. W zaistniałej sytuacji asystent rodziny nadal był osobą towarzyszącą i pomagającą. Zadaniem asystenta było dawanie wsparcia, a także propozycje i nowe sposoby reagowania na codzienne sytuacje. Działania asystenta rodziny z zakresu pracy w sytuacji kryzysu wywołanego epidemią zmieniły formę, odbywały się głównie telefonicznie lub przez komunikatory społecznościowe, pozwalające na zapoznanie się z atmosferą panującą w domu.

W okresie poluzowania obostrzeń asystent rodziny wyjeżdżając w teren wykonywał pracę w sposób zgodny z przepisami i zasadami bezpieczeństwa i higieny pracy oraz stosował się do wydawanych w tym zakresie poleceń i wskazówek pracodawcy i przełożonych.

2. Współfinansowanie pobytu dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej:

W przypadku niemożności zapewnienia opieki i wychowania dziecka przez rodzinę powiat organizuje pieczę zastępczą w formie rodzinnej i instytucjonalnej. Do zadań Gminy w myśl ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej należy ponoszenie częściowych wydatków związanych z pobytem dziecka w pieczy zastępczej w wysokości – 10 % w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej, – 30 % w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej, – 50 % w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

W 2021 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim poniósł koszty związane z pobytem 18 dzieci w pieczy zastępczej w wysokości **212 327, 68 zł**.

Tabela 14. Wydatki ogółem poniesione na wspieranie pieczy zastępczej oraz liczba dzieci z terenu gminy Tomaszów Lubelski przebywających w pieczy zastępczej:

Lp.	Wyszczególnienie	2021
1	Kwota wydatków rocznie	212 327, 68 zł
2	Liczba dzieci objętych pieczą zastępczą	18
3	Liczba dzieci przebywających w rodzinach zastępczych ogółem: w tym:	15
	rodzina spokrewniona	9
	rodzina zawodowa	2
	rodzina niezawodowa	4
4	Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej rodzinnej o charakterze pogotowia rodzinnego	0
5	Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej instytucjonalnej	3

Źródło: dane własne GOPS w Tomaszowie Lubelskim

3. Prowadzenie i rozwój placówki wsparcia dziennego

Świetlica Środowiskowa „Nasza Świetlica” jest placówką wsparcia dziennego, działającą w strukturach organizacyjnych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim. Głównym założeniem placówki jest pomoc dziecku i rodzinie, wsparcie rodziny w trudnych sytuacjach, jak również przeciwdziałanie powstawaniu sytuacji kryzysowych.

W Świetlicy podejmowane są działania o charakterze profilaktycznym, mające na celu zapobieganie niedostosowaniu społecznemu dzieci i młodzieży oraz działania o charakterze naprawczym. Placówka wsparcia dziennego prowadzona jest w formie działalności opiekuńczo-wychowawczej, jak również pracy podwórkowej, realizującej działania animacyjne i socjoterapeutyczne dla dzieci i młodzieży z terenu Gminy Tomaszów Lubelski, z miejscowości Majdanek, Sabaudia, Justynówka, Majdan Górny, Kol. Łaszczówka, Górno.

Uczestnicy zajęć w Świetlicy pochodzą z różnych rodzin: niewydolnych wychowawczo, borykających się z problemami finansowymi, ale również dzieci z rodzin prawidłowo funkcjonujących w środowisku lokalnym.

W 2021 roku opieką świetlicową objętych zostało 32 dzieci - z 20 rodzin. Dzieci uczestniczyły w organizowanych zajęciach rotacyjnie - zależnie od własnych indywidualnych potrzeb. Podczas pobytu w świetlicy uczestniczące w zajęciach dzieci mają zapewniony posiłek w formie poczęstunku (kanapka, herbata, sok lub woda mineralna, owoce). Pozostałe posiłki przygotowywane są w ramach prowadzonych zajęć kulinarnych.

Świetlica jest dostępna dla dzieci przez 5 dni w tygodniu - od poniedziałku do piątku - łącznie 40 godzin tygodniowo. W ciągu roku placówka czynna była w godzinach 8.00 -16.00. W okresie wakacyjnym w godzinach 7:30 – 15.30. Rozbieżność godzinowa wynika z potrzeb, jakie zasygnalizowali rodzice dzieci i młodzieży uczęszczających do Świetlicy.

W roku 2021 ze względu na zagrożenie epidemiologiczne SARS COV-19, zgodnie z przekazanymi decyzjami Wojewody Lubelskiego świetlica trzykrotnie zawieszała swoją działalność stacjonarną. Pierwszym okresem przerwy w zajęciach był okres od 01.01.2021 do 18.01.2021r. W tym i kolejnych okresach przerw – w okresie ferii zimowych tj. od 01.02.2021 do 14.02.2021, oraz 27.03.2021 do 11.04.2021r. zgodnie z decyzją Wojewody Lubelskiego o tymczasowym zawieszeniu zajęć stacjonarnych w placówkach wsparcia dziennego, zajęcia w Świetlicy Środowiskowej w Majdanku były prowadzone w formie zdalnej: prowadzenie strony Facebook Świetlicy, oraz indywidualne kontakty telefoniczne z wychowankami.

W okresie wakacji w świetlicy zwiększała się liczba uczestników i świetlica rozszerzała swoją działalność.

Tematyka codziennych zajęć prowadzonych w Świetlicy uwzględniała kalendarzowy układ roku oraz wynikające z niego święta i uroczystości. Zajęcia świetlicowe miały zarówno charakter indywidualny, jak i grupowy; odbywały się zgodnie z dziennym rozkładem zajęć. W ciągu roku organizowano różnego rodzaju zajęcia: zawody sportowe, zajęcia artystyczne, konkursy, spotkania. Dzieci miały również czas na swobodne zabawy-zgodnie z ich zainteresowaniami korzystały z gier edukacyjno – towarzyskich zgromadzonych w świetlicy.

Dzieciom przebywającym w Świetlicy zaoferowano uczestnictwo w różnorodnych formach zajęć. W okresie letnim zainicjowano wiele wycieczek oraz okazjonalnych ognisk, którym towarzyszył śpiew dzieci. Podczas zajęć na świeżym powietrzu wychowankom świetlicy zapewniono odpowiedni do wieku ruch i świetną zabawę np. gra w dwa ognie,

zabawa w chowanego, gra w piłkę nożną, podchody...itp. Zajęcia sportowe to dla dzieci świetna alternatywa i odskocznia od siedzącego stylu życia. Wobec długich godzin jakie dzieci spędzają w szkolnej ławce lub przed komputerem są wskazaną formą relaksu, dostarczają dzieciom dużo radości, stwarzają możliwość odstresowania, pozwalają odpocząć i zregenerować siły.

Podjęte przez wychowawcę świetlicy działania ukierunkowane zostały na rozwój zainteresowań wychowanków oraz zaspokajanie ich potrzeb opiekuńczo-wychowawczych.

Wśród codziennych zajęć i form opiekuńczych oraz dydaktycznych znalazły się następujące bloki:

- zajęcia rozwijające umiejętności manualne - zajęcia plastyczno – techniczne,
- wzbogacające posiadane wiadomości, zaspokajające ciekawość świata,
- czytelnicze - lektura książek, oglądanie programów i filmów edukacyjnych, rozmowy i pogadanki tematyczne; zabawy, gry dydaktyczne i edukacyjne,
- kształtujące umiejętności: wypowiedzenia się na zadany i dowolny temat, formułowanie pytań i odpowiedzi na pytania - rozmowy z dziećmi, pogadanki, zabawy związane z zadawaniem pytań,
- kształtujące umiejętność wykorzystywania zdobytej wiedzy - konkursy, quizy, rozwiązywanie krzyżówek, zagadek, gry dydaktyczne, układanki, zabawy tematyczne,
- artystyczne - wyzwalające ekspresję ruchową - zabawy ruchowe,
- sportowe - zwiększające sprawność fizyczną, wyrabiające koordynację ruchów - gry i zabawy sportowe, ćwiczenia na terenie Świetlicy,
- relaksujące, wyciszające - dowolne zabawy dzieci,
- zajęcia kulinarne,
- stolikowe gry i zabawy,
- zajęcia wyrównawcze – pomoc w nauce, odrabianie zadań domowych,
- budowanie postaw społecznie akceptowanych.

Do zadań głównych przyjętych do realizacji w trakcie całego roku należą:

1. Wdrażanie do odpowiedzialności za dobro wspólne, integracja grupy, kształtowanie kompetencji i odpowiedzialności.
2. Kształtowanie właściwego stosunku do przyrody, ukazywanie roli jaką odgrywa człowiek w kształtowaniu otoczenia.
3. Wyrabianie odpowiednich nawyków żywieniowych i właściwej postawy prozdrowotnej, propagowanie życia w zdrowiu fizycznym i psychicznym.
4. Kształtowanie zainteresowań czytelniczych, rozwijanie talentów i zainteresowań.
5. Rozwijanie spostrzegawczości, zdolności koncentracji, kształtowanie nawyków kulturalnej, prospołecznej postawy wzmacnianie poczucia tożsamości, wzmacnianie wiary we własne możliwości.
6. Eliminowanie przejawów agresji słownej i fizycznej, budowanie postaw społecznie akceptowanych.
7. Kształtowanie postawy patriotycznej, zapoznanie z obrzędami i tradycjami kraju i regionu.

8. Działania profilaktyczne, pogadanki, dyskusje o uzależnieniach; łamanie mitów o nałogach i złych nawykach.
9. Wzmocnienie więzi rodzinnych.
10. Wyrabianie odpowiednich nawyków higienicznych w trosce o bezpieczeństwo i ochronę przed koronawirusem.

Podczas prowadzonych zajęć odbywały się pogadanki na temat wartości i postaw moralno – etycznych człowieka. Dzieci i młodzież oglądały filmy i programy edukacyjne, które prowokowały do dyskusji. Podczas zajęć zwracano uwagę na wychowanie patriotyczne i prorodzinne z naciskiem na wartości rodziny. Promowano zdrowy styl życia bez nałogów oraz uprawianie sportu i wzmacnianie sprawności fizycznej.

Wychowankowie dzięki zajęciom w świetlicy podnosili swój poziom intelektualny, mieli możliwość rozwoju relacji społecznych, uczyli się działań przedsiębiorczych i gospodarności, odpowiedzialności za wspólne dobro. Dzieci z pełną świadomością mogły liczyć na wyrozumiałość względem ich problemów, akceptację i pomoc dostosowaną do potrzeb. Uczestnicy zajęć mogli eksponować swoje uczucia poprzez wypowiedzi słowne oraz plastyczne. Dostarczało to dzieciom możliwości rozwijania własnego talentu, między innymi w konkursach plastycznych, współzawodnictwa sportowego podczas gier i zabaw ruchowych. Szczególną uwagę na zajęciach świetlicowych zwracano na kształtowanie umiejętności współżycia i współdziałania w grupie rówieśniczej.

Z uwagi na dużą liczbę dzieci korzystających z zajęć w Świetlicy swoją pomoc w ramach wolontariatu w ciągu roku zaoferowały 3 osoby. Z pomocy wolontariuszy korzystano podczas organizowanych wyjazdów na wycieczki, jak również podczas spotkań plenerowych – na piknikach, warsztatach plastycznych. W dniach, gdy wolontariusze nie mogli być obecni, Kierownik GOPS Tomaszów Lubelski oddelegowywał do pomocy asystenta rodziny.

W ramach Świetlicy Środowiskowej w roku 2021 jedna osoba wykonywała pracę w ramach prac społecznie - użytecznych w okresie 01.03.2021 – 31.11.2021.

4. Dodatkowa pomoc rodzinom

Współdziałano ze Stowarzyszeniem na rzecz Rozwoju Gminy Tomaszów oraz Fundacją Wiedza- Edukacja- Rozwój w Jezierni przy dystrybucji żywności unijnej z PEAD. Formą pomocy objęto 900 osób spełniających kryterium dochodowe oraz wydano 11 skierowań do PCK (36 osób).

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej wytypował 10 rodzin do ogólnopolskiego programu organizowanego przez Stowarzyszenie Wiosna - Szlachetnej Paczki, z czego 3 rodziny otrzymały pomoc.

W ramach współpracy z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie 20 dzieci miało możliwość skorzystania z wypoczynku letniego w formie kolonii zorganizowanych przez Kuratorium Oświaty w Lublinie. Dzieci w 2021 roku wyjeżdżały do miejscowości Ełk.

W okresie od 06.08.2021 do 27.08.2021 zrealizowano projekt socjalny pt. „**Nowa Era Komputera- poprawa umiejętności korzystania z Internetu, e-usługi**”

Celem projektu, było zmniejszenie wystąpienia ryzyka wykluczenia cyfrowego poprzez przełamanie wszystkich barier zgłoszonych przez uczestników oraz pokazanie osobistych czy zawodowych korzyści wynikających z korzystania z sieci. Projekt zakładał również m.in. rozwój kompetencji umożliwiający pełne uczestnictwo w społeczeństwie informacyjnym, nabycie kompetencji cyfrowych w zakresie znajomości zasad bezpieczeństwa w Internecie oraz zmianę postawy życiowej oraz rozwój indywidualny.

W projekcie wzięło udział 16 osób. W trakcie zajęć warsztatowych uczestnicy nabyli podstawowe umiejętności obsługi komputera, założyli profil zaufany, nabyli umiejętności z zakresu bankowości internetowej (zalety korzystania z bankowości internetowej, założenie oraz bezpieczeństwo konta bankowego, przelewy z konta bankowego, wnioski o kredyt, ustanowienie zlecenia stałego, założenie lokaty). Ponadto zostali przeszkoleni w jaki sposób składać wnioski za pomocą empatii, jak bezpiecznie poruszać się w Internecie, jakie inne możliwości daje Internet w życiu codziennym m.in. poszukiwanie pracy, czy zarejestrowanie się w Powiatowym Urzędzie Pracy. Projekt socjalny cieszył się ogólnym zainteresowaniem. Osoby w nim uczestniczące mogły liczyć na fachową oraz rzetelną odpowiedź na nurtujące pytania.

W 2021 roku podsumowano realizację 3 -letniego projektu **Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie pod nazwą „Liderzy Kooperacji”**, którego celem było wypracowanie i wdrożenie Modelu Kooperacji (modelowego schematu współpracy) pomiędzy instytucjami pomocy i integracji społecznej, a podmiotami z sektora polityki społecznej istotnymi z punktu widzenia włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa dla gmin wiejskich, na terenie pięciu województw makroregionu – podkarpackiego, podlaskiego, lubelskiego, świętokrzyskiego oraz mazowieckiego. Realizacja projektu przyczyniła się do doskonalenia współpracy międzyinstytucjonalnej oraz wypracowania Modelu, który umożliwił efektywne i profesjonalne postępowanie w procesie aktywizacji społecznej osób i rodzin pozostających w trudnej życiowej sytuacji z terenu gminy Tomaszów Lubelski.

W roku 2021, GOPS uczestniczył w akcji charytatywnej „Pomóż dzieciom przetrwać zimę”. W ramach akcji rozdysponowano około 100 kg darów dla 10 rodzin z dziećmi z terenu gminy.

Ponadto 49 rodzin zakwalifikowano do otrzymania pomocy w ramach Programu PFRON „Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu lub sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi” – Moduł IV, w postaci paczki żywnościowej.

Kolejnym zadaniem wykonywanym przez GOPS jest ***przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.***

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Gminie Tomaszów Lubelski na lata 2021-2025 opisuje zasady działania systemu, strukturę, cele, wymienia instytucje, organizacje, służby i środowiska włączone do programu oraz zasady ich współpracy.

Program precyzuje działania podejmowane na rzecz realizacji założonych celów, zadania w ramach obszarów działań, podmioty szczególnie zaangażowane w dane działanie, obszary i kierunki działań, ochronę i pomoc osobom dotkniętym przemocą, oddziaływanie na sprawców przemocy, wskaźniki osiągania celów, zasady jego ewaluacji, zadania i kompetencje członków organu odpowiedzialnego na poziomie gminy za funkcjonowanie Programu.

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie funkcjonuje na podstawie Uchwały Nr XXVI/223/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 26 lutego 2021 roku w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021-2025.

Podstawa prawna realizacji systemu:

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz. U. z 2021, poz. 1249)

Cel główny programu to: Zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie Gminy Tomaszów Lubelski.

Cel ten oparty jest na realizacji zadań gminy w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie poprzez promowanie działań edukacyjno-profilaktycznych, ochronę a także rozwój systemu przeciwdziałania przemocy oraz współpracy instytucjonalnej. Adresatami Programu są mieszkańcy Gminy Tomaszów Lubelski, a w szczególności osoby i rodziny uwikłane w przemoc w rodzinie, osoby i rodziny zagrożone przemocą, a także dzieci i młodzież oraz podmioty działające w zakresie przeciwdziałania przemocy.

Osiągnięcie powyższego celu jest możliwe poprzez realizację czterech celów szczegółowych, zdefiniowanych jako:

1. Podnoszenie poziomu świadomości i wrażliwości społecznej wobec problemu przemocy w rodzinie w ramach działań profilaktycznych i edukacyjnych adresowanych do mieszkańców Gminy Tomaszów Lubelski realizowany poprzez edukację społeczną, profilaktykę, promocję działań na rzecz przeciwdziałania przemocy tj.:
 - a) organizowanie i udział w ogólnopolskich i lokalnych kampaniach społecznych, kładących nacisk na zwiększenie wiedzy na temat zjawiska przemocy, łamania stereotypów, propagujących prawidłowe relacje w rodzinie,
 - b) Rozpowszechnianie materiałów edukacyjno-informacyjnych w formie ulotek, broszur, plakatów,
 - c) Prowadzenie wśród dzieci i młodzieży zajęć edukacyjnych w zakresie profilaktyki agresji i przemocy realizowane w ramach szkolnych programów profilaktycznych,
 - d) Aktualizowanie strony internetowej zawierającej podstawową wiedzę o zjawisku przemocy w rodzinie, poprzez publikację artykułów merytorycznych na temat zjawiska przemocy, informacji dotyczących pomocy i poradnictwa osobom dotkniętym przemocą
2. Zintensyfikowanie działań w zakresie ochrony i udzielenia pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie m.in. poprzez udzielanie profesjonalnej pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą. Realizacja procedury "Niebieskie Karty" przez Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i powoływane przez niego Grupy Robocze.

Zadaniem Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie jest koordynowanie i integracja działań przedstawicieli różnych podmiotów oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności poprzez prowadzenie następujących działań:

- Diagnozowanie problemu przemocy rodzinie;

- Podejmowanie wszelkich działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mającym na celu przeciwdziałanie temu zjawisku;
 - Inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie;
 - Rozpowszechnienie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielania pomocy w środowisku lokalnym;
 - Inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie;
 - Ocena i weryfikacja prowadzonych działań, w tym działań grup roboczych;
 - Omawianie bieżących problemów wymagających rozstrzygnięcia przez Zespół;
 - Prowadzenie pełnej dokumentacji z prac Zespołu: protokoły posiedzeń, sprawozdania z realizacji działań, wnioski itp.
3. Zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez:
- a) Zapewnienie skutecznych form oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie;
 - b) Zapobieganie kontaktowaniu się osób stosujących przemoc w rodzinie z osobami dotkniętymi przemocą przy wykorzystaniu środków ochrony (nakaz opuszczenia mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia, zakaz zbliżania się do mieszkania i jego najbliższego otoczenia).
4. Podnoszenie poziomu kompetencji przedstawicieli podmiotów zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie poprzez zacieśnienie współpracy pomiędzy nimi. Realizowanie tego celu odbywa się poprzez systematyczne doskonalenie i wzmacnianie kompetencji osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie m.in. udział w szkoleniach, warsztatach i superwizji.
- Instytucje, organizacje, służby włączone do system:
- Gmina Tomaszów Lubelski jako jednostka samorządu terytorialnego
 - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim
 - Punkt Informacyjno-Konsultacyjny dla osób Dotkniętych Przemocą i Uzależnieniami
 - Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Tomaszowie lubelskim
 - Komenda Powiatowa Policji w Tomaszowie Lubelskim
 - Sąd Rejonowy w Tomaszowie Lubelskim
 - Prokuratura Rejonowa w Tomaszowie Lubelskim
 - Szkoły, Placówki kulturalne
 - Placówki Służby Zdrowia
 - Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Tomaszowie Lubelskim

Realizowane działania w ramach realizacji Programu w sposób znaczący wpłynęły na wzrost wiedzy i świadomości zarówno służb odpowiedzialnych za przeciwdziałanie zjawisku przemocy domowej, jak i osób uwikłanych w przemoc. Zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie jest procesem wymagającym czasu, wysiłku, nakładów finansowych, zaangażowania wielu służb a także zmiany świadomości społecznej. Nadrzędnym działaniem służb zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie są nie tylko oddziaływania profilaktyczne, ale również szybkie rozpoznanie zjawiska przemocy w rodzinie a następnie przywrócenie osobom doznającym przemocy zdolności w zakresie godnego i bezpiecznego funkcjonowania w rodzinie. Dlatego też rekomenduje się aktywne włączenie w działania wszelkich służb mających styczność w codziennej pracy z rodziną.

Ważnym elementem rozwoju systemu ochrony i pomocy jest z jednej strony kompleksowe wsparcie osób zagrożonych przemocą, jej doświadczających lub świadków, z drugiej zaś reintegracja i praca nad sprawcą stosującym przemoc. Dużym problemem dla członków Zespołu Interdyscyplinarnego i Grup Roboczych jest podjęcie oddziaływań wobec sprawców, z uwagi na brak skutecznych narzędzi. Sądy w dalszym ciągu zbyt rzadko zobowiązują sprawców przemocy w rodzinie do udziału w programach oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych. Warto podkreślić, iż wprowadzone ustawą antyprzemocową nowe środki ochrony osób dotkniętych przemocą domową poprzez izolację sprawcy dają większe możliwości ochrony osób dotkniętych przemocą niż stosowane dotychczas oraz skutecznie oddziałują bezpośrednio na sprawcę.

Kolejny rok pandemii i związane z nią obostrzenia dotyczące kontaktów międzyludzkich zmieniły w pewnym stopniu sposób realizacji procedur interwencyjno-pomocowych. Związane to było przede wszystkim ze zmianą zasad dotychczasowego funkcjonowania i dostosowania się do nowych realiów. Jako czynniki utrudniające prace w tym okresie należy wymienić: brak lub ograniczenie bezpośredniego kontaktu zarówno między członkami zespołu jak i członkami rodzin, w których dochodzi do przemocy, obciążenia służbowe funkcjonariuszy policji związane z przeciwdziałaniem Covid -19, co wpłynęło na zmniejszenie wizyt monitorujących stan bezpieczeństwa czy też utrudnionym kontaktem zwłaszcza z osobami podejrzanymi o stosowanie przemocy, obciążenie odpowiedzialnością pracowników OPS realizacją procedury, którym również dołożono obowiązków w związku z epidemią, a tym samym zwiększyło biurokratyzację.

Trudności w realizacji wszystkich zadań wynikających z Gminnego i Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie wynikają głównie z ograniczonych możliwości. Podniesienie skuteczności udzielanej pomocy warunkowane jest przez umiejętne wykorzystanie zasobów jakim dysponują samorządy i służby zobligowane do udzielania pomocy. Są to zarówno regulacje prawne, środki finansowe, odpowiednie zaplecze instytucjonalne i kadrowe. Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie nałożył na samorządy gminne wiele zadań, które mają realizować, bez wsparcia finansowego. Realizacja procedury Niebieskiej Karty wiąże się z dużym zaangażowaniem czasu i nakładu pracy, szczególnie u przedstawicieli instytucji mających kluczowe znaczenie tj. pracowników socjalnych i funkcjonariuszy policji. Członkowie zespołu czy grup roboczych wykonują zadania w ramach obowiązków służbowych lub zawodowych, co wiąże się z trudnością zebrania ich w jednym czasie, zaś większość obowiązków spoczywa na kadrze pracowników ośrodka pomocy społecznej. Reasumując należy stwierdzić, iż podjęte działania wpłynęły na sprawnie działający w naszej gminie system zapobiegania i rozwiązywania sytuacji związanych z występowaniem przemocy w rodzinie o czym może świadczyć, iż coraz większa liczba osób jest gotowa na podjęcie działań pod kątem wyzwolenia się z przemocy i skorzystania z oferowanych form pomocy.

Problemem związanym nierozzerwalnie z przemocą w rodzinie jest alkohol i narkomania. Dlatego też Gmina przeciwdziałała tym zjawiskom poprzez realizację **Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii.**

Gminny Program Profilaktyki Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii dla Gminy Tomaszów Lubelski, zwany w dalszej części Programem, przyjęty został Uchwałą Nr XXV/212/2021 z dnia 29 stycznia 2021 roku przez Radę Gminy Tomaszów Lubelski.

Realizację programu koordynował Pełnomocnik Wójta Tomaszów Lubelski ds. profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii. Program realizowany był we współpracy z Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Tomaszowie Lubelskim oraz Ośrodkiem Pomocy Społecznej, Komendą Powiatową Policji, Zespołem Interdyscyplinarnym ds. Przeciwdziałania Przemocy, Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej W Tomaszowie Lubelskim Poradnią Odwykową Psycho - Med, Sądem Rejonowym, placówkami oświaty i kultury z terenu gminy Tomaszów Lubelski.

Głównym założeniem Programu – zgodnie z obowiązującymi zapisami Narodowego Funduszu Zdrowia i trendami rekomendowanymi przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych – było ograniczenie występowania negatywnych zjawisk będących skutkiem nadużywania środków psychoaktywnych przez rozwój działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów uzależnień, wzrost społecznej świadomości związanej z tematyką, integracją społeczną i zawodową osób uzależnionych oraz doskonalenie współpracy pomiędzy instytucjami zaangażowanymi w realizację programu. W/w Program zakładał nie tylko zapobieganie powstawaniu nowych problemów alkoholowych, narkotykowych, ale również przemocy poprzez szeroko rozwiniętą profilaktykę oraz zmniejszenie rozmiarów już istniejących problemów alkoholowych i przemocy w rodzinie a także zwiększenie zasobów niezbędnych do radzenia sobie z nimi.

Z uwagi na obowiązujące ograniczenia spowodowane epidemią zadania zrealizowano w ograniczonym stopniu.

Podjęto działania w obszarach:

Edukacja, Promocja zdrowia i Kształcenie Kadr poprzez działania informacyjno-edukacyjne promujące zdrowy styl życia, dystrybucję ulotek i broszur oraz publikację informacji na stronie internetowej gminy na temat dostępnych form bezpłatnej pomocy specjalistycznej dla mieszkańców gminy, świadczonej również w formie zdalnej na terenie gminy i powiatu tomaszowskiego.

Zadbano także o podnoszenie kwalifikacji osób pracujących w obszarach profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Ze środków GPPRPA i PN sfinansowano dwa szkolenia dla 3 osób - członków GKRPA. Ponadto nauczyciele i pracownicy socjalni GOPS brali udział w szkoleniach resortowych bezpłatnych lub finansowanych ze środków własnych.

Ponadto zrealizowano kampanię informacyjno - edukacyjną pod hasłem „Warto inaczej” na rzecz promowania pozytywnych relacji rodzic - dziecko dla placówek oświatowo-kulturalnych oraz mieszkańców gminy dostępną wraz z materiałami promocyjnymi w wersji elektronicznej oraz poprzez webinar „Rodzic jakiego chciałbym mieć, rodzic jakim chciałbym

być” dla rodziców uczniów szkół z terenu gminy Tomaszów Lubelski. Zorganizowane zostały również warsztaty „Pozytywne rodzicielstwo” w formie stacjonarnej, które były prowadzone przez psychologa z OIK.

Profilaktyka uniwersalna - Szkoły realizowały działania edukacyjnoprofilaktyczne głównie w ramach godzin wychowawczych i spotkań z rodzicami w ramach wywiadówek szkolnych. We współpracy z Pełnomocnikiem i GKRPA po raz VII realizowano w szkołach ogólnopolską kampanię profilaktyczną Zachowaj Trzeźwy Umysł pod hasłem „W poszukiwaniu szczęścia” poruszającą temat szczęścia jako stanu, który może się przejawiać w różnych aktywnościach życia codziennego, z myślą o wsparciu dzieci i młodzieży oraz ich rodziców, w obliczu nowych wyzwań w związku z obecnym zagrożeniem wirusem SARS-CO V-2. Skutki pandemii odczuli zarówno dorośli jak i dzieci. Izolacja społeczna, zdalna nauka oraz różnego rodzaju zakazy i obostrzenia spowodowały odczuwalne przez wszystkich obniżenie nastroju. Poszczególne zadania zostały tak dobrane, aby umożliwić uczniom doznawanie i przeżywanie radosnych, pozytywnych emocji przy jednoczesnym doświadczaniu pozytywnej atmosfery pracy.

W ramach kampanii do szkół podstawowych zostały przekazane materiały profilaktyczno-edukacyjne, w tym: karty pracy, plakaty, gotowe scenariusze do zajęć w wersji papierowej i online. Udostępnienie materiałów pozwoliło nauczycielom realizować założenia kampanii również podczas pracy zdalnej z uczniami. Jak co roku w kampanii przewidziane były również konkursy i ciekawe pomysły na kreatywne spędzenie czasu w domu. Uczniowie mogli wziąć udział w dwóch konkursach: Szczęśliwa chwila, szczęśliwy dzień, szczęśliwe życie- konkurs plastyczny – literacki oraz Rozwiąż krzyżówkę konkurs krzyżówkowy Laureaci w etapie gminnym otrzymali nagrody, sfinansowane ze środków GPRRPA i PN.

Reedukacja szkód, rehabilitacja zdrowotna, społeczna i zawodowa.

Zadania realizowane były głównie w ramach pracy Punktu Informacyjno Konsultacyjnego i Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów

Alkoholowych. W okresie od 31 marca do 28 kwietnia 2021 roku działalność Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego odbywała się poprzez świadczenie poradnictwa prawnego i psychologicznego w formie zdalnej za pośrednictwem rozmów telefonicznych. W pozostałym okresie usługi świadczone były stacjonarnie w każdą środę m-ca w Sali konferencyjnej Urzędu Gminy w Tomaszowie Lubelskim.

Działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w 2021 roku również była ograniczona ze względu na panującą w kraju sytuację epidemiologiczną. Spotkania odbywały się w Sali konferencyjnej Urzędu Gminy w Tomaszowie Lubelskim.

Efektom realizacji działań Programu jest:

- przekazanie wiedzy mieszkańcom gminy na temat profilaktyki uzależnień i zachowań ryzykownych,
- promowanie zdrowego stylu życia oraz atrakcyjnych dla dzieci i młodzieży zachowań prospołecznych jako alternatywy wobec patologii, szczególnie używania alkoholu czy stosowania przemocy,
- podniesienie świadomości mieszkańców na temat zagrożeń i negatywnych skutków związanych z używaniem alkoholu, narkotyków, przemocy,
- zwiększenie samoświadomości w zakresie pełnienia roli rodzicielskiej, zachęcanie do budowania głębszych relacji z dziećmi dających poczucie zadowolenia i bliskości,

- nauka rozpoznawania u dzieci i młodzieży zachowań i sytuacji ryzykownych, przygotowanie do podejmowania racjonalnych wyborów,
- wzmocnienie poczucia własnej wartości u dzieci i młodzieży, rozbudzenie dążenia do poszukiwania własnych pasji i zainteresowań,
- zapewnienie dostępności do wieloaspektowej i interdyscyplinarnej pomocy dla osób uwikłanych w przemoc i uzależnienia, przez co w znacznej mierze zmniejszono skutki tych negatywnych zjawisk oraz wpłynęło na poprawę funkcjonowania, klienci otrzymali wieloaspektowe wsparcie, rzetelną i fachową informację oraz w miarę potrzeb skierowanie do pomocy świadczonej w innych formach,
- ograniczenie szkód zdrowotnych i społecznych osób poddanych oddziaływaniom w ramach poradnictwa i terapii poprzez poprawę stanu psychicznego i podjęcie działań zmieniających ich sytuację,
- wspieranie procesu trzeźwienia osób uzależnionych od alkoholu, podniesienie kompetencji osób pracujących w obszarze uzależnień i przemocy.

Na realizację Programu zaplanowano w roku 2021 środki finansowe w łącznej wysokości 146 218,81zł. Łącznie na realizację zadań programu wydatkowano kwotę 117 703,43 złotych. Pozostałe środki zostaną przekazane na realizację zadań w 2022 roku.

Wysokość środków finansowych uzyskanych przez gminę z tytułu rocznych opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych wyniosła 58 758,14 złotych, natomiast środki uzyskane z opłaty uzyskanej od sprzedaży napojów alkoholowych w opakowaniach jednostkowych o ilości nominalnej napoju nieprzekraczającej 300 ml wyniosły 6041,21 złotych. Ze środków GPPRPA i PN sfinansowano utworzenie Punktu Informacyjno Konsultacyjnego w nowej siedzibie Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim.

Podsumowanie działalności Ośrodka Pomocy Społecznej

Analizując budżet oraz sposób wydatkowania środków należy stwierdzić, że problem ubóstwa społeczeństwa na terenie Gminy ciągle jest stosunkowo znaczący. Działalność GOPS stanowi dużą część działalności Gminy. Niepokojącym zjawiskiem jest fakt, że w ostatnich latach GOPS nie tylko zajmuje się wyłącznie zadaniami związanymi z opieką społeczną, ale świadczy usługi związane z wypłatą pomocy dla osób, które z definicji nie powinny być pod opieką ośrodka, mowa tu o świadczeniach 500+ lub „Dobry start”. Działania te wiążą się z koniecznością zatrudnienia dodatkowych pracowników oraz wygosparowaniem pomieszczeń do obsługi świadczeniobiorców. Sytuacja ta być może ulegnie zmianie w roku 2022, gdyż z ostatnich zapowiedzi rządu wynika, że obsługa świadczeń 500+ oraz „Dobry start” ma zostać przejęta przez ZUS.

Na terenie Gminy ciągle są osoby i rodziny, które długotrwale korzystają z pomocy społecznej. Główne przyczyny udzielania świadczeń - ubóstwo, niepełnosprawność, długotrwała choroba, bezrobocie, przemoc domowa, uzależnienia.

Potrzeby w zakresie pomocy społecznej:

1. Zapewnienie środków finansowych na przystosowanie nowej siedziby ośrodka do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

2. Zachowanie efektywności i trwałości projektu pod nazwą „Modernizacja systemu pomocy społecznej w gminie Tomaszów Lubelski”, który ma na celu oddzielenie pracy socjalnej od świadczeń finansowych, w okresie kolejnych 18 miesięcy od zakończenia realizacji zadań projektowych.
3. Podjęcie wspólnych działań z samorządem miasta Tomaszów Lubelski w sprawie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla miasta i gminy Tomaszów Lubelski, w zakresie wspólnych inwestycji w celu rozwoju usług społecznych:
 - a) Ogrzewalnia dla osób bezdomnych, po to, aby doraźnie zapewnić schronienie dla bezdomnych w okresie, w którym można opracować plan pomocy dla osoby (umieścić w schronisku, ZOL lub DPS). Ogrzewalnie zbudowane według standardów ministerialnych mogą przyjmować osoby niepełnosprawne i zapewnić im usługi opiekuńcze, więc musiałaby to być większa placówka, w której będzie prysznic, pralka z suszarką, aneks kuchenny, schowki na ubrania itp. Ogrzewalnia może służyć w sytuacjach kryzysowych; żywioły, w tym pożar domu, eksmisje i nakaz opuszczenia domu w przypadku przemocy domowej. Realizacja zadania (obsługa, zatrudnienie) może być zlecona dla NGO lub spółdzielni socjalnej.
 - b) Mieszkania chronione dla osób niepełnosprawnych, które mogą jeszcze pozostać w społeczności lokalnej a nie w dps, który wymaga wielu nakładów pieniężnych ze względu na wzrost opłat za pobyt. Mieszkania chronione mogą być połączone z ogrzewalnią. Powyższe zadanie ma charakter inwestycyjny, gdyż wiąże się z zakupem budynku z działką.
4. Rozwój usług dla osób niepełnosprawnych – z programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” oraz „Opieka wytchnieniowa” a także usług opiekuńczych z programu „Opieka 75+”.
5. Wspieranie inicjatyw organizacji pozarządowych, w tym wspieranie spółdzielczości socjalnej, w powierzaniu lub zlecaniu zadań z zakresu pomocy społecznej, edukacji i aktywnej integracji.
6. Zwiększanie zasobów mieszkaniowych gminy, przy wykorzystaniu wolnych lokali gminnych, zwiększanie nakładów na budowę mieszkalnictwa socjalnego udział gminy w programach rządowych dotyczących budownictwa socjalnego i komunalnego, pozyskiwanie mieszkań na zasadach określonych w ustawie z dnia 16 grudnia 2020 roku o rozliczeniu ceny lokali lub budynków w cenie nieruchomości zbywanych z gminnego zasobu nieruchomości (Dz. U z 2020 r., poz. 223).
7. Rozwój usług społecznych skierowanych na aktywizację społeczną i zawodową mieszkańców gminy Tomaszów Lubelski w ramach działalności KIS.
8. Podejmowanie działań na rzecz zwiększenia dietności rodzin, poprzez gminne programy wspierania rodzin, wspieranie działalności klubów dziecięcych i funkcji opiekuna dzieci (system opieki nad dzieckiem do lat 3).

Liczba osób zatrudnionych w ośrodku pomocy społecznej - stan na 31.12.2021 – 24 pracowników, w tym 5 na stanowiskach kierowniczych, 5 na stanowiskach urzędniczych, 6 pracowników socjalnych oraz 8 innych.

Bezrobocie

Poziom i stopa bezrobocia

Na koniec grudnia 2021 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy w Tomaszowie Lubelskim zarejestrowanych było 2507 osoby bezrobotne, w tym 1332 kobiet, co stanowiło 53,1 % ogólnie zarejestrowanych. W porównaniu do analogicznego okresu roku ubiegłego odnotowano spadek liczby zarejestrowanych o 389 osób. W porównaniu do listopada 2021 r. nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych o 104 osób.

Tabela 15. Stopa bezrobocia w kraju oraz w powiatach Województwa Lubelskiego wg stanu na dzień 30 listopada 2021 r.

Województwa, podregiony i powiaty	Bezrobotni w tys. osób	Stopa bezrobocia (w % aktywnych zawodowo)
POLSKA	898,8	5,4
Woj. LUBELSKIE	65,2	7,1
bialski	3,9	8,8
biłgorajski	2,1	4,5
chełmski	3,2	10,7
hrubieszowski	3,1	11,8
janowski	2,0	8,5
krasnostawski	3,0	10,9
kraśnicki	3,5	8,2
lubartowski	3,8	10,4
lubelski	2,7	4,7
łęczyński	1,3	4,8
łukowski	1,6	3,4
opolski	2,0	7,5
parczewski	0,9	6,5
puławski	2,7	5,5
radzyński	1,6	6,4
rycki	1,4	6,3
świdnicki	2,2	8,2
tomaszowski	2,4	6,7
włodawski	2,0	14,6
zamojski	3,6	8,3
m. Biała Podlaska	2,1	8,7
m. Chełm	2,1	9,5
m. Lublin	9,6	5,2
m. Zamość	2,3	8,5

Źródło: Dane GUS

Jak wynika z powyższego zestawienia stopa bezrobocia liczona jako iloraz liczby zarejestrowanych bezrobotnych do liczby ludności czynnej zawodowo w Powiecie

Tomaszowskim na dzień 30 listopada 2021 r. wyniosła 6,7 % i była niższa o 0,4 % od stopy bezrobocia w województwie oraz o 1,3 % wyższa od stopy bezrobocia w kraju

Tabela 16. Wybrane dane statystyczne dot. gmin Powiatu Tomaszowskiego wg stanu na dzień 31 grudnia 2021 r.

Lp.	Gmina	Bezrobotni ogółem	Kobiety		Bezrobotni uprawnieni do zasiłku		Bez doświadczenia zawodowego		Długotrwale bezrobotni		Młodzież do 25 roku życia	Niepełnosprawni
			4	5	6	7	8	9	10	11		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	Tomaszów Lub.	455	233	51,2	33	24,0	114	25,1	250	54,9	47	35
2	Bełżec	109	55	50,5	17	7,0	22	20,2	52	47,7	9	6
3	Jarczów	81	54	66,7	9	1,0	24	29,6	48	59,3	19	4
4	Krynice	84	39	46,4	4	1,0	26	31,0	49	58,3	17	4
5	Lubycza Królewska	287	155	54,0	24	10,0	73	25,4	189	65,9	39	14
6	Łaszczów	175	88	50,3	4	7,0	57	32,6	98	56,0	39	9
7	Rachanie	185	92	49,7	13	3,0	42	22,7	114	61,6	28	7
8	Susiec	198	102	51,5	13	4,0	57	28,8	104	52,5	37	17
9	Tarnawatka	162	90	55,6	14	5,0	45	27,8	92	56,8	22	12
10	Telatyn	116	68	58,6	9	2,0	44	37,9	70	60,3	21	3
11	gmina Tomaszów Lub.	320	191	59,7	19	14,0	95	29,7	173	54,1	50	26
12	Tyszowce	106	49	46,2	5	3,0	36	34,0	55	51,9	21	4
13	Ulhówek	229	116	50,7	17	2,0	70	30,6	145	63,3	29	7
OGÓŁEM		2507	1332	53,1	181	7,2	705	28,1	1439	57,4	378	148

Źródło: Dane PUP Tomaszów Lubelski

Według stanu na dzień 31 grudnia 2021 r. prawo do zasiłku posiadało 181 osób bezrobotnych tj. 7,2 % ogólnie zarejestrowanych.

Liczba bezrobotnych w powiecie zamieszkałych na wsi na dzień 31 grudnia 2021 r. wyniosła 1892 osób co stanowiło 75,5 % ogólnie zarejestrowanych. Na koniec grudnia 2021 r. w ewidencji Urzędu pozostawało 9 osób bezrobotnych ze statusem cudzoziemca w tym 6 kobiet.

Analizując sytuację na rynku pracy w Gminie Tomaszów Lubelski należy zauważyć, że liczba bezrobotnych z terenu gminy Tomaszów Lubelski zarejestrowanych w PUP po zmniejszeniu się w latach 2017-2018 i znaczącym wzroście w roku 2020, spowodowanym najprawdopodobniej wybuchem epidemii koronawirusa, a tym samym zamknięciem gospodarek w Europie i powrót pracowników do Polski na koniec roku 2021 znów się zmniejszyło do 320 osób, co prawie odpowiada stanowi sprzed epidemii. Jest to bardzo korzystny wynik, który świadczy o wychodzeniu gospodarki Polski z kryzysu spowodowanego koronawirusem, pomimo praktycznego zamknięcia rynku pracy dla Polaków w Wielkiej Brytanii, która z końcem roku 2020 zakończyła okres przejściowy wychodzenia z Unii Europejskiej, a tym samym ograniczyła pewne przywileje dla obywateli Unii.

Tabela 17. Analiza osób bezrobotnych z gminy Tomaszów Lubelski na rynku pracy:

Rok	Bezrobotni ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Młodzi do 25 roku życia	Niepełnosprawni
2010	687	357	330	185	17
2011	756	366	390	209	22
2012	801	391	410	201	22
2013	781	404	377	180	26
2014	623	313	310	122	27
2015	630	324	306	151	30
2016	462	258	204	83	28
2017	390	224	166	76	22
2018	310	171	139	51	18
2019	315	173	142	61	18
2020	381	216	165	60	18
2021	320	191	129	50	26

Dane: PUP w Tomaszowie Lubelskim

Tabela 18. Analiza osób długotrwale bezrobotnych

Lp.	Rok	Bezrobotni długotrwale	% ogółu bezrobotnych
1.	2011	398	52,6
2.	2012	453	56,6
3.	2013	438	54,1
4.	2014	359	62,0
5.	2015	321	48,6
6.	2016	238	47,1
7.	2017	177	43,2
8.	2018	129	41,6
9.	2019	128	40,6
10.	2020	174	45,7
11.	2021	173	54,1

Dane: PUP w Tomaszowie Lubelskim

Wnioski z analizy sytuacji osób bezrobotnych:

1. Liczba bezrobotnych mieszkańców gminy Tomaszów Lubelski po okresie wzrostu spowodowaną epidemią koronawirusa w roku 2021 zanotowała znaczny spadek.
2. W ewidencji bezrobotnych mieszkańców gminy w dalszym ciągu utrzymuje się duża liczba młodych ludzi do 25 roku życia, którzy pomimo zdobycia wykształcenia, nie znajdują zatrudnienia na lokalnym rynku pracy, z tendencją spadkową.
3. Niepokojącym faktem jest, stale utrzymująca się liczba osób długotrwale bezrobotnych, które stanowią blisko połowę bezrobotnych ogółem. Związane jest to z tym, że bezrobotni nie chcą podejmować zatrudnienia lub znajdują to zatrudnienie w szarej strefie bądź za granicą.

4. Kobiety znajdują się w trudniejszej sytuacji na rynku pracy; liczba kobiet bezrobotnych jest większa od liczby mężczyzn pozostających bez pracy. Jedną z przyczyn determinujących brak pracy, jest praca zmianowa, która wymusza mobilność osoby bezrobotnej. Przy istniejących deficytach w komunikacji podmiejskiej, kwestia powyższa stanowi problem w aktywizacji kobiet bezrobotnych.
5. Stopa bezrobocia w powiecie tomaszowskim (6,7%) jest mniejsza niż średnia wojewódzka (7,1%) lecz większa niż w Polsce (5,4%).

Poziom bezrobocia w Gminie Tomaszów Lubelski uzależniony jest od sytuacji gospodarczej powiatu, a szczególnie sytuacji na rynku pracy w mieście powiatowym Tomaszów Lubelski, gdyż tam zlokalizowana jest większość miejsc pracy z których korzystają mieszkańcy gminy. W ostatnich latach Gmina Tomaszów Lubelski szczególny naciska położyła na stworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy właśnie na terenie gminy. Działania te były skierowane do uaktywnienia Tarnobrzesckiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Wisłosan w Łaszczówce Kolonii. Wspólne działania Gminy oraz Zarządu Województwa Lubelskiego doprowadziły do tego, że w roku 2021 tereny strefy zostały kompletnie uzbrojone i udostępnione potencjalnym inwestorom. Należy mieć nadzieję, że koniec pandemii zachęci inwestorów do lokowania nowych przedsiębiorstw na terenie Gminy Tomaszów Lubelski. Nie mniej jednak ostatnie wydarzenia na Ukrainie, tj. wybuch konfliktu zbrojnego pomiędzy Rosją, a Ukrainą może ten proces znacznie zahamować.

Bezdomność

Pomimo dużego odsetka osób korzystających z pomocy społecznej na terenie gminy nie odnotowuje się dużego problemu związanego z bezdomnością. W roku 2021 na terenie Gminy wystąpiły dwa przypadki, w których Noclegownia musiał udzielić osobom bezdomnym.

Na dzień 31.12.2021 dane dotyczące Noclegowni przedstawiały się następująco:

- liczba miejsc statutowych – 6 (kobiety – 3, mężczyźni – 3)
- rodzaj wsparcia – udzielenie schronienia, kąpiel, gorący posiłek, suchy prowiant, odzież, poradnictwo socjalne, opieka medyczna, umożliwienie prania i suszenia odzieży
możliwość samodzielnego przygotowywania posiłków, pomoc rzeczowa, praca socjalna, możliwość skorzystania z kąpieli,

Zatrudnienie - 4 osoby (łącznie 0,62 etatu)

–

3.6. Oświata

Edukacja to jedna z kluczowych dziedzin, zarówno w wymiarze ogólnokrajowym jak i lokalnym. Im bardziej wykształcone społeczeństwo, tym szybciej i lepiej potrafi się przystosować do realiów dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej i społecznej.

Niski poziom wykształcenia wynika z niedostatku instytucji edukacyjnych na terenie gminy, migracji wykształconych mieszkańców wsi do aglomeracji miejskich i niskiej potrzeby doksztalcania się osób młodych (brak motywacji z powodu braku miejsc pracy).

Oświata funkcjonuje dziś w rzeczywistości społecznej, która nieustannie się zmienia, a dynamika tych przemian stawia przed samorządami wciąż nowe problemy do rozwiązania, sprawia również, że raz przyjęte sposoby radzenia sobie z nimi trzeba ciągle aktualizować.

W kontekście negatywnych zmian demograficznych, zachodzących na poziomie całego kraju - system edukacji mierzy się z problemem zbyt dużych zasobów kadrowych w stosunku do zmniejszającej się liczby dzieci. Z roku na rok rośnie koszt nauki w przeliczeniu na 1 ucznia, co wiąże się z tym, że gminy muszą dokładać do edukacji coraz więcej środków.

Prowadzenie szkół podstawowych to jedno z najważniejszych zadań własnych gminy, a wydatki na to zadanie w połączeniu z wydatkami na edukację przedszkolną, stanowią największą część budżetów gmin.

W roku 2021 wydatki związane z oświatą i wychowaniem zamknęły się kwotą 20 115 643,36 zł, z czego wydatki bieżące stanowiły kwotę 16 902 566,30 zł.

Finansowanie bieżących wydatków oświatowych było następujące:

- wydatki bieżące finansowane subwencją oświatową w kwocie 7.876.072,00 zł,
- wydatki bieżące finansowane dotacjami z budżetu państwa w kwocie 692.471,18 zł,
- wpływy od gmin z tytułu odpłatności za dzieci uczęszczające do oddziałów przedszkolnych – 558.400,49 zł,
- wydatki bieżące finansowane środkami UE – 3.668,81 zł,
- wpływy pozostałe (darowizny i odsetki od środków na rachunku bieżącym) – 7.409,39 zł,
- wydatki bieżące na oświatę finansowane z budżetu gminy – 7.764.544,43 zł (2020 rok - 6.397.824,82 zł, 2019 rok - 6.626.863,13 zł, 2018 rok - 5.720.424,96 zł).

Jak widzimy z powyższych informacji wpływy z dotacji oraz subwencji pokrywały 54% wydatków związanych z oświatą, natomiast pozostałe 46% finansowane było ze środków Budżetu Gminy. Z roku na rok udział budżetu Gminy w wydatkach bieżących na funkcjonowanie oświaty jest coraz większy. Wynik ten wynika przede wszystkim z faktu, iż w Gminie działa aż 8 szkół publicznych oraz 3 szkoły niepubliczne, co jest stanem niespotykanym w gminach wiejskich oraz wskazuje potrzebę podjęcia niezbędnych kroków celem zrestrukturyzowania systemu oświaty

Na terenie Gminy Tomaszów Lubelski działają zarówno szkoły publiczne, których organem prowadzącym jest Gmina Tomaszów Lubelski, jak również szkoły niepubliczne, dla których organem prowadzącym są inne podmioty.

Jednostki oświatowe na terenie gminy Tomaszów Lubelski:

Szkoły Publiczne:

1. Szkoła Podstawowa im. Jana Kochanowskiego w Łaszczówce.
2. Szkoła Podstawowa im. Żołnierzy Września 1939 roku w Majdanie Górnym.
3. Szkoła Podstawowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Podhorcach.
4. Szkoła Podstawowa im. Ordynacji Zamoyskiej w Sabaudii.
5. Szkoła Podstawowa im. Papieża Jana Pawła II w Szarowoli.
6. Szkoła Podstawowa w Pasiekach.
7. Szkoła Podstawowa w Rogoźnie.
8. Szkoła Podstawowa w Typinie.

Szkoły Niepubliczne:

1. Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Jezierni prowadzona przez Fundację „Wiedza, Edukacja, Rozwój” w Jezierni.
2. Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Justynówce prowadzona przez Stowarzyszenie Rozwoju Justynówki i Okolic.
3. Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Przeorsku prowadzona przez Stowarzyszenie „Czajnia”.

Tabela 19. Liczba uczniów w szkołach na terenie Gminy Tomaszów w ostatnich pięciu latach

Liczba uczniów	Rok szkolny 2017/2018	Rok szkolny 2018/2019	Rok szkolny 2019/2020	Rok szkolny 2020/2021	Rok szkolny 2021/2022
Szkoły publiczne prowadzone przez Gminę	518	521	474	470	471
Szkoły niepubliczne	77	87	88	93	109
Oddziały przedszkolne przy szkołach publicznych	208	225	232	244	236
Oddziały przedszkolne przy szkołach niepublicznych	66	71	64	54	80
Inne formy wychowania przedszkolnego	-	-	23	23	23
Razem	869	904	881	884	921

Tabela 20. Liczba uczniów w poszczególnych szkołach publicznych na terenie gminy

Liczba uczniów	Rok szkolny 2019/2020			Rok szkolny 2020/2021			Rok szkolny 2021/2022		
	Sz.Podst.	Od. Przedszk.	Razem	Sz.Podst.	Od. Przedszk.	Razem	Sz.Podst.	Od. Przedszk.	Razem
SP Łaszczówka	70	42	112	64	51	115	66	44	110
SP Majdan Górny	73	29	102	74	29	103	73	23	102
SP Pasieki	40	20	60	33	16	49	30	13	43
SP Podhorce	105	48	153	110	48	158	116	48	164
SP Rogoźno	9	27	36	15	33	48	12	39	51
SP Sabaudia	92	40	132	94	36	130	91	39	130
SP Szarowola	49	16	65	48	19	67	45	15	60
SP Typin	36	10	46	32	12	44	32	9	41
Razem	474	232	706	470	244	714	471	230	701

Tabela 21. Liczba uczniów w poszczególnych szkołach niepublicznych na terenie gminy

Liczba uczniów	Rok szkolny 2019/2020			Rok szkolny 2020/2021			Rok szkolny 2021/2022		
	Szkoła podstawowa	Oddział przedszkolny	Razem	Szkoła podstawowa	Oddział przedszkolny	Razem	Szkoła podstawowa	Oddział przedszkolny	Razem
NSP Jeziernia	32	25	57	33	23	56	44	22	66
NSP Justynówka	12	5	17	12	4	16	12	3	15
NSP Przeorsk	44	34	77	48	27	75	53	22	85
Punkt przedszkolny	-	23	23	-	23	23	-	23	23
Razem	88	87	174	93	77	170	109	80	189

Jak widać z ww. zestawień w ostatnich latach liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez Gminę utrzymuje się na podobnym poziomie. Natomiast liczba dzieci w oddziałach przedszkolnych jest inna w poszczególnych latach. Przyczyną takiego stanu może być fakt, że wychowanie przedszkolne, oprócz przygotowania szkolnego tzw. zerówka, nie jest

obowiązkowe i tylko od decyzji rodzica zależy, czy dziecko uczęszcza do przedszkola czy nie. W szkołach niepublicznych w bieżącym roku szkolnym zauważono znaczny wzrost liczby uczniów w szkołach. Niewątpliwie analiza tych zależności i próba rozwiązania problemu będzie zadaniem, nad którym należy się pochylić.

Ze względu na fakt, że obwody szkół w Gminie są stosunkowo duże istnieje konieczność organizacji dowozu dzieci do poszczególnych placówek. W roku szkolnym 2020/2021 objęto dowozem 272 dzieci.

Dowóz dzieci był podzielony na 5 niżej przedstawionych tras:

Tabela 22. Trasy i liczba dowożonych dzieci.

Lp.	Trasa	Ilość dzieci (średnia z 10 m-cy)
Zadanie 1	Dowóz uczniów do Szkoły Podstawowej im. Żołnierzy Września 1939 r. w Majdanie Górnym	28
Zadanie 2	Dowóz uczniów do Szkoły Podstawowej im. Jana Kochanowskiego w Łaszczówce	15
Zadanie 3	Dowóz do Szkoły Podstawowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Podhorcach	74
Zadanie 4	Dowóz do Szkoły Podstawowej im. Ordynacji Zamoyskiej w Sabaudii	41
Zadanie 5	Dowóz do Szkoły Podstawowej w Typinie	2
Zadanie 6	Szkoła Podstawowa w Pasiekach (Ulów)	2

Poza dowozami do szkół działających na terenie gminy zwracano również rodzicom koszty opieki i dowozu dzieci z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego.

Ponadto Gmina zwracała rodzicom koszty dowozu uczniów niepełnosprawnych do placówek oświatowych.

Stosunkowo mała liczba uczniów w szkołach publicznych na terenie Gminy Tomaszów Lubelski nie przedkłada się na mniejszą liczbę kadry pedagogicznej w nich zatrudnionej. Związane jest to z koniecznością realizacji przez szkoły podstawy programowej określonej w odrębnych przepisach, nakładania na gminę coraz to większych wymagań np. zapewnienie dzieciom pomocy psychologiczno-pedagogicznej, opieki świetlicowej, czy też coraz większą liczbą dzieci z opiniami lub orzeczeniami z Poradni Psychologiczno – Pedagogicznych.

Poniżej przedstawiono stan zatrudnienia w szkołach gminnych na koniec roku 2021

Tabela 23. Zatrudnienie w szkołach publicznych na koniec roku 2021

Lp.	Nazwa placówki	Pełnozatr. (liczba)	Niepełnozatr. (liczba)	Nniepełnozatr. (etaty)	RAZEM etaty	Pracownicy administracji i obsługi	
						liczba	etaty
1.	SP Łaszczówka	16	12	4,86	20,86	7	6,5
2.	SP Majdan Górny	12	8	3,19	15,19	5	5
3.	SP Podhorce	17	6	2,52	19,52	9	8
4.	SP Sabaudia	16	11	2,88	18,88	7	6,5
5.	SP Szarowola	9	10	3,14	12,14	3	2,75
6.	SP Pasieki	10	8	2,97	12,97	2	1,75
7.	SP Typin	7	10	3,22	10,22	2	1,5
8.	SP Rogózno	5	4	0,78	5,78	2	1,75
RAZEM		92	69	23,56	115,56	34	37

Łącznie w szkołach dla których Gmina Tomaszów Lubelski jest organem prowadzącym zatrudnionych jest 161 nauczycieli (w roku 2020 – 155), co w przeliczeniu na pełne etaty daje liczbę 115,5 etatów nauczycielskich.

Liczba uczniów (szkoła podstawowa i oddziały przedszkolne) na jednego nauczyciela wynosi 4,35 ucznia na jednego nauczyciela (w roku 2020 – 4,60), a w przeliczeniu na etaty jest to 6,06 uczniów na 1 etat nauczycielski.

Obsługą ekonomiczno-administracyjną szkół zajmuje się gminna jednostka organizacyjna, jaka jest Gminny Zespół Ekonomiczno-Administracyjny Szkół w Tomaszowie Lubelskim. Zatrudnienie w Zespole na koniec roku 2021 wynosiło 7 pracowników.

Porównując średnie krajowe wartości dotyczące liczby uczniów na jednego nauczyciela należy stwierdzić, że w gminie Tomaszów Lubelski odbiegają one w znacznym stopniu co jest główną przyczyną tak wysokich wydatków na oświatę, które ponosi gmina.

Szkoły funkcjonujące na terenie gminy są to szkoły wiejskie. Ich cechą charakterystyczną jest fakt, iż uczy się w nich mniej dzieci niż w szkołach miejskich, co potwierdzają powyższe dane. Łączna liczba uczniów uczęszczających do szkół na terenie Gminy Tomaszów Lubelski jest dużo mniejsza niż w szkołach miejskich. Z jednej strony, jest to cecha pozytywna - możliwe jest utworzenie mniejszych oddziałów, w których na jednego nauczyciela przypada mniej dzieci, dzięki czemu może on efektywniej pracować i lepiej dostosowywać pracę do potrzeb podopiecznych. Uczniowie są mniej anonimowi, społeczność szkolna jest niewielka i dobrze zintegrowana, a szkoła pełni ważną funkcję kulturową i społeczną na wsi. Jest to niezwykle istotne zwłaszcza w przypadku takich gmin jak Tomaszów Lubelski, gdzie nie ma jednej, centralnej miejscowości, siedziba leży poza jej granicami administracyjnymi i trudniej jest integrować lokalne społeczności. Jednak duża liczba małych szkół stanowi duże obciążenie finansowe dla gminy. Konieczne jest właściwe wyważenie potrzeb lokalnych społeczności oraz możliwości budżetowych gminy.

Ponadto, cechą charakterystyczną dla funkcjonowania oświaty na terenie Gminy Tomaszów Lubelski jest fakt, iż wiele dzieci korzysta z usług edukacyjnych placówek

położonych na terenie miasta Tomaszów Lubelski. Zjawisko to dotyka przede wszystkim miejscowości bezpośrednio sąsiadujących z miastem i położonych w jego pobliżu, które są z nim dobrze skomunikowane, więc codzienne dojazdy są relatywnie mało uciążliwe i zajmują stosunkowo niewiele czasu. Z jednej strony bliskość Tomaszowa Lubelskiego jest więc korzystna, uzupełnia i dywersyfikuje lokalną ofertę edukacyjną. Z drugiej może powodować mniejsze zainteresowanie gminnymi szkołami i mniejszy popyt na ich usługi, co przekłada się na spadek liczby uczniów. Oznacza to nie tylko konieczność zapewnienia odpowiedniej bazy dydaktycznej placówkom lokalnym, lecz także obliuguje do ciągłego poprawiania jakości kształcenia oraz atrakcyjności szkół gminnych, by były one konkurencyjne względem szkół miejskich i dorównywały im poziomem oferty edukacyjnej. Proces podnoszenia standardu lokalnych placówek oświatowych trwa od wielu lat, a jego efekty są już widoczne - wiele placówek gminnych cieszy się podobnym prestiżem i uznaniem uczniów, co szkoły miejskie. Szczególną szansę na wzrost jakości kształcenia stanowi możliwość pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania, które umożliwiają modernizację bazy materialnej, zakup odpowiedniego wyposażenia oraz wdrażanie różnorodnych, często innowacyjnych programów edukacyjnych.

Ponadto, jak już wcześniej wspomniano Gmina inwestuje w poprawę infrastruktury szkolnej. Główne działania w tym zakresie to:

- Zakończenie w roku 2021 II etapu termomodernizacji budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski. W ramach projektu termomodernizację przeprowadzono w budynkach szkół w Typinie, Rogóźnie i Jezierni (szkołą niepubliczną). Zadanie dofinansowanie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.
- Kontynuowano budowę sali gimnastycznej przy szkole w Łaszczówce, na której budowę pozyskano dotację z Ministerstwa Sportu i Turystyki.
- Wykonano szereg mniejszych prac remontowych w placówkach.
- Pozyskano również 81 663,13 zł na zakup podręczników dla uczniów szkół gminnych.

Wyniki egzaminów w roku 2021

Stan oświaty najlepiej zobrazować na podstawie wyników egzaminów końcowych.

Wyniki egzaminów zewnętrznych są i muszą być wykorzystywane w ocenie jakości pracy szkoły, ale należy pamiętać o tym, że cały proces edukacyjny musi być ukierunkowany na systematyczny rozwój ucznia i nie może być ograniczony i podporządkowany jedynie egzaminowi. Liczą się tu zarówno wyniki indywidualne, jak i wybitne osiągnięcia sportowe lub laureaci olimpiad przedmiotowych. Niemniej jednak wyniki egzaminów zewnętrznych dają wskazówki na jakich obszarach działań edukacyjnych należy skupiać uwagę, dokonywać określonych korekt i modyfikacji mających na celu poprawę wyników nauczania. Ogólny obraz tego, jak szkoła wypadła podczas egzaminu, wynika zwykle z dwóch liczb: średniego wyniku szkoły ze sprawdzianu i pozycji, jaką ten wynik zajmuje na skali staninowej.

W 2021 r. egzamin ósmoklasisty oraz egzamin maturalny sprawdzały poziom opanowania wiadomości i umiejętności określonych w wymaganiach egzaminacyjnych, które zostały wprowadzone rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki w grudniu 2020 r. Wymagania egzaminacyjne stanowiły zawężony katalog wymagań podstawy programowej.

Ze względów bezpieczeństwa podczas egzaminów uczniów i nauczycieli obowiązywały szczegółowe wytyczne sanitarne opracowane przez MEiN, CKE i GIS.

Egzaminy w 2021 r. odbyły się zgodnie z harmonogramem:

- egzamin ósmoklasisty – 25-27 maja 2021 r.

Egzamin z języka polskiego przeprowadzany był na podstawie wymagań egzaminacyjnych, zawierających ograniczony zakres wymagań podstawy programowej, w tym skróconą listę lektur obowiązkowych. Egzamin z matematyki przeprowadzony był na podstawie wymagań egzaminacyjnych, zawierających ograniczony zakres wymagań podstawy programowej (np. bez zadań dotyczących dowodów geometrycznych, ograniczone wymagania dotyczące działań na pierwiastkach, stereometrii).

Tabela 24. Wyniki egzaminów szkół z Gminy Tomaszów Lubelski w latach 2019-2021.

2019	liczba	J. polski		Matematyka		J. angielski		J. niemiecki	
		%	stanin	%	stanin	%	stanin	%	stanin
Kraj		63		45		59		42	
Województwo		60		46		52		49	
Powiat		59		41		51		36	
Gmina		59		60		55		46	
SP Pasieki	10	57	4	35	4	43	3		
SP Sabaudia	4	70	7	73	9	64	6		
SP Typin	6	56	4	43	5	45	4		
SP Majdan G.	12	62	5	41	5	55	5	46	6
SP Łaszczówka	9	55	3	23	2	29	1		
SP Szarowola	6	57	4	39	4	45	4		
SP Podhorce	10	53	3	28	2	31	2		
2020	liczba	J. polski		Matematyka		J. angielski		J. niemiecki	
		%	stanin	%	stanin	%	stanin	%	stanin
Kraj		59	5	46	5	54	6		
Województwo		60	5	46	5	52	5		
Powiat		58	5	42	5	46	4		
Gmina		51	3	38	4	38	3		
SP Pasieki	8	50	3	28	2	46	4		
SP Sabaudia	14	48	3	36	3	33	2		
SP Typin	7	54	4	32	3	30	2		
SP Majdan G.	9	48	3	46	5	38	3		
SP Łaszczówka	12	52	3	38	4	41	4		
SP Szarowola	7	50	3	52	7	44	4		
SP Podhorce	12	63	6	44	5	48	5		
	liczba	J. polski		Matematyka		J. angielski		J. niemiecki	

2021		%	stanin	%	stanin	%	stanin	%	stanin
Kraj/wieś		60	5	47	5	66	6		
Województwo/wieś		61	5	47	5	63	5		
Powiat	724	56	4	42	5	57	4		
Gmina	65	59	5	42	5	51	3		
SP Pasieki	7	52	3	30	2	39	2		
SP Sabaudia	15	59	5	41	4	56	4		
SP Typin	3	59	5	43	5	39	2		
SP Majdan G.	5	67	7	43	5	55	4		
SP Łaszczówka	6	60	5	49	6	60	5		
SP Szarowola	9	52	3	45	5	49	3		
SP Podhorce	19	60	5	43	5	48	3		

W 2021 r. najwyższy wynik z języka polskiego (67%) osiągnęła SP w Majdanie Górnym – wyższy niż w kraju i województwie. Wynik krajowy osiągnęła SP w Łaszczówce i w Podhorcach.

Z matematyki najwyższy wynik osiągnęła SP w Łaszczówce (49%) – wyższy niż kraju i województwa SP w Szarowoli i SP w Podhorcach osiągnęły wyniki wyższe niż gmina i powiat.

Z języka angielskiego najwyższy wynik osiągnęła SP w Łaszczówce uzyskując 60% - wynik wyższy niż gminy i powiatu.

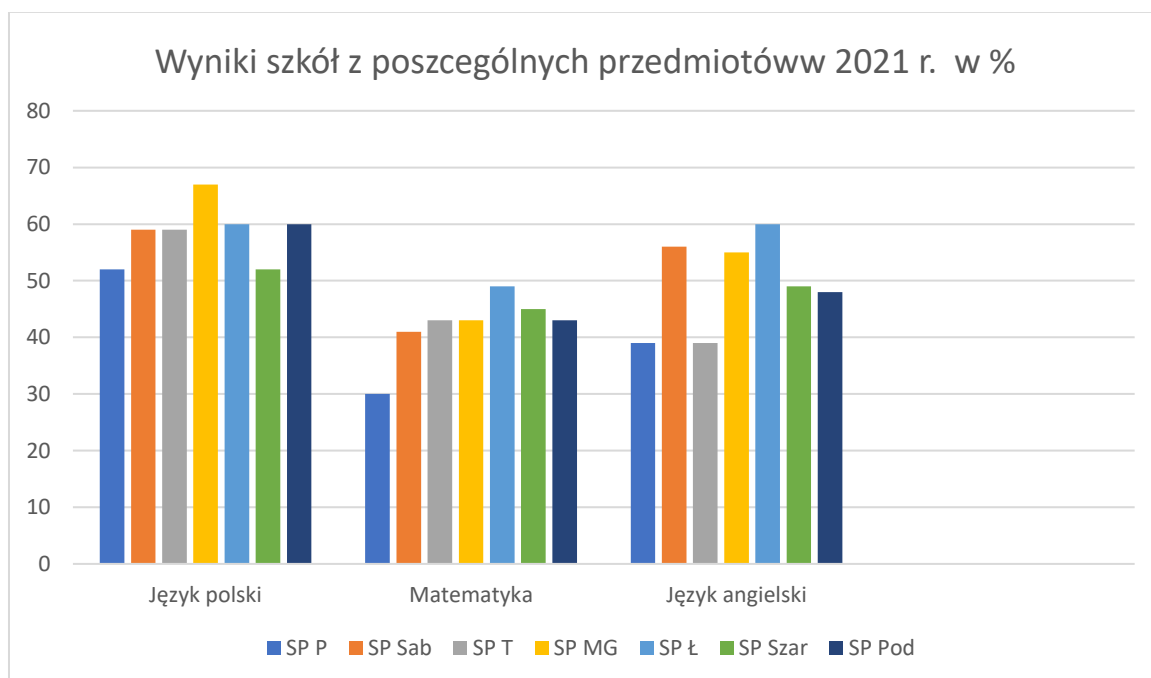

Tabela 25. Wynik Gminy Tomaszów Lubelski z trzech egzaminów (język polski, matematyka, język obcy) na tle gmin z powiatu tomaszowskiego

Gmina - nazwa	Typ gminy	Język polski		Matematyka		Język angielski	
		liczba zdających	wynik średni (%)	liczba zdających	wynik średni (%)	liczba zdających	wynik średni (%)
Tomaszów Lubelski	Gmina miejska	212	56	212	50	209	67
Tomaszów Lubelski	Gmina wiejska	65	59	65	42	65	51
Susiec	Gmina wiejska	64	54	64	40	64	54
Łaszczów	Gmina miejsko-wiejska	57	50	57	40	57	53
Lubycza Królewska	Gmina miejsko-wiejska	53	59	53	43	53	55
Tyszowce	Gmina miejsko-wiejska	48	55	48	39	48	49
Rachanie	Gmina wiejska	39	54	39	41	39	50
Tarnawatka	Gmina wiejska	38	51	38	36	38	47
Bełzec	Gmina wiejska	37	58	37	40	36	53
Ulhówek	Gmina wiejska	35	55	35	36	35	53
Telatyn	Gmina wiejska	32	52	32	30	32	51
Krynice	Gmina wiejska	27	60	27	35	27	54
Jarczów	Gmina wiejska	17	63	17	38	12	66

Analizując średnie wyniki egzaminów w roku szkolnym 2020/2021 należy stwierdzić, że średni wynik w Gminie dla egzaminów ósmoklasisty jest niższy niż w powiecie, jak i w województwie. Również w porównaniu do innych gmin widać, że wyniki te tylko w nielicznych przypadkach są wyższe od wyników uzyskiwanych w innych gminach.

Wyniki egzaminacyjne uczniów zależą od wielu czynników niezależnych od szkoły, takich jak uprzednie osiągnięcia uczniów, materialne i kulturowe zasoby rodzinne czy genetycznie uwarunkowane zdolności. Dlatego też, wyniki uczniów w szkołach w poszczególnych latach mogą znacznie się różnić.

Podsumowanie sytuacji oświaty w Gminie Tomaszów Lubelski.

Zwiększenie dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej i ponadpodstawowej to jeden z priorytetów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014– 2020 oraz Strategii Rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski.

Zauważyć należy, że w całej Polsce wydatki budżetów gmin na oświatę i wychowanie systematycznie rosną przy jednoczesnym spadku ilości uczniów. Gmina Tomaszów Lubelski nie odbiega od tego trendu.

Ogólne tendencje (ustawodawcy, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Kuratoriów Oświaty) w zakresie organizacji i finansowania oświaty przez samorzady zmierzają w kierunku utrzymania za wszelką cenę obecnej ilości placówek. Uwidacznia się to m.in. w dodatkowym subwencjonowaniu szkół o liczbie uczniów nieprzekraczającej 70. Wszelkie próby reorganizacji zdążają w kierunku optymalizacji zatrudnienia i ilości godzin nauczania.

Mając powyższe na uwadze Gmina Tomaszów Lubelski realizuje działania, które obecnie oraz w latach kolejnych mogą przynieść efekt w postaci zwiększenia liczby uczniów w szkołach.

Do działań tych należy zaliczyć:

- Objęcie bezpłatnym dowozem do szkół dzieci, które nie mieszczą się w kryteriach ustawowych. Wg ustawy Gmina powinna dowozić dzieci, które mieszkają dalej niż 3 km (klasy I-IV), oraz dalej niż 4 km (klasy V-VIII).
- Zwiększenie w szkołach godzin świetlicy.
- Rezygnacja z opłat za przebywanie dzieci w oddziałach przedszkolnych ponad ustawowe 5 godzin.
- Pozyskiwanie środków zewnętrznych dla rozwoju szkół (dotacje podręcznikowe, objęcie budynków szkolnych procesem termomodernizacji).

Jednak pomimo starań o utrzymanie szkół, oraz faktu małej liczebności klas należy stwierdzić, że wyniki egzaminów w niektórych szkołach gminnych są na przeciętnym a nawet słabym poziomie. Należy więc przeanalizować tą sytuację i wyciągnąć wnioski, które pozwolą na poprawę tej sytuacji.

3.7. Ochrona środowiska i gospodarka odpadami.

Stan środowiska naturalnego w Gminie Tomaszów Lubelski uważa się za dobry. Na terenie Gminy nie występuje duża integracja zakładów przemysłowych, które by generowały różnorodne emisje oraz niebezpieczeństwa związane z ich funkcjonowaniem. Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza jest tzw. emisja niska pochodząca ze spalania paliw w piecach domowych, często o przestarzałej konstrukcji. Natomiast zanieczyszczenia wód i gleby głównie powstają poprzez przenikanie do nich środków chemicznych pochodzących z intensywnych upraw polowych oraz nieszczelnych zbiorników na ścieki. Ciągłym problemem, pomimo objęcia wszystkich mieszkańców Gminy systemem zbiórki odpadów, jest zanieczyszczanie lasów oraz przydrożnych rowów odpadami komunalnymi.

Zagadnienia ochrony środowiska realizowane były głównie poprzez realizację następujących programów:

- Program Ochrony Środowiska na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2024
- Plan Gospodarki Niskoemisyjnej
- Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Tomaszów Lubelski na lata 2019-2032
- Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy Tomaszów Lubelski w 2021 r.
- Wieloletni Plan Rozwoju i Modernizacji Urządzeń Wodociągowych i Urządzeń Kanalizacyjnych Gminy Tomaszów Lubelski Programu ochrony

Program Ochrony Środowiska na lata 2017-2020z perspektywą do roku 2024

Podstawę prawną opracowywania Programu ochrony środowiska stanowi ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2013 poz. 1232ze. zm.), a przyjęty Uchwałą Nr XXVI/242/2017 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 24 marca 2017 r. w sprawie przyjęcia „Programu ochrony środowiska dla Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2024”.

Program ochrony środowiska ma na celu dostosowanie działań inwestycyjnych i pozainwestycyjnych uwzględniając założenia dokumentów strategicznych wyższego szczebla (krajowych, wojewódzkich i powiatowych) oraz dokumentów na poziomie Gminy Tomaszów Lubelski uwzględniając zasady ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju. Przedstawia on charakterystykę aktualnego stanu środowiska, a ustalenia Programu obejmują priorytety i działania ekologiczne, cele i kierunki ochrony środowiska oraz plan operacyjny określający przedsięwzięcia wytypowane na podstawie zdefiniowanych celów.

W gminie Tomaszów Lubelski występuje wiele potrzeb i problemów, które należy realizować w celu zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego i zrównoważonego rozwoju z uwzględnieniem ochrony środowiska.

Podstawową dziedziną zapóźnień infrastruktury środowiska jest zaopatrzenie mieszkańców w dobrej jakości wodę oraz bezpieczne dla środowiska unieszkodliwianie ścieków. Przestrzennie rozłożony układ gminy nie sprzyja pod względem finansowym budowie zbiorczej infrastruktury gospodarki wodno-ściekowej.

Według stanu na koniec roku 2021 jeszcze 5 miejscowości tj.: Jeziernia, Ruda Wołoska, Przeorsk, Ruda Żelazna i Klekacz nie miało dostępu do zbiorowych wodociągów gwarantujących dobrej jakości wodę, natomiast miejscowości Łaszczówka i Łaszczówka Kolonia jest zwodociągowana tylko w części. Mieszkańcy tych miejscowości korzystają z własnych ujęć.

Na terenie gminy nie ma zbiorczych systemów kanalizacji i oczyszczalni ścieków. Według stanu na koniec roku 2021 jedynie w miejscowości Rogózno istniały trzy nitki kanalizacji sanitarnej włączonej do sieci miejskiej tj. ulica Siwa Dolina, ul. Józefowska, część ul. Osterwy i Sybiraków oraz sieć kanalizacyjna w części miejscowości Łaszczówka Kolonia. Mieszkańcy pozostałej części gminy korzystają ze zbiorników na ścieki lub przydomowych oczyszczalni ścieków.

W roku 2021 realizowano następujące działania mające na celu uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej:

- Przebudowa sieci wodociągowej w miejscowości Szarowola – 143.288,98 zł.
- Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami w miejscowości Łaszczówka – Etap I, w tym w pasie drogowym projektowanej drogi ekspresowej S17 obwodnicy Tomaszowa Lubelskiego oraz poza pasem drogowym – 570.323,22 zł.
- Budowa wodociągu w Rabinówce – 7.661,00 zł,
- Projekt budowy sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w m. Łaszczówka – Kolonia – 79.537,00 zł
- Projekt budowy sieci kanalizacyjnej w m. Rogózno – 13.437,75 zł.
- Projekt budowy sieci wodociągowej do Rudy Wołoskiej – 33.210,00 zł.
- Projekt budowy sieci wodociągowej w Majdanie Górnym – 29.055,17 zł.
- Projekt budowy sieci wodociągowej wraz z przyłączami – spinka technologiczna, drugostronnie zasilenie miejscowości Łaszczówka i Ruda Wołoska – 4.920,00 zł.

Działania wymienione wyżej wpisują się również w realizację Wieloletniego Planu Rozwoju i Modernizacji Urządzeń Wodociągowych i Urządzeń Kanalizacyjnych Gminy Tomaszów Lubelski.

Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Tomaszów Lubelski na lata 2019-2032

Kolejnym programem dotyczącym ochrony środowiska jest „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla gminy Tomaszów Lubelski na lata 2015-2032” przyjęty uchwałą Nr XV/106/2016 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 stycznia 2016 r. Od 20 grudnia 2019 r., zgodnie z uchwałą nr XIII/120/2019 program ten został zastąpiony Programem usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Tomaszów Lubelski na lata 2019-2032.

Podstawowym celem Programu jest:

- usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest,
- minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju,
- likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko

W 2021 roku Urząd Gminy Tomaszów Lubelski prowadził kolejne nabory na usuwanie wyrobów zawierających azbest od osób fizycznych w ramach realizacji projektu pn. „System gospodarowania odpadami azbestowymi na terenie województwa lubelskiego”, współfinansowanego ze środków Regionalnego Programu. Nabór wniosków odbył się przy współpracy z Urzędem Marszałkowskim w Lublinie. Do Urzędu Gminy wpłynęło 51 wniosków od mieszkańców Gminy Tomaszów Lubelski, następnie wnioski zostały przekazane do Urzędu Marszałkowskiego w Lublinie. Urząd Gminy Tomaszów Lubelski prowadził nabór wniosków na usuwanie wyrobów zawierających azbest od osób fizycznych w ramach realizacji projektu ze środków pochodzących z budżetu Gminy, do Urzędu wpłynęło 20 wniosków.

W ramach powyższych programów z terenu gminy w 2021 roku od mieszkańców zostało odebrane i unieszkodliwione 128,20 Mg wyrobów azbestowych.

Szacuje się, że na koniec 2021 roku do unieszkodliwienia z terenu Gminy Tomaszów Lubelski pozostało ok. 8 tys. Mg odpadów azbestowych.

Z roku na rok wzrasta liczba osób zainteresowanych usuwaniem wyrobów azbestowych przy wykorzystaniu dotacji pozyskanych ze źródeł zewnętrznych przez Gminę. Ograniczeniem w udzielaniu pomocy wszystkim zainteresowanym jest wysokość środków finansowych.

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej

W ramach realizacji Planu Gospodarki Niskoemisyjnej przyjętego uchwałą Nr XVIII/146/2016 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 10 czerwca 2016 r. realizowano działania prowadzące do redukcji emisji gazów cieplarnianych na terenie Gminy Tomaszów Lubelski, zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, redukcję zużycia energii finalnej, poprzez podniesienie efektywności energetycznej oraz rozwój gospodarki niskoemisyjnej. Realizacja programu rozłożona jest na lata, dlatego też w każdym roku budżetowym realizowane są inne zadania wpływające na ograniczenie emisji.

Do najważniejszych zadań, zrealizowanych i w trakcie realizacji należy zaliczyć:

1. Projekt „Odnawialne źródła energii w Gminie Tomaszów Lubelski” (projekt zakończono w roku 2019):

Wartość projektu to 4,4 mln. PLN. W ramach projektu zamontowano 349 instalacji kolektorów solarnych oraz 136 pomp ciepła do produkcji ciepłej wody użytkowej. Beneficjentami byli bezpośrednio mieszkańcy Gminy – właściciele domów jednorodzinnych.

Poprzez realizację projektu uzyskano następujące wskaźniki dotyczące zmniejszenia emisji zanieczyszczeń do atmosfery poprzez zwiększenie poziomu wykorzystywania odnawialnych źródeł energii:

- dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej 1,60 MW.
- produkcja energii cieplnej z nowowytworzonych instalacji wykorzystujących OZE – 1 058, 40 MWh/rok.
- szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych - 4 789, 21 t/rok.
- liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE – 485 szt.

2. Projekt *Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski (realizacja projektu zakończona w roku 2020):*

Wartość projektu to 7,5 mln. PLN. Głównym celem projektu było ograniczenie niskiej emisji, poprawa efektywności energetycznej oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii

w budynkach użyteczności publicznej tj. Gminnego Ośrodka Kultury w Podhorcach, Szkoły Podstawowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Podhorcach, Szkoły Podstawowej im. Papieża Jana Pawła II w Szarowoli, Świetlicy Wiejskiej w Majdanku, Urzędu Gminy Tomaszów Lubelski, Szkoły Podstawowej Szkoły Podstawowej im. Ordynacji Zamoyskiej w Sabaudii, budynku administracyjnego w Rogóźnie, Szkoły Podstawowej im. Żołnierzy Września 1939 r. w Majdanie Górnym. Realizacja projektu przyczyni się do poprawy jakości powietrza, zostanie zredukowana emisja zanieczyszczeń do powietrza poprzez wymianę starych systemów grzewczych o niskiej sprawności energetycznej jak również montaż instalacji urządzeń wykorzystujących odnawialne źródła energii (pompy ciepła, kolektory słoneczne). Dzięki wymianie instalacji grzewczej, ociepleniu ścian zewnętrznych oraz wymianie nieszczelnych drzwi i okien, zmniejszy się emisja gazów z procesu spalania do atmosfery w tym CO₂, obniżone zostaną koszty za energię elektryczną oraz poprawie ulegnie stan techniczny obiektu. Grupę docelową projektu, która odniesie bezpośrednie korzyści z realizacji projektu na poziomie jego realizacji stanowią uczniowie i pracownicy Szkół, jak również mieszkańcy Gminy, którzy odczują realną poprawę stanu jakości powietrza. Wpłyńie to zdecydowanie na podniesienie jakości życia mieszkańców a dzięki zmniejszeniu zanieczyszczeń dostarczanych do powietrza poprawi się ich kondycja zdrowotna. Korzyści wynikające z projektu zauważalne będą również na szczeblu przyrodniczym. Oczekiwanym rezultatem podjętych działań będzie zmniejszenie zapotrzebowania na energię ciepłą obiektów użyteczności publicznej.

Kluczowe rezultaty projektu:

- Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej: 3841,57 Gj/rok,
- Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych - 294,19 [tony równoważnika CO₂/rok]
- Produkcja energii cieplnej z nowo wybudowanych/nowych mocy wytwórczych instalacji wykorzystujących OZE - 81,25 [MWh/rok],
- Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych - 1067099,79 [kWh/rok]
- Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków - 8 szt.
- Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE - 5 szt.
- Dodatkowa zdolność wytwarzania energii cieplnej ze źródeł odnawialnych - 0,16 MW.

3. Projekt „Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w Gminie Tomaszów Lubelski etap II” (realizacja projektu rozpoczęta w roku 2020 i zakończona w roku 2021):

Głównym celem projektu jest ograniczenie niskiej emisji, poprawa efektywności energetycznej oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej tj. Świetlice Wiejskie w: Chorążance, Jezierni, Przeorsku, Rabinówce, Rogóźnie Kolonii, Rudzie Wołoskiej, Typinie, Ułowie, Świetlica Wiejska oraz Szkoła Podstawowa w Rogóźnie, Szkoła Podstawowa w Jezierni, Szkoła Podstawowa w Typinie.

Realizacja projektu przyczyni się do poprawy jakości powietrza, zostanie zredukowana emisja zanieczyszczeń do powietrza poprzez wymianę starych systemów grzewczych o niskiej sprawności energetycznej jak również montaż instalacji urządzeń wykorzystujących odnawialne źródła energii (pompy ciepła).

Dzięki wymianie instalacji grzewczej, ociepleniu dachu, stropodachu, ścian zewnętrznych oraz ścian w gruncie, wymianie nieuszczelnionych drzwi i okien, zmniejszy się emisja gazów z procesu spalania do atmosfery w tym CO₂, obniżone zostaną koszty za energię ciepłą oraz poprawie ulegnie stan techniczny obiektu. Grupę docelową projektu, która odniesie bezpośrednie korzyści z realizacji projektu na poziomie jego realizacji stanowią pracownicy oraz osoby korzystające z usług świadczonych przez świetlice wiejskie remizo-świetlice, uczniowie i pracownicy Szkół, jak również mieszkańcy Gminy, którzy odczują realną poprawę stanu jakości powietrza. Wpłynie to zdecydowanie na podniesienie jakości życia mieszkańców a dzięki zmniejszeniu zanieczyszczeń dostarczanych do powietrza poprawi się ich kondycja zdrowotna. Korzyści wynikające z projektu zauważalne będą również na szczeblu przyrodniczym. Oczekiwany rezultatem podjętych działań będzie zmniejszenie zapotrzebowania na energię ciepłą obiektów użyteczności publicznej.

Kluczowe rezultaty projektu:

- Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej: 4894,44 GJ/rok,
- Produkcja energii cieplnej z nowo wybudowanych/nowych mocy wytwórczych instalacji wykorzystujących OZE - 87,84 [MWh/rok]
- Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych - 652,279 [tony równoważnika CO₂/rok]
- Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych 2405467 [kWh/rok]
- : Dodatkowa zdolność wytwarzania energii cieplnej ze źródeł odnawialnych 0,24 [MW]
- Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków - 11 szt., Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE - 9 szt.
- Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków - 11 [szt.]

4. Projekt „Modernizacja i budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego na terenie Gminy Tomaszów Lubelski” (realizacja projektu rozpoczęta w roku 2020 a zakończenie planowane na rok 2022).

Wartość projektu: 748 tys. PLN. W ramach projektu zostaną zmodernizowane cztery linie oświetlenia ulicznego w Chorążance (rok 2020), Rogóźnie, Majdanie Górnym i Jezierni (w roku 2021). Celem projektu jest poprawa jakości powietrza poprzez zmniejszenie „niskiej emisji”, podniesienie efektywności energetycznej oraz wprowadzenie nowoczesnych rozwiązań dla oświetlenia ulicznego.

Planowany jest roczny spadek emisji gazów cieplarnianych w wysokości 7,05 [tony równoważnika CO₂/rok].

5. Wprowadzenie w roku 2020 Uchwałą Rady Gminy Nr XXI/188/2020 regulaminu udzielenia dotacji celowych z budżetu Gminy Tomaszów Lubelski na dofinansowanie wymiany niskosprawnych kotłów i pieców opalanych paliwem stałym na niskoemisyjne źródła ciepła. W związku z podjętą uchwałą ogłoszono nabór wniosków na wymianę kotłów opalanych paliwem stałym. Do końca roku 2021 zrealizowano i udzielono 13 dotacji dla osób fizycznych w ramach przeprowadzonego naboru na kwotę 65 tys. zł. Kolejne dotacje przewidziane są do udzielenia w roku 2022, co ujęto w budżecie gminy

6. Ponadto Gmina Tomaszów Lubelski w roku 2019 złożyła wniosek o dofinansowanie zadania pn. „Odnawialne Źródła Energii w Gminie Tomaszów Lubelski – II Etap” – montaż instalacji fotowoltaicznych, solarnych i pomp ciepła w budynkach indywidualnych. Wniosek został pozytywnie oceniony pod względem formalnym i merytorycznym i w momencie pojawienia się środków w RPO WL zostanie podpisana umowa o dofinansowanie.

7. Zadaniem związanym również z gospodarką niskoemisyjną jest sukcesywna wymiana lamp oświetlenia ulicznego na lampy ledowe (energooszczędne). Praktycznie wszystkie nowobudowane linie oświetlenia ulicznego wyposażane są już w tego typu lampy. Jedynie w sporadycznych wypadkach, gdy nie jest to możliwe stosowane są jeszcze lampy starego typu. W roku 2021 zamontowano łącznie 42 lampy ledowe.

Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy Tomaszów Lubelski w 2021 r.

Program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy Tomaszów Lubelski w 2021 roku, przyjęty uchwałą Nr XXVI/230/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 26 lutego 2021 r., obejmował następujące działania:

- 1) zapewnienie bezdomnym zwierzętom miejsca w schronisku dla zwierząt;
- 2) opiekę nad wolno żyjącymi kotami, w tym ich dokarmianie;
- 3) odławianie bezdomnych zwierząt;
- 4) obowiązkową sterylizację albo kastrację zwierząt w schroniskach dla zwierząt;
- 5) poszukiwanie właścicieli dla bezdomnych zwierząt;
- 6) usypianie ślepych miotów;
- 7) wskazanie gospodarstwa rolnego w celu zapewnienia miejsca dla zwierząt gospodarskich;
- 8) zapewnienie całodobowej opieki weterynaryjnej w przypadkach zdarzeń drogowych z udziałem zwierząt.

Na realizację programu została zaplanowana kwota 30.000,00 złotych, w tym:

- zapewnienie bezdomnym zwierzętom miejsc w schronisku – 10.000,00 zł
- zabiegi kastracji i sterylizacji bezdomnych zwierząt oraz usypianie ślepych miotów – 11.000,00 zł
- całodobowa opieka weterynaryjna w przypadku zdarzeń drogowych – 7.000,00 zł
- zakup karmy dla zwierząt – 1.500,00 zł
- zapewnienie miejsca i opieki dla zwierząt gospodarskich – 500,00 zł.

Bezdomne psy

Na terenie Gminy Tomaszów Lubelski nie funkcjonuje schronisko dla bezdomnych zwierząt, dlatego też odławiane bezdomne psy umieszczane są w schronisku funkcjonującym poza jej terenem. Gmina miała podpisaną umowę ze schroniskiem w Zamościu w tym zakresie. Przed przekazaniem zwierząt do schroniska prowadzona jest akcja informacyjna mająca na celu ustalenie właściciela zwierzęcia lub znalezienie dla zwierzęcia nowego właściciela. W roku 2021 przekazywano 2 bezdomne psy do schroniska dla bezdomnych zwierząt w Zamościu.

Bezdomne koty

Na terenie Gminy nie funkcjonuje żadna organizacja, która statutowa zajmowałaby się dziko żyjącymi zwierzętami w tym m.in. dokarmianiem dziko żyjących kotów. Działania związane z bezdomnymi kotami ograniczają się do finansowania przez Gminę zabiegów sterylizacji kotów przygarniętych przez mieszkańców.

Bezdomne zwierzęta gospodarskie.

W 2021 roku nie zaistniała konieczność interwencji w sprawie bezdomnych lub odebranych właścicielowi zwierząt gospodarskich.

Opieka weterynaryjna nad zwierzętami bezdomnymi, poszkodowanymi w wypadkach drogowych.

Opiekę tą sprawował Gabinet Weterynaryjny Leszek Plizga ul. St. Moniuszki 106 w Tomaszowie Lubelskim.

W roku 2021 na terenie gminy nie stwierdzono wystąpienie afrykańskiego pomoru świń (ASF). Natomiast w roku 2021 na terenie gminy ponownie stwierdzono wystąpienie choroby pszczoł tj. zgnilca amerykańskiego. W związku z tym faktem część gminy uznano za teren zapowietrzony i wprowadzono szereg ograniczeń w transporcie i przemieszczaniu pszczoł i wyrobów pszczelich.

W roku 2021 finansowa realizacja programu opieki nad zwierzętami przedstawiała się następująco:

Tabela 26: Wydatki związane z opieką nad zwierzętami.

Lp.	Nazwa zadania	Kwota (zł)
1.	Gotowość do całodobowych czynności weterynaryjnych	3 600,00
2.	Zabiegi weterynaryjne:	7 895,86
3.	Usługi utylizacji padłych zwierząt	9 301,50
4.	Zakup karmy	2 954,41
5.	Dotacja celowa na współfinansowanie bieżących kosztów funkcjonowania schroniska w Zamościu	1 800,00
6.	Inne wydatki	233,30
7	Opłata za odławianie psów oraz przyjęcie do schroniska	3 690,00
Razem		29 475,07

Szkody powodowane przez dziką zwierzynę

Istotnym problemem na terenie Gminy są szkody powodowane przez dziką zwierzynę w uprawach rolnych. Należy zaznaczyć, że sprawy związane ze szkodami powodowanymi przez tą zwierzynę leżą w gestii Skarbu Państwa i są wyłączone z działania gminy. Ponadto od 23 sierpnia 2018 r. nastąpiła zmiana zasad szacowania szkód łowieckich i Urząd Gminy aktualnie nie posiada informacji o ilości załatwionych spraw.

Pomimo podejmowanych przez rząd prób uregulowania prawnego związanego ze tymi szkodami należy stwierdzić, że nie przyniosły one pożądanego efektu i stanowią one ciągle duży problem dla gospodarstw rolnych z terenu Gminy. Gmina ze swej strony wielokrotnie wskazywała skalę problemu i wносиła o jak najszybsze jego rozwiązanie do władz wyższego szczebla.

Prowadzone w roku 2021 odstrzały sanitarne dzików, w związku z ASF zmniejszyły straty rolników powodowane przez ten gatunek zwierząt.

Gospodarka odpadami komunalnymi:

Na terenie Gminy gospodarka odpadami komunalnymi odbywa się za pośrednictwem firmy wyłonionej w drodze postępowania przetargowego. W roku 2021 usługi z tym związane wykonywała firma ECLER z Łaszczówki – Kolonii.

Do systemu zbiórki odpadów komunalnych, organizowanej przez Gminę, włączone są tylko nieruchomości zamieszkałe. Właściciele nieruchomości niezamieszkałych wywóz odpadów zapewniają we własnym zakresie.

W roku 2020 zmieniono sposób wyliczenia opłaty za wywóz odpadów. Zamiast dotychczasowej metody od gospodarstwa domowego wprowadzono system wyliczania opłaty w zależności od ilości osób zamieszkujących daną nieruchomość.

Uchwałą Nr XXIII/197/2020 z dnia 7 grudnia 2020 r. wprowadzono następujące wysokości opłat:

- Stawka opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi zbieranymi i odbieranymi w sposób selektywny 21 zł od osoby na miesiąc.
- Stawka opłaty podwyższonej za gospodarowanie odpadami komunalnymi, jeżeli właściciel nieruchomości nie wypełnia obowiązku zbierania odpadów komunalnych w sposób selektywny 42 zł od osoby na miesiąc.

Równocześnie wprowadzono zwolnienie dla nieruchomości, których właściciele zagospodarowują bioodpady w kompostowniku przydomowych w wysokości 5 zł od osoby na miesiąc. c

Liczba gospodarstw domowych objęta odbiorem odpadów w 2021 roku wynosiła 3025 nieruchomości.

Odsetek odpadów zebranych selektywnie: 376,43 Mg.

Odsetek odpadów poddanych recyklingowi: 315,62 Mg.

Przychody gminy z tytułu opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi (wpłaty zobowiązanych do ponoszenia opłaty) w roku 2021 wyniosły 1.816.629,65 zł, zaległości stanowią kwotę 200.818,31 zaś nadpłaty 30.340,50. W stosunku do osób posiadających zaległości w opłatach wszczęto postępowanie egzekucyjne. Całkowite wydatki gminy z tytułu opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi wyniosły – 2 102 570,63 zł.

Z założeń nałożenia na gminy obowiązku prowadzenia gospodarki odpadami komunalnymi wynikało, że dochody i wydatki gmin powinny się bilansować. Z powyższych danych wynika, że gospodarka odpadami komunalnymi obciąża dodatkowo budżet gminy Tomaszów Lubelski, co nie powinno mieć miejsca.

Pomimo objęcia wszystkich gospodarstw domowych systemem zbiórki odpadów dalej znaczącym problemem jest wyrzucanie odpadów w miejscach niedozwolonych (lasy, przydrożne rowy, przystanki komunikacyjne).

3.8. Sfera gospodarcza

3.8.1. Charakterystyka lokalnej gospodarki

Według danych Banku Danych Lokalnych GUS, na koniec 2021 roku na terenie gminy Tomaszów Lubelski zarejestrowanych było 891 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 756 (84,5%) stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, a 135 (15,5%) stanowiły osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej. W stosunku do roku 2019 liczba zarejestrowanych podmiotów prowadzących działalność na terenie gminy Tomaszów Lubelski wzrosła o 39.

Pod względem branż, dominują podmioty sekcji G według klasyfikacji PKD 2007 - handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów, motocykli oraz artykułów gospodarstwa domowego – ok. 29% (256 przedsiębiorców), a drugą względem liczebności podmiotów gospodarczych branżą jest sekcja F – budownictwo – 19,4% (173 przedsiębiorców).

Liczebnie dominują podmioty branży handlowej, jednak nie są one największymi pracodawcami ze względu na to, że duża część przedsiębiorstw sekcji G to przedsiębiorstwa sektora MŚP, bardzo często osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, niezatrudniające więcej, niż kilka osób. Znajduje to odzwierciedlenie na rynku pracy, w gminie Tomaszów Lubelski duże znaczenie dla rynku pracy ma sektor usług nierynkowych, mało elastycznych, nisko korespondujących z sytuacją na rynku. Konieczne są więc działania mające na celu zdywersyfikowanie branż miejscowej gospodarki i tworzenie warunków do powstawania miejsc pracy w sektorze usług rynkowych.

W gospodarce gminy Tomaszów Lubelski przeważają branże tradycyjne, słabo rozwinięte są branże tworzące miejsca pracy dla osób wysoko wykwalifikowanych. Jednym z głównych problemów jest brak strategicznych inwestorów, większych i nowoczesnych zakładów pracy, niedostateczny rozwój branż pozarolniczych. Gmina Tomaszów Lubelski posiada wiele atutów, dzięki którym mogłaby przyciągnąć nowych inwestorów tego typu – bliskość miasta powiatowego, położenie przy drodze krajowej nr 17, bliskość granicy z Ukrainą i przejścia granicznego w Hrebennem.

Szansą na podniesienie aktywności gospodarczej obszaru i zminimalizowanie niekorzystnych zjawisk gospodarczych jest położenie na terenie gminy Tarnobrzelskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK WISŁOSAN – Podstrefa Tomaszów Lubelski. Została ona utworzona 17 czerwca 2008 roku na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów. Składają się na nią dwa kompleksy terenów inwestycyjnych – jeden położony na terenie miasta Tomaszów Lubelski, drugi znajdujący się w sąsiadującej z miastem miejscowości Kolonia Łaszczówka. Tereny w Kolonii Łaszczówce są położone bezpośrednio przy drodze krajowej nr 17, stanowią własność Samorządu Województwa Lubelskiego. Są to grunty niezabudowane - 8 działek o powierzchni od 0,78 do 1,15 ha. Atutem tego kompleksu jest dogodne położenie oraz bliskość Tomaszowa Lubelskiego i przejścia granicznego. W roku 2021 zakończono kompleksowe uzbrojenie terenu podstrefy. Obecnie teren jest przygotowywany do zagospodarowania przez potencjalnych inwestorów.

Dodatkowo w roku 2021 Rada Gminy podjęła uchwały intencyjne o przystąpieniu do opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Łaszczówka – Kolonia (bezpośrednio przy strefie ekonomicznej) oraz w miejscowości Jeziernia (bezpośrednio przy węźle południe drogi ekspresowej s17) przeznaczenie terenów w obydwu planach jest przewidziane pod działalność usługowo produkcyjną. Bezpośrednie sąsiedztwo węzła drogi ekspresowej powinno być dodatkowym atutem do lokowania na tym terenie nowych inwestycji.

3.8.2. Rolnictwo

Na terenie gminy Tomaszów Lubelski występują dwa typy gleb. W zachodniej części gminy, położonej na obszarze Roztocza, występują głównie gleby bielcowe, o niższych klasach bonitacyjnych. Na ogół mają charakter piaszczysty i nie należą do gleb urodzajnych. W części wschodniej gminy, na terenach wchodzących w skład Grzędy Sokalskiej, znajdują się gleby urodzajne, w większości czarnoziemy. Jakość gleb determinuje typ i charakter działalności rolniczej prowadzonej na terenie gminy.

Gospodarstwa rolne na terenie gminy cechują się dużym rozdrobnieniem, co negatywnie wpływa na ich rentowność. Zgodnie z danymi pozyskanymi podczas Powszechnego Spisu Rolnego, w 2010 roku liczba gospodarstw na terenie gminy wynosiła 2774, z czego 2771 to gospodarstwa indywidualne, a 2472 to gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą. Ze względu na duży upływ czasu od ostatniego spisu rolnego struktura gospodarstw rolnych znacząco się zmieniła, jednak ze względu na brak danych aktualnych trudno te zmiany zobrazować.

W roku 2020 przeprowadzono Narodowy spis rolny. Na dzień sporządzenia niniejszego raportu na stronie internetowej Głównego Urzędu Statystycznego przedstawiono raport z wyników spisu, natomiast dane dotyczące poszczególnych gmin planowane są do podania w roku 2022.

3.8.3. Turystyka

Gmina Tomaszów Lubelski posiada dogodne warunki do rozwoju turystyki. Do jej głównych atutów należą walory środowiskowe i krajobrazowe, wynikające z faktu położenia w obrębie dwóch krain geograficznych - Roztocza (Roztocza Środkowego oraz Południowego) i Wyżyny Wołyńskiej (Grzęda Sokalska).

Przez obszar gminy przebiegają następujące szlaki turystyczne:

- Szlak Centralny (biegnący z Bełzca do Szastarki);
- Szlak Historyczny (biegnący z Tomaszowa Lubelskiego do Turkowic);
- Szlak Wolnościowy (biegnący z Tomaszowa Lubelskiego do Hrebennego);
- Szlak Walk Partyzanckich (biegnący z Tomaszowa Lubelskiego do Bodaczowa).

Na terenie gminy znajdują się także obiekty zabytkowe, które stanowią atrakcję dla odwiedzających. Ponadto, sporą popularnością cieszą się zbiorniki wodne wykorzystywane przez wędkarzy. Największy znajduje się w miejscowości Rogóźno

Gmina posiada potencjał do rozwoju turystyki, zarówno z racji swojego położenia, jak też ze względu na posiadane walory krajobrazowo-środowiskowe i obiekty zabytkowe. Ponadto, ze względu na swoje położenie i walory, na terenie gminy Tomaszów Lubelski panują dogodne warunki do uprawiania tzw. turystyki weekendowej - krótkich wyjazdów, zwykle z wykorzystaniem dni wolnych od pracy, często w niedalekie okolice miejsca zamieszkania. Gmina Tomaszów Lubelski może stać się celem takich wyjazdów dla mieszkańców Tomaszowa lub Zamościa. Ponadto, może stanowić tzw. bazę wypadową dla turystów chcących połączyć zwiedzanie Roztocza i okolic z krótkim (najczęściej jednodniowym) wyjazdem na Ukrainę. Jednak gmina Tomaszów Lubelski sąsiaduje z gminami o bardzo wysokiej atrakcyjności i potencjale turystycznym. Konieczne jest położenie większego nacisku na rozwój turystyki, by gmina mogła być konkurencyjna pod tym względem.

Poważnym problemem na terenie gminy jest niewystarczająco rozwinięta branża turystyczna i okołoturystyczna. Potencjał turystyczny gminy nie może być w pełni wykorzystany, ponieważ niedostateczna jest liczba przedsięwzięć ukierunkowanych na obsługę turystów. Brakuje także w pełni rozwiniętej infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej, co utrudnia rozwój tej branży gospodarki lokalnej, obniża jakość usług turystycznych świadczonych na terenie gminy oraz zmniejsza jej atrakcyjność dla osób odwiedzających.

Celem zwiększenia potencjału turystycznego w roku 2018 rozpoczęto realizację projektu pn. „Zagospodarowanie przestrzeni zbiornika wodnego w Rogoźnie gmina Tomaszów Lubelski”. W 2019 r. zakończono realizację tego projektu finansowanego z środków Programu Operacyjnego Rybactwo i Morze na łączną wartość ogółem 555.360,09 zł, z czego dofinansowanie Unii Europejskiej to kwota 225.000,00 zł.

W ramach operacji zostaną wykonane:

1. Promenada drewniana z miejscami do odpoczynku.
2. Wiata z miejscem na ognisko.
3. Pomosty z ławkami wchodzące w głąb zbiornika wodnego.
4. Elementy małej infrastruktury tj.: ławki drewniane, tablice edukacyjne, kosze na śmieci.
5. Nawierzchnia żwirowa

Natomiast w roku 2020 rozpoczęto kompleksową rewitalizację Białej Góry, na który to projekt pozyskano dofinansowanie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020. W wyniku realizacji projektu zostanie przywrócony do życia stok narciarski z wyciągiem orczykowym, zaplecze obsługowo-gastronomiczne, ścieżka edukacyjna na szczyt oraz towarzyszące zagospodarowanie terenu. Stok wraz z trasami narciarstwa biegowego na Siwej Dolinie będzie stanowił bogatą ofertę dla turystów i mieszkańców regionu zimą.

Wykaz atrakcji turystycznych na terenie Gminy Tomaszów Lubelski:

1. **Biała Góra** - wzniesienie o wysokości 353 m n.p.m., ze szczytu góry rozciągają się rozległe widoki na Roztocze Środkowe. Szlak na Białą Górę prowadzi lasem, co pozwala zobaczyć bardzo głębokie wąwozy. Szczyt góry objęty został ochroną a ona sama owiana jest różnymi legendami i tajemnicami. Według legendy, znajdowało się tu miasto – zamek otoczone fosą. Na płn. stoku góry odnaleziono ślady osady ludzkiej z czasów średniowiecza potwierdzające istnienie grodziska o nazwie Medno, utożsamiane z Grodami Czerwieńskimi. Prawdopodobnie to po nim pozostały tu resztki wałów i fos.
2. **Skansen „Wiejska Chata” w Ułowie** – położona w malowniczej miejscowości Ułów ukazuje przyrodniczo-historyczne walory Roztocza Tomaszowskiego. Urozmaicone przystanki szlaku doskonale nadają się do pieszych i rowerowych wędrówek. W mini skansenie każdy odwiedzający może zetknąć się z kulturą regionu tomaszowskiego i dotknąć eksponatów.
3. **Farma wiatrowa Majdan Górny** powstała dzięki inwestorowi portugalskiej firmy EDP Renewables, obecnie 10 wiatraków stoi na terenie Gminy Tomaszów Lubelski. W związku z powstaniem farm wiatrowych na terenie gminy występują nowe, utwardzone drogi dojazdowe do turbin wiatrowych o długości ponad 6 km, które łączą ze sobą miejscowości: Majdan Górny, Chorążanka, Przeorsk, Ruda Wołoska, zachęcając do turystyki rowerowej.
4. **Farma wiatrowa Chorążanka** powstała dzięki inwestorowi portugalskiej firmy EDP Renewables, obecnie 10 wiatraków kręci się na terenie Gminy Tomaszów Lubelski. W związku z powstaniem farm wiatrowych na terenie gminy występują nowe, utwardzone drogi dojazdowe do turbin wiatrowych o długości ponad 6 km, które łączą ze sobą miejscowości: Majdan Górny, Chorążanka, Przeorsk, Ruda Wołoska, zachęcając do turystyki rowerowej.
5. **Farma wiatrowa Przeorsk** powstała dzięki inwestorowi portugalskiej firmy EDP Renewables, obecnie 10 wiatraków kręci się na terenie Gminy Tomaszów Lubelski. W związku z powstaniem farm wiatrowych na terenie gminy występują nowe, utwardzone drogi dojazdowe do turbin wiatrowych o długości ponad 6 km, które łączą ze sobą miejscowości: Majdan Górny, Chorążanka, Przeorsk, Ruda Wołoska, zachęcając do turystyki rowerowej.
6. **Farma wiatrowa Ruda Wołoska** - powstała dzięki inwestorowi portugalskiej firmy EDP Renewables, obecnie 10 wiatraków kręci się na terenie Gminy Tomaszów Lubelski. W związku z powstaniem farm wiatrowych na terenie gminy występują nowe, utwardzone drogi dojazdowe do turbin wiatrowych o długości ponad 6 km, które łączą ze sobą miejscowości: Majdan Górny, Chorążanka, Przeorsk, Ruda Wołoska, zachęcając do turystyki rowerowej.
7. **Stawy w Rudzie Wołoskiej** – dla wędkarzy, jak również ich rodzin chcących spędzić czas na łonie natury są do dyspozycji stawy rybne. Dwa łowiska wędkarskie zlokalizowane są w Rudzie Wołoskiej przy ulicy Szkolnej, są to idealne miejsce do miłego spędzenia czasu i wędkowania. W zbiornikach pływają takie ryby jak karpie, amury, karasie, liny, szczupaki, sandacze, sumy, jazie, okonie. Istnieje możliwość zakupu świeżej ryby. Na terenie łowisk nie wymagane są karty wędkarskie.
8. **Stawy w Rogóźnie z promenadą**

9. **Źródleka w Rudzie Żelaznej** - zasilają dorzecze rzeki Sołokiji. Powierzchnia tego pomnika przyrody nieożywionej wynosi 0,1 ha. Źródła mają wydajność 20-30 litrów na sekundę.
10. **Kościół Trójcy Przenajświętszej w Łaszczówce** – W 1629 r. powstał drewniany kościół pod wezwaniem Świętej Trójcy. W 1671 r. nowy kościół wybudował Andrzej Maksymilian Fredro. Obsługiwał go ks. Jakub Kraszewski, honorowy kanonik chełmski, dziekan potylicki. Następny kościół drewniany zbudował w 1704 roku Józef Radecki, chorąży horodelski. W 1747 r. Łaszczówka przeszła w ręce Maurycego Kurdwanowskiego, kasztelana halickiego, który potwierdził dawne uposażenie kościoła, pozwolił też na wyrąb drzew w lasach. W ten oto sposób powstała pierwsza parafia w Łaszczówce. To jednak nie poprawiło stanu finansowego kościoła. Kurdwanowski zadłużył swój majątek i dlatego w 1763 roku parafia Łaszczówka została przekazana OO. Trynitarzom w Tomaszowie Lub. W kościele są trzy ołtarze. W prezbiterium mieści się obraz Trójcy Przenajświętszej. Na bocznym lewym ołtarzu umieszczony jest obraz św. Michała, a poniżej figura Jezusa Miłosiernego. Prawy ołtarz boczny jest poświęcony Matce Najświętszej.
11. **Źródleko Harasinka w Łaszczówce** – na zachód od miejscowości Łaszczówka znajdują się źródła, które były zasilane w okresie międzywojennym przez dwa młyny wodne. W latach późniejszych z ich zasobów korzystał miejscowy zalew i stawy rybne. Z Harasinką związana jest legenda o bogatym i okrutnym gospodarzu Harasiu, który orząc pole bezlitośnie okładał sękatym kijem swe woły. Zwierzęta zbuntowały się i poszły w wodę razem ze złym człowiekiem, topiąc go. Ponoć w stawie tym była czelusć bez dna, która wciągała w głąb siebie nieostrożnych. Później staw zamulił się i czelusć znikła.
12. **Rezerwat „Piekielko” w Łaszczówce** – Rezerwat Przyrody „Piekielko” zajmuje powierzchnię około 1,20 ha. Głównym celem utworzenia tego rezerwatu w 1962 r. było uchronienie przed zniszczeniem głązów narzutowych. Ich ilość szacuje się w tym miejscu na około 68 sztuk. Największe z nich mają około 10 metrów obwodu. Położone są one w pierścieniu o średnicy około 50 metrów. Bloki skalne są częściowo porośnięte mchami i porostami. Nazwa samego rezerwatu wiąże się z legendami, które tłumaczą *diabelskie* pochodzenie głązów.
13. **Kościół parafialny pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Podhorcach** - Neobarokowy kościół usytuowany jest na zboczu wzniesienia łagodnie opadającego na południe. Na południowym zachodzie od kościoła umieszczona jest dwukondygnacyjowa dzwonnica, na zachód murowana plebania z lat 30-tych w typie podmiejskiej willi, a na południowym wschodzie znajduje się ołtarz polowy. Wyposażenie kościoła jest późnobarokowe, ołtarz główny dwudziestowieczny z barokowymi rzeźbami czterech ewangelistów i tyłuż aniołków oraz współczesnym obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej. W nawie bocznej znajduje się ołtarzyk z XVIII w. z obrazem Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej, ambona, prospekt organowy i część wyposażenia oraz utensyliów, z końca XVIII w.
14. **Cmentarz w Typinie** - w Typinie na Lubelszczyźnie na cmentarzu prawosławnym w 2018 r. odbyła się ceremonia poświęcenia krzyża oraz nabożeństwo żałobne pod przewodnictwem Iłariona metropolity donieckiego i mariupolskiego, Abła arcybiskupa lubelskiego i chełmskiego oraz Paisjusza arcybiskupa przemyskiego i gorlickiego. Metropolita Iłarion (Szokało) wywodzi się z tych terenów i jest spokrewniony z zasłużoną dla tych okolic rodziną Borowików. Spotkał się ze swoimi polskimi, rzymskokatolickimi

kuzynami i podarował im Ikonę Matki Bożej Turkowickiej. Krzyż jaki stanął m.in. wysiłkiem ks. Dariusza Wasiluka z Tomaszowa Lubelskiego upamiętnia spoczywających na cmentarzu prawosławnych mieszkańców wsi oraz 80. rocznicę zburzenia typińskiej cerkwi Świętych Apostołów Piotra i Pawła.

15. **Jeziernia – źródelka** - historia powstania źródelka to rok 1943, gdy mieszkańcy Jezierni borykali się z brakiem wody w czasie suszy. W Święto Matki Bożej Gromnicznej wybiło źródło, w pobliżu źródelka znajduje się Grota Matki Bożej, dużo zieleni dodaje magii temu miejscu.
16. **Kapliczka w Rogóźnie** - figura Matki Bożej jest przewiązana w pasie szarfą, nawiązuje do wizerunku Matki Bożej Niepokalanej.
17. **Kapliczka w Rudzie Wołoskiej** – rzeźba św. Jana Nepomucena z roku 1801 najstarsza na terenie gminy a obok niej znajduje się figura Matki Bożej zwieńczona kolumną na cokole. Fundatorem kapliczki jest Teofil Bujalski, właściciel dóbr Ruda Wołoska i Polesie.
18. **Majdan Górny – kapliczka** – drewniana figura współczesna ukazująca Jezusa Chrystusa w koronie cierniowej, wybudował ją mieszkaniec Majdanu Górnego p. Tur, aby opiekowała się jego domem; „Janie Pawle II, chroń nasz dom...”
19. **Majdan Górny Kaplica Św. Jacka** - Kaplica, pw. św. Jacka, w Majdanie Górnym (Lipka), murowana, wzniesiona w r. 1910 przez miejscowego majstra, remontowana m.in. w r. 1945 i 1998. W drewnianym ołtarzu, który wykonał miejscowy stolarz, znajduje się obraz MB Częstochowskiej. Odpust: św. Jacka (niedziela po 17 sierpnia).
20. **Przeorsk kapliczka** – mała, przydrożna architektura sakralna w formie kapliczki domkowej, na rzucie czteroboku. Przydrożna kapliczka sprzyja zachowaniu dziedzictwa kulturowego Gminy Tomaszów Lubelski i kultywowaniu tradycji modlitewnych spotkań majówkowych i różańcowych.
21. **Łaszczówka - Kolonia kurhan za Arkadią** - miejsce to jest zbiorową mogiłą, w której pochowano około 900 żołnierzy poległych w walkach pod Tomaszowem i okolicy z czasów I wojny światowej. Mogiłę wieńczy kopiec.

3.8.4. Zidentyfikowane problemy sfery gospodarczej

Analizując stan sfer gospodarczej należy wskazać ograniczenia jakie występują w jej funkcjonowaniu, są to:

- dominacja tradycyjnych branż w gospodarce,
- brak strategicznych inwestorów,
- niedostatecznie rozwinięty sektor usług rynkowych (poza handlem),
- nieuzbrojone tereny inwestycyjne (projekt w trakcie realizacji),
- niedostatecznie rozwinięta branża turystyczna i około turystyczna (niewystarczająca liczba hoteli, punktów gastronomicznych, obiektów infrastruktury turystycznej, itp.),
- niedostateczny rozwój branż nowoczesnych, brak miejsc pracy dla osób wysoko wykwalifikowanych,
- duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych.

3.9. Kultura

W Gminie Tomaszów Lubelski działają dwie instytucje kultury, są to Gminny Ośrodek Kultury w Tomaszowie Lubelskim z siedzibą w Podhorcach oraz Biblioteka Komunalna w Majdanie Górny z filiami w Podhorcach, Szarowoli i Łaszczówce

Gminny Ośrodek Kultury

W roku 2021 działalność GOK ze względu na wprowadzony stan epidemii nie przedstawiał się tak jak w latach przed epidemią. Nie mniej jednak w porównaniu do roku 2020 działalność ta była znacznie rozszerzona. Wszystkie wydarzenia kulturalne przeprowadzane były z zachowaniem reżimu sanitarnego, a część przeprowadzono on-line.

Gminny Ośrodek Kultury sprawuje opiekę nad zespołami ludowymi działającymi na terenie Gminy Tomaszów Lubelski:

- „Sąsiadeczki” - Łaszczówka;
- „Szarowolanki” - Szarowola;
- „Kalina” - Ruda Wołoska;
- „Jezioranki” - Jeziernia;
- „Majdanianki” - Majdan Górny;
- „Rogóżnianki” - Rogóżno;
- „Prząśniczki” - Ulów;
- Zespół Vocantes z Podhorzec;
- Chór Męski - Podhorce.

Wykaz wydarzeń kulturalnych organizowanych przez GOK w roku 2021.

- Ferie z kulturą (Online) – Styczeń 2021
- Konkurs na najpiękniejszą laurkę dla babci i dziadka - Styczeń 2021
- Konkurs Walentynkowy – Luty 2021
- Warsztaty na maskę karnawałową (online) – Luty 2021
- Konkurs plastyczny: „Wiosna wokół Nas”- marzec 2021
- Konkurs na Najpiękniejszy Stroik Wielkanocny - marzec 2021
- III Gminny Konkurs Piosenki Dziecięcej i Młodzieżowej - kwiecień 2021
- Gminny Dzień Dziecka (Podhorce) – 29.05.2021r. , Podhorce
- Konkurs na Najpiękniejszy ogród, balkon i taras w Gminie Tomaszów Lubelski - Czerwiec 2021
- Piknik Rybacki na stawach w Rogóżnie -18.07.2021 r.
- Półkolonie letnie w GOK-u w Podhorcach - Lipiec 2021
- Dzień Wiatru w Przeorsku - 25.07.2021 r.
- Gminny Piknik Sołtysów w Łaszczówce - 08.08.2021 r.
- Piknik Smaków Regionalnych w Podhorcach - 22.08.2021 r.
- Konkurs kulinarny „Najsmaczniejsza potrawa regionu tomaszowskiego” - sierpień 2021
- Dzień Pieczonego Ziemniaka w Pasiekach – 05.09.2021r.
- IV Gminne Forum Kobiet w Podhorcach – 19.09.2021r
- Piknik Miodowy - 28.09.2021r w Podhorcach

- Konkurs Plastyczny „Jesienią Malowane” – Październik 2021
- III Gminny Przegląd Piosenki Przedszkolnej - Październik 2021
- Dzień Zdrowia Psychicznego z udziałem ŚDS w Szarowoli – Październik 2021
- II Konkurs kolęd i pastorałek „ Wśród nocnej ciszy... ” - Grudzień 2021

Wykaz projektów realizowanych przez GOK i rodzaj finansowania w roku 2021:

- „Dzieci i pszczoły tworzą świat wesoły” - Program Narodowego Centrum Kultury lubelska edycja Bardzo Młoda Kultura kwota dofinansowania 5000 zł.

Na terenie gminy Tomaszów Lubelski działa 19 Kół Gospodyń Wiejskich. Nadzorem nad działalnością KGW sprawuje Gminny Ośrodek Kultury w Podhorcach. Są to:

1. KGW Jeziernia: Katarzyna Kobielarz
2. KGW Majdan Górny: przew. Alicja Dołgań
3. KGW Rabinówka: przew. Lidia Łobocka
4. KGW Podhorce: przew. Agata Właż
5. KGW Rogóźno-Kolonia: przew. Lucyna Piwko
6. KGW Nowa Wieś: przew. Joanna Kamińska
7. KGW Typin: przew. Stanisława Słomiana
8. KGW Pasięki: przew. Dorota Ścirka
9. KGW „Babeczki” Ruda Wołoska: przew. Agnieszka Goch
10. KGW Majdanek: przew. Beata Ponurek
11. KGW Przeorsk: przew. Agnieszka Wiśniewska-Piechnik
12. KGW Łaszczówka: przew. Alicja Babiarcz
13. KGW Rogóźno: przew. Marta Parol
14. KGW Ulów: przew. Monika Burda
15. KGW Szarowola: przew. Magdalena Umińska
16. KGW Zamiany: przew. Beata Będkowska
17. KGW Chorążanka: przew. Paulina Babiarcz
18. KGW „Kalina” Ruda Wołoska: przew. Lucyna Petela
19. KGW Justynówka: przew. Sylwia Ziemia

Głównym problemem w sferze kultury (oprócz epidemii koronawirusa w roku 2021) na terenie gminy są niewystarczające środki finansowe na prowadzenie działalności. W celu rozwijania działalności kulturalnej oraz promowania aktywnego uczestnictwa w kulturze wśród mieszkańców konieczne jest pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania różnorodnych przedsięwzięć kulturalnych, w tym ze źródeł UE.

Ponadto, do problemów w sferze kultury należy brak centralnej miejscowości gminy i fakt usytuowania jej siedziby poza jej granicami administracyjnymi. Gminny Ośrodek Kultury (GOK) posiada siedzibę w miejscowości Podhorce, położonej na północny wschód od Tomaszowa Lubelskiego. Miejscowości położone po zachodniej stronie Gminy są dosyć znacznie od niej oddalone. Ich mieszkańcom bliżej jest do Tomaszowa Lubelskiego, gdzie funkcjonują miejskie ośrodki kultury, cechujące się atrakcyjną i różnorodną ofertą. Zasięg oddziaływania GOK staje się przez to ograniczony do części gminy, co utrudnia integrację lokalnej społeczności i zmniejsza dostępność gminnej kultury dla mieszkańców.

Aby objąć znacznie większą część mieszkańców działalnością GOK należy przede wszystkim zwiększyć środki finansowe przeznaczone na działalność kulturalną oraz wykorzystać potencjał, który istnieje w świetlicach wiejskich, których właścicielem jest Gmina. Będzie to możliwe po realizacji projektu dotyczącego termomodernizacji świetlic, gdyż w chwili obecnej świetlice te mogą być w pełni wykorzystywane praktycznie tylko latem ze względu na brak w nich systemów ogrzewania.

Zatrudnienie na dzień 31.12.2021r. wynosiło 5 osób na pełny etat, 2 osoby na ½ etatu oraz 2 osoba na ¼ etatu.

Biblioteka Komunalna

Zadanie własne gminy polegające na upowszechnianiu czytelnictwa realizowane jest poprzez Bibliotekę Komunalną z siedzibą w Majdanie Górnym, Filie Biblioteczne Łaszczówka, Podhorce i Szarowola oraz punkty biblioteczne w Typinie, Justynówce, Rogóźnie, Sabaudii, Jezierni, Punkcie Przedszkolnym „Mikołajek”.

Do podstawowych zadań Biblioteki należy gromadzenie, opracowanie i udostępnianie zbiorów na miejscu i na zewnątrz, prowadzenie działalności informacyjno – bibliograficznej.

Zbiory biblioteczne

Na koniec roku 2021 księgozbiór bibliotek liczył ogółem 23 538 woluminów w porównaniu do roku 2020 więcej o 928 woluminy z tego:

- Biblioteka Komunalna z/s w Majdanie Górnym - 6 696 wol.
- Filia Biblioteczna w Łaszczówce - 6 892 wol.
- Filia Biblioteczna w Podhorcach – 6 115 wol.
- Filia Biblioteczna w Szarowoli – 3 835 wol.

Czytelnictwo - Wypożyczenia

W roku 2021 liczba wypożyczeń księgozbioru (bez czasopism) wносиła łącznie 17 578, w tym:

- Biblioteka Komunalna z/s w Majdanie Górnym - 3 966
- Filia Biblioteczna w Łaszczówce – 8 405
- Filia Biblioteczna w Podhorcach – 3 538
- Filia Biblioteczna w Szarowoli – 1 669

Biblioteka wraz z filiami udostępniała pracownie internetowe oraz zasoby prenumerat czasopism.

Biblioteki uczestniczyły w życiu kulturalno-oświatowym w swoich środowiskach lokalnych oraz powiecie.

W roku 2021 przeprowadzono 99 form pracy w tym:

- Biblioteka Komunalna z/s w Majdanie Górnym - 56
- Filia Biblioteczna w Łaszczówce - 17
- Filia Biblioteczna w Podhorcach - 19
- Filia Biblioteczna w Szarowoli - 7

Należy zaznaczyć, że rok 2021 kolejnym rokiem, po 2020, szczególnie z powodu wprowadzenia ograniczeń w związku z epidemią koronawirusa. Dlatego też biblioteki, jak i inne instytucje kultury pracowały w specyficznych warunkach. Praktycznie tylko przez pierwsze dwa miesiące i część okresu wakacyjnego można było pracować bez przeszkód. Ograniczenia te sprawiają, że na ocenę realizacji zadań Gminy w zakresie krzewienia kultury i czytelnictwa należy przeć z pewną dozą wyrozumiałości i oceniać ich pracę nakładając na nią wszystkie ograniczenia i zakazy wprowadzone przez rząd.

Zatrudnienie w Bibliotece Komunalnej w Majdanie Górnym wynosiło 5 osób, w tym 2 osoby na stanowiskach bibliotekarskich. Biblioteki w przeliczeniu na etaty wynosiła 4,25.

3.10. Współpraca z organizacjami pozarządowymi

Niezwykle istotnym zagadnieniem związanym z funkcjonowaniem Gminy jest współpraca i aktywizacja tzw. III sektora, czyli organizacji pozarządowych.

Na terenie Gminy działa szereg organizacji pozarządowych, które w większym bądź mniejszym zakresie współpracują z Gminą w realizacji zadań.

Działania te gmina realizuje głównie poprzez realizację rocznych programów współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi. W 2021 roku program był realizowany na podstawie uchwały Nr XXII/194/2020 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 27 listopada 2020 r.

Program zakładał współpracę zarówno finansową, jak i niefinansową.

Formy współpracy finansowej realizowane były poprzez:

- a) powierzenie wykonywania zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji;
- b) wspieranie takich zadań wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji;
- c) udzielanie w trybie i na zasadach określonych w art. 19a ustawy tzw. małych dotacji na realizację zadań publicznych z pominięciem otwartego konkursu ofert;
- d) wspieranie organizacji pozarządowych ubiegających się o środki zewnętrzne.

W roku 2021 współpracowano i udzielono dotacji na łączną kwotę 169 200,00 zł. Pomoc ta została udzielona na podstawie trzech otwartych konkursów na realizację zadania publicznego, trzech dotacji w ramach tzw. „małych grantów”.

I. Tryb konkursowy:

1. **Rozstrzygnięcie konkursu na zadania z zakresu:** upowszechniania kultury fizycznej i sportu w 2021 roku na terenie Gminy Tomaszów Lubelski:
 - a. Uczniowski Klub Sportowy SABAUDIA – 5 500,00 zł,
 - b. Tomaszowska Akademia Sztuk Walki – 3 000,00 zł,
 - c. Klub Sportowy Akademia Piłkarska Kicker – 1 000,00 zł,
 - d. Międzyszkolny Ludowy Uczniowski Klub Sportowy ORLIK z siedzibą przy Szkole Podstawowej w Łaszczówce – 5 500,00 zł,
 - e. Ludowy Uczniowski Klub Sportowy „Podhorce” przy Szkole Podstawowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Podhorcach – 5 400,00 zł,
 - f. Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski – 10 400,00 zł,
 - g. Uczniowskim Klubem Sportowym „Gim – Dwójka” przy Szkole Podstawowej Nr 2 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Tomaszowie Lubelskim - Środowiskowa sekcja wrotkarska przy Świetlicy Wiejskiej w Rogóźnie – 4 000,00 zł,
 - h. Uczniowskim Klubem Sportowym „Gim – Dwójka” przy Szkole Podstawowej Nr 2 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Tomaszowie Lubelskim - Środowiskowa sekcja Narciarska przy Świetlicy Wiejskiej w Rogóźnie – 1 200,00 zł,

- i. Uczniowski Klub Sportowy „Gim-Dwójka” przy Szkole Podstawowej Nr 2 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Tomaszowie Lubelskim – sekcja lekkoatletyczna –
- j. 1 000,00 zł,
- k. Tomaszowski Klub Kyokushin Karate – 2 000,00 zł,
- l. Gminny Klub Sportowy „POGOŃ 96 Łaszczówka” – 80 000,00 zł,
- m. Międzyszkolny Uczniowski Klub Sportowy „GRUPA OSCAR” - 1 000,00 zł.

2. Otwarty konkurs ofert na zadania z zakresu: regrantingu na realizację zadań publicznych z zakresu wspomagania rozwoju wspólnot i społeczności lokalnych obejmujących organizację gminnego otwartego konkursu ofert dla lokalnych organizacji pozarządowych i innych podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego, wspierających finansowo, organizacyjnie i szkoleniowo opracowanie i wdrożenie przez te organizacje i inne podmioty najlepszych projektów przedsięwzięć służących mieszkańcom gminy Tomaszów Lubelski w 2021 roku:

- Stowarzyszenie „Czajnia” - 6000,00 zł.

3. Otwarty konkurs ofert na zadania z zakresu: dowozu dzieci niepełnosprawnych z terenu Gminy Tomaszów Lubelski w roku 2021 do Ośrodka Rehabilitacyjno – Edukacyjno – Wychowawczego w Tomaszowie Lubelskim- Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Tomaszowie Lubelskim, z siedzibą w Tomaszowie Lubelskim, ul. Słowackiego 7B, 22-600 Tomaszów Lubelski – 42 700,00 zł.

II. Tryb pozakonkursowy

Udzielenie dotacji na realizację zadania w trybie art. 19 a Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie:

- Stowarzyszeniu Liderki Gminy Tomaszów Lubelski została udzielona dotacja w wysokości **250,00 zł** na realizację zadania publicznego pn. „Bajkowe podwórko w miejscowości Przecinka”.
- Stowarzyszeniu na Rzecz Rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski została udzielona dotacja w wysokości **250,00 zł** na realizację zadania publicznego pn. „Tęczowy zakątek – plac zabaw w Rogózno – Kolonia!”.

Wszystkie wyżej powierzone zadania zrealizowane zostały zgodnie z zawartymi umowami, a dotacje zostały przez zleceniobiorców wykorzystane zgodnie z celem, na jaki je uzyskali.

Ponadto w ramach działalności GOPS w Tomaszowie Lubelski współpracowano z organizacjami pozarządowymi w następującym zakresie:

1. Współpraca z jednostkami OSP w zakresie dystrybucji żywności dla osób objętych kwarantanną w okresie pandemii covid -19,
2. Organizacja zbiórek dla pogorzalców,
3. Dystrybucja żywności dla osób najuboższych w ramach programu POPŻ dla 800 mieszkańców ze Stowarzyszeniem na rzecz Rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski, dla kolejnych 100 mieszkańców z Fundacją Wiedza Edukacja Rozwój w Jezierni i 100 osób z PCK O/Tomaszów Lubelski.
4. Kontynuacja realizacji Programu „Wpieraj Seniora” - edycja 2021, gmina Tomaszów Lubelski uzyskała wsparcie finansowe na realizację usług wsparcia na rzecz osób powyżej 70 roku życia, pozostających w domu w związku z utrzymującym się stanem epidemii. W 2021 roku gmina Tomaszów Lubelski realizowała Program „Wspieraj Seniora” - edycja 2021 przez okres I kwartału. Udzielono wsparcia 8 seniorom w wieku 70 lat i więcej. Koszt dofinansowania z budżetu państwa w I kwartale, w ramach programu wyniósł: 1 500 złotych, zadanie realizowane było przez 3 pracowników Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie, którym przyznano dodatki w ramach realizacji programu. W ramach realizacji programu udzielono wsparcia polegającego w szczególności na dostarczeniu zakupów obejmujących artykuły podstawowej potrzeby, w tym artykuły spożywcze, środki higieny osobistej, realizację recept, podejmowanie działań wspomagających w pozostawaniu w środowisku lokalnym. Program „Wspieraj Seniora” był pomocny we wzmocnieniu gminy w realizacji usługi wsparcia dla seniorów w utrzymującym się kraju stanem epidemii Covid-19. Zorganizowane wsparcie przyczyniło się do zmniejszenia ryzyka zachorowalności wśród osób starszych, powyżej 70 roku życia oraz zmniejszyło ryzyko wykluczenia społecznego samotnie zamieszkujących seniorów.

3.11. Bezpieczeństwo publiczne i działalność przeciwpożarowa

W ramach utrzymania bezpieczeństwa publicznego Gmina Tomaszów Lubelski współpracuje z Komendą Powiatową Policji w Tomaszowie Lubelskim oraz Komendą Powiatową Państwowej Straży Pożarnej w Tomaszowie Lubelskim. Na terenie Gminy nie powołano straży gminnej.

Główne zadania ciężące na Gminie związane z utrzymaniem bezpieczeństwa realizowane są za pośrednictwem jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych.

Obecnie na terenie gminy funkcjonuje 13 jednostek OSP, skupiających 432 strażaków w tym 23 kobiet, dwie jednostki OSP włączone są do krajowego systemu ratowniczo – gaśniczego (OSP Majdan Górny, OSP Podhorce). Na terenie gminy funkcjonują 2 drużyny kobiecych (Ulów, Podhorce).

Główne wyposażenie jednostek, oprócz sprzętu drobnego, stanowią:

- 5 średnich samochodów pożarniczych – jednostki Majdan Górny, Podhorce, Pasieki, Jeziernia, Ruda Wołoska,
- 6 lekkich samochodów pożarniczych – jednostki Łaszczówka, Przeorsk, Ulów, Szarowola, Rogóżno-Kolonia, Rabinówka,
- 19 motopomp pożarniczych,
- 6 pomp pływających,
- 10 pomp szlamowych,
- 10 pilarek do drewna,
- 7 agregatów prądotwórczych,
- 3 zestawy hydrauliczne ratownictwa technicznego,
- 3 defibrylatory,
- 10 aparatów powietrznych,
- 2 piły do betonu i stali,
- 3 zestawy do oznakowania miejsca wypadku,
- 1 miernik wielogazowy,
- 11 czujników bezruch,
- 7 zestawów ubrań ochronnych od szerszeni.

W ramach działu Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa z budżetu Gminy w roku 2021 wydatkowano kwotę 413 520,58 zł w tym:

- dotacje do jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej z terenu gminy na zakup wyposażenia w kwocie 3 100,00 zł.
- wydatki wynikające z przepisów bhp – 400,00 zł,
- ekwiwalenty za udział w akcjach ratowniczo-gaśniczych strażaków ochotników – 19 785,90 zł,
- wynagrodzenia pracowników 40 467,15 zł,
- dodatkowe wynagrodzenie roczne – 3 063,06 zł,
- składki na ubezpieczenia społeczne – 12 371,86 zł,
- składki na Fundusz Pracy – 602,32 zł,

- wynagrodzenia bezosobowe (wynagrodzenie kierowców samochodów bojowych OSP i ryczałt dla Komendanta OSP) – 68 467,98 zł,
- zakupy materiałów i wyposażenia (w tym zakupu paliwa, akumulatorów, sprzętu i umundurowania bojowego) na kwotę 19 214,47 zł.
- zakupy energii do remiz strażackich – 21 653,85 zł,
- zakup usług remontowych – 23 888,29 zł (wykonanie remontu wjazdu do garażu OSP w Majdanie Górnym),
- badania lekarskie – 920,00 zł,
- zakupy usług (w tym: ubezpieczenie samochodów OSP, badania techniczne usługi naprawcze sprzętu strażackiego) – 30 864,15 zł,
- pozostałe opłaty i składki (opłaty administracyjne) – 123,50 zł,
- odpis na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych – 4 000,00 zł.

Oprócz ww. kwot jednostki OSP z terenu gminy pozyskały w roku 2021 dodatkowe środki tj.:

1. Dotacja MSWiA dla 12 jednostek OSP po 5000 zł na zakup sprzętu pożarniczego.
2. OSP Szarowola – dotacja MSWiA 5000 zł, Nadleśnictwo 1000 zł, Starostwo Powiatowe 1000 zł, KRUS 11 200 zł.
3. OSP Majdan Górny – WFOŚiGW 14 400 zł, KSRG 4000 zł, Nadleśnictwo 1000 zł, KRUS 4800 zł, Orlen 7000 zł, Starostwo Powiatowe 1000 zł.
4. OSP Podhorce – KSRG 4000 zł, KRUS 12000 zł,
5. W celu utrzymania sprawności urządzeń łączności, narzędzi hydraulicznych, agregatów prądotwórczych, motopomp, samochodów itp. wydano kwotę 15 640 zł.

Ze względu na panującą w kraju epidemię koronawirusa w roku 2021 nie przeprowadzono badań lekarskich dla strażaków (oprócz kierowców)

W cyklu wiosennym i jesiennym w 2021 roku zostało przeszkolonych na kursach 13 strażaków. Kursy prowadzone były przez Komendę Powiatową Państwowej Straży Pożarnej w Tomaszowie Lubelskim i podmiot medyczny w następujących specjalnościach:

- Szkolenie kierujących działaniem ratowniczym dla członków OSP (dowodów OSP) – 4 strażaków z OSP Jeziernia
- Szkolenie podstawowe strażaków ratowników - 6 strażaków - OSP Podhorce – 3, OSP Majdan Górny – 1, OSP Jeziernia – 2,
- Kurs kwalifikowanej pierwszej pomocy – 3 strażaków - OSP Podhorce – 1, OSP Majdan Górny – 2.

Koszt ekwiwalentu za udział w szkoleniu z zakresu ratownictwa medycznego wyniósł 2225 zł.

Ogółem w 2021 r. na terenie gminy odnotowano (bez alarmów fałszywych) 97 zdarzeń, co stanowiło wzrost o 11 zdarzeń w porównaniu do roku ubiegłego. Łącznie powstało 38 pożarów oraz 59 miejscowych zagrożeń. Odnotowano również 5 alarmów fałszywych.

Do głównych potrzeb związanych z funkcjonowaniem OSP należy brak w części jednostek samochodów ratowniczo gaśniczych oraz niedostateczna baza lokalowa. Planuje się, że

w latach następnych znacznej poprawie ulegnie stan świetlic i remiz strażackich poprzez realizację projektu polegającego na ich termomodernizacji oraz na budowie nowej remizo-świetlicy w Szarowoli. Dodatkowe pojazdy będą zakupywane w miarę możliwości pozyskania dotacji na ten cel.

Ochrona zdrowia

Na terenie Gminy działa 1 placówka ochrony zdrowia, jest to NZOZ w Podhorcach, który oferuje usługi w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej dla osób zamieszkałych w miejscowościach położonych w pobliżu jego siedziby. Pozostali mieszkańcy korzystają z opieki zdrowotnej w Tomaszowie Lubelskim.

W roku 2021 w ramach profilaktyki zdrowotnej informowano i zachęcano kobiety do uczestnictwa w badaniach profilaktyki raka piersi w ramach stacjonowania mammobusa w Tomaszowie Lubelskim.

Ponadto w Ośrodku Zdrowia w Podhorcach zorganizowany został punkt szczepień dla mieszkańców Gminy przeciwko koronawirusowi.

W ramach walki z koronawirusem Gmina angażowała jednostki OSP do akcji rozdysponowania maseczek ochronnych wśród mieszkańców gminy oraz organizowała akcje promujące program szczepień przeciwko koronawirusowi.

4. Organy stanowiące oraz wykonawcze Gminy oraz wykonanie uchwał Rady Gminy w roku 2021.

Zgodnie z wynikami wyborów samorządowych, które odbyły się w dniu 21 października 2018 r. na funkcję Wójta Gminy na kolejną (drugą) kadencję została wybrana Pani Marzena Czubaj – Gancarz.

Natomiast obecny skład Rady Gminy przedstawia się następująco:

1. Piotr Babiarczyk – Przewodniczący Rady Gminy
2. Bożena Bryk – Wiceprzewodnicząca Rady Gminy
3. Ewa Mikuła – Wiceprzewodnicząca Rady Gminy
4. Paweł Harbuz – Członek Rady Gminy
5. Mariusz Kobiałka – Członek Rady Gminy
6. Anna Kozyra – Członek Rady Gminy
7. Małgorzata Kosiorska – Członek Rady Gminy
8. Janusz Krawczyk – Członek Rady Gminy
9. Paweł Kudelka – Członek Rady Gminy
10. Kamila Lebeda – Członek Rady Gminy
11. Grzegorz Piechnik – Członek Rady Gminy
12. Artur Suski – Członek Rady Gminy
13. Aneta Śrutwa – Członek Rady Gminy
14. Ryszard Wawrzusiszyn – Członek Rady Gminy
15. Maria Woś – Członek Rady Gminy

Funkcję Skarbnika Gminy pełni Pan Grzegorz Gałań, natomiast Sekretarza Gminy Pan Waldemar Miller.

Poniżej przedstawiono wykaz uchwał podjętych w roku 2021.

1. Uchwała nr XXV/209/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 stycznia 2021 roku w sprawie wieloletniej prognozy finansowej
2. Uchwała nr XXV/210/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 stycznia 2021 r. w sprawie zamian w uchwale budżetowej na rok 2021
3. Uchwała Nr XXV/211//2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 stycznia 2021 r. w sprawie zatwierdzenia planu pracy Komisji Rewizyjnej Rady Gminy Tomaszów Lubelski na rok 2021
4. Uchwała Nr XXV/212/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 stycznia 2021 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2021
5. Uchwała Nr XXV/213/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 stycznia 2021 r. w sprawie udzielenia pomocy finansowej Miastu Zamość na współfinansowanie

- bieżących kosztów funkcjonowania schroniska dla bezdomnych zwierząt w Zamościu w 2021 r.
6. Uchwała Nr XXV/214/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 stycznia 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na zbycie nieruchomości w miejscowości Rogóżno-Kolonia
 7. Uchwała Nr XXV/215/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 stycznia 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na zbycie nieruchomości w miejscowości Ruda Żelazna
 8. Uchwała Nr XXV/216/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 stycznia 2021 roku w sprawie wyrażenia zgody na zbycie nieruchomości w miejscowości Rogóżno
 9. Uchwała Nr XXV/217/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 stycznia 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Rogóżno
 10. Uchwała Nr XXV/218/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 stycznia 2021 r. w sprawie zawarcia porozumienia międzygminnego dotyczącego powołania Związku ZIT w ramach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Tomaszowa Lubelskiego
 11. Uchwała nr XXV/219/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 stycznia 2021 r. w sprawie upoważnienia Kierownika Gminnego Zespołu Ekonomiczno-Administracyjnego Szkół w Tomaszowie Lubelskim do prowadzenia postępowań i wydawania decyzji administracyjnych w sprawach dofinansowań kosztów kształcenia młodocianych pracowników
 12. Uchwała Nr XXVI/220/2021 z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie zmiany w wieloletniej prognozie finansowej
 13. Uchwała Nr XXVI/221/2021 z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie zmian w budżecie gminy na 2021 rok
 14. Uchwała Nr XXVI/222/2021 z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie przyjęcia programu wspierania rodziny w Gminie Tomaszów Lubelski na lata 2021 – 2023.
 15. Uchwała Nr XXVI/223/2021 z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021 – 2025
 16. Uchwała Nr XXVI/224/2021 z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie trybu i sposobu powoływania i odwoływania członków Zespołu Interdyscyplinarnego Gminy Tomaszów Lubelski oraz szczegółowych warunków jego funkcjonowania
 17. Uchwała Nr XXVI/225/2021 z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie przyjęcia przez Gminę Tomaszów Lubelski do realizacji w 2021 roku zadania z zakresu administracji rządowej dotyczącego utrzymania grobów, kwater i cmentarzy wojennych na terenie Gminy Tomaszów Lubelski
 18. Uchwała Nr XXVI/226/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu Strategii Rozwoju Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2021–2027
 19. Uchwała Nr XXVI/227/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Majdan Górny
 20. Uchwała Nr XXVI/228/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na zamianę nieruchomości gruntowych, stanowiących własność Gminy Tomaszów Lubelski oraz osoby fizycznej, położonych w miejscowości ROGÓŻNO

21. Uchwała Nr XXVI/229/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnych umów na dzierżawę nieruchomości stanowiących własność Gminy Tomaszów Lubelski
22. Uchwała Nr XXVI/230/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie przyjęcia Programu opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt na terenie gminy Tomaszów Lubelski w 2021 roku
23. Uchwała Nr XXVII/231/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 kwietnia 2021 r. w sprawie zmiany w wieloletniej prognozy finansowej
24. Uchwała Nr XXVII/232/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 kwietnia 2021 r. w sprawie zmian w budżecie gminy na 2021 rok
25. Uchwała Nr XXVII/233/2021 Rady Gminy w Tomaszowie Lubelskim z dnia 30 kwietnia 2021 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla odcinka trasy napowietrznej linii elektroenergetycznej WN 110 kV relacji GPZ Tomaszów Południe – GPZ Lubaczów
26. Uchwała Nr XXVII/234/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 kwietnia 2021 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów obiektów produkcyjnych i usługowych w obrębie miejscowości Łaszczówka – Kolonia
27. Uchwała Nr XXVII/235/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 kwietnia 2021 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część miejscowości Rabinówka w Gminie Tomaszów Lubelski
28. Uchwała Nr XXVII/236/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 kwietnia 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy na dzierżawę nieruchomości stanowiącej własność Gminy Tomaszów Lubelski
29. Uchwała Nr XXVII/237/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 kwietnia 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy na dzierżawę nieruchomości stanowiącej własność Gminy Tomaszów Lubelski
30. Uchwała Nr XXVII/238/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 kwietnia 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Rogóźno
31. Uchwała XXVIII/241/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 28 maja 2021 r. w sprawie udzielenia Powiatowi Tomaszowskiemu pomocy finansowej
32. Uchwała XXVIII/242/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 28 maja 2021 r. w sprawie przyjęcia Sprawozdania z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim za rok 2020
33. Uchwała XXVIII/243/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 28 maja 2021 r. w sprawie przyjęcia oceny zasobów pomocy społecznej w gminie Tomaszów Lubelski za rok 2020
34. Uchwała XXVIII/244/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 28 maja 2021 r. w sprawie przyjęcia Sprawozdania z realizacji zadań z Gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2016-2020 za rok 2020
35. Uchwała XXVIII/245/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 28 maja 2021 r.,

36. Uchwała XXVIII/246/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 28 maja 2021 r. w sprawie przyjęcia Sprawozdania z realizacji Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii za rok 2020
37. Uchwała XXVIII/247/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 28 maja 2021 r. w sprawie przyjęcia sprawozdania z realizacji rocznego programu współpracy Gminy Tomaszów Lubelski z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego za 2020 rok
38. Uchwała XXVIII/248/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 28 maja 2021 r. w sprawie określenia średniej ceny jednostki paliwa w Gminie Tomaszów Lubelski, w roku szkolnym 2021/2022
39. Uchwała XXVIII/249/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 28 maja 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na zbycie nieruchomości w miejscowości ROGÓŻNO-KOLONIA
40. Uchwała XXVIII/250/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 28 maja 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Dąbrowa Tomaszowska
41. Uchwała XXVIII/251/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 28 maja 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy na dzierżawę nieruchomości stanowiącej własność Gminy Tomaszów Lubelski
42. Uchwała XXIX/252/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 9 lipca 2021 r. w sprawie udzielenia Wójtowi Gminy Tomaszów Lubelski wotum zaufania
43. Uchwała XXIX/253/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 9 lipca 2021 r. w sprawie rozpatrzenia i zatwierdzenia sprawozdania finansowego wraz ze sprawozdaniem z wykonania budżetu za 2020 rok
44. Uchwała XXIX/254/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 9 lipca 2021 r. w sprawie udzielenia absolutorium Wójtowi Gminy Tomaszów Lubelski za 2020 rok
45. Uchwała XXIX/255/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 9 lipca 2021 r. w sprawie zmiany w wieloletniej prognozie finansowej
46. Uchwała XXIX/256/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 9 lipca 2021 r. w sprawie zmian w budżecie gminy na 2021 rok
47. Uchwała XXIX/257/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 9 lipca 2021 r. w sprawie udzielenia Powiatowi Tomaszowskiemu pomocy finansowej
48. Uchwała XXIX/258/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 9 lipca 2021 r. w sprawie określenia szczegółowych warunków przyznawania i odpłatności za usługi opiekuńcze, i specjalistyczne usługi opiekuńcze, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz szczegółowych warunków częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat, jak również trybu ich pobierania
49. Uchwała XXIX/259/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 9 lipca 2021 r. w sprawie określenia wzoru wniosku o przyznanie dodatku mieszkaniowego oraz wzoru deklaracji o dochodach gospodarstwa domowego
50. Uchwała XXIX/260/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 9 lipca 2021 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania

przestrzennego dla obszaru obejmującego część miejscowości Jeziernia w Gminie Tomaszów Lubelski

51. Uchwała XXIX/261/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 9 lipca 2021 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część miejscowości Łaszczówka-Kolonia w Gminie Tomaszów Lubelski
52. Uchwała XXIX/262/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 9 lipca 2021 r. w sprawie przekazania wniosku według właściwości Prezesowi Urzędu Komunikacji Elektronicznej w Warszawie
53. Uchwała XXX/263/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 3 września 2021 r. w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej
54. Uchwała XXX/264/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 3 września 2021 r. w sprawie zmian w uchwale budżetowej na rok 2021
55. Uchwała XXX/265/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 3 września 2021 r. w sprawie określenia szczegółowych zasad sposobu i trybu udzielania ulg w spłacie należności pieniężnych mających charakter cywilnoprawny przypadających Gminie Tomaszów Lubelski i jej jednostkom organizacyjnym, warunków dopuszczalności pomocy publicznej w przypadkach, w których ulga stanowić będzie pomoc publiczną oraz wskazania organu lub osoby uprawnionych do ich udzielania
56. Uchwała XXX/266/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 3 września 2021 r. w sprawie ustalenia Regulaminu udzielania dotacji celowej ze środków budżetu Gminy Tomaszów Lubelski na dofinansowanie poniesionych kosztów inwestycji z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej w zakresie budowy przyłączy kanalizacyjnych oraz wodociągowych na terenie Gminy Tomaszów Lubelski
57. Uchwała XXX/267/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 3 września 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Jeziernia
58. Uchwała XXX/268/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 3 września 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Rogóźno
59. Uchwała XXX/269/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 3 września 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy na dzierżawę nieruchomości stanowiącej własność Gminy Tomaszów Lubelski w m. Łaszczówka (dz. nr 586)
60. Uchwała XXX/270/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 3 września 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy na dzierżawę nieruchomości stanowiącej własność Gminy Tomaszów Lubelski w m. Majdan Górny (dz. nr 779)
61. Uchwała XXX/271/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 3 września 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na zamianę nieruchomości gruntowych, stanowiących własność Gminy Tomaszów Lubelski oraz osoby fizycznej, położonych w miejscowości Podhorce
62. Uchwała XXX/272/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 3 września 2021 r. w sprawie zaliczenia dróg do kategorii dróg gminnych
63. Uchwała XXXI/273/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 września 2021 r. w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej
64. Uchwała XXXI/274/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 września 2021 r. w sprawie zmian w uchwale budżetowej na rok 2021

65. Uchwała XXXI/275/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 września 2021 r w sprawie zmiany uchwały Nr XXVIII/241/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 28 maja 2021 r. w sprawie udzielenia Powiatowi Tomaszowskiemu pomocy finansowej
66. Uchwała XXXI/276/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 września 2021 r w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany "Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tomaszów Lubelski"
67. Uchwała XXXII/277/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 października 2021 r. w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej
68. Uchwała XXXII/278/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 października 2021 r. w sprawie zmian w budżecie gminy na 2021 rok
69. Uchwała XXXII/279/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 października 2021 r. w sprawie stwierdzenia, iż miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek położonych w południowo – wschodniej części miejscowości Majdan Górny na obszarze Gminy Tomaszów Lubelski nie narusza ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tomaszów Lubelski
70. Uchwała XXXII/280/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 października 2021 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działek położonych w południowo – wschodniej części miejscowości Majdan Górny na obszarze Gminy Tomaszów Lubelski
71. Uchwała XXXII/281/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 października 2021 r. w sprawie woli przejęcia przez Gminę Tomaszów Lubelski do zasobów dróg gminnych dróg położonych w pasie drogowym planowanej drogi ekspresowej S17 służących do jej obsługi oraz terenów przylegających w miejscowościach: Dąbrowa Tomaszowska, Jeziernia i Łaszczówka – Kolonia
72. Uchwała XXXII/282/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 października 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości w miejscowości Tomaszów Lubelski
73. Uchwała XXXII/283/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 października 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy na dzierżawę nieruchomości stanowiącej własność Gminy Tomaszów Lubelski
74. Uchwała XXXII/284/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 29 października 2021 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji z mieszkańcami w sprawie zniesienia nazwy urzędowej części miejscowości Przeorsk.
75. Uchwała nr XXXIII/285/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 26 listopada 2021 r. w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej.
76. Uchwała nr XXXIII/286/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 26 listopada 2021 r. w sprawie zmian w uchwale budżetowej na rok 2021
77. Uchwała nr XXXIII/287/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 26 listopada 2021 r. w sprawie obniżenia średniej ceny skupu żyta przyjmowanej do obliczenia podatku rolnego na 2022 rok na terenie Gminy Tomaszów Lubelski
78. Uchwała nr XXXIII/288/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 26 listopada 2021 roku w sprawie określenia wysokości stawek podatku od nieruchomości obowiązujących na terenie Gminy Tomaszów Lubelski na 2022 rok

79. Uchwała nr XXXIII/289/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 26 listopada 2021 roku w sprawie określenia wysokości rocznych stawek podatku od środków transportowych na terenie Gminy Tomaszów Lubelski na 2022 rok
80. Uchwała nr XXXIII/290/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 26 listopada 2021 r. w sprawie uchwalenia Roczego Programu Współpracy Gminy Tomaszów Lubelski z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2022
81. Uchwała nr XXXIII/291/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 26 listopada 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy najmu części nieruchomości z dotychczasowym najemcą, której przedmiotem jest ta sama nieruchomość.
82. Uchwała nr XXXIV/292/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 10 grudnia 2021 r. w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej.
83. Uchwała nr XXXIV/293/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 10 grudnia 2021 r. w sprawie zmian w uchwale budżetowej na 2021 rok
84. Uchwała nr XXXIV/294/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 10 grudnia 2021 r. w sprawie zaliczenia dróg do kategorii dróg gminnych
85. Uchwała nr XXXV/295/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2021 r. w sprawie zmian w wieloletniej prognozie finansowej.
86. Uchwała nr XXXV/296/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2021 r. w sprawie zmian w uchwale budżetowej na rok 2021.
87. Uchwała nr XXXV/297/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2021 r. w sprawie wieloletniej prognozy finansowej
88. Uchwała nr XXXV/298/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2021 r. w sprawie uchwały budżetowej na rok 2022
89. Uchwała nr XXXV/299/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2021 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr VII/60/2019 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 19 maja 2019 r. w sprawie zasad przyznawania diet radnym oraz zwrotu kosztów podróży służbowych
90. Uchwała nr XXXV/300/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2021 r. w sprawie ustalenia wynagrodzenia wójta Gminy Tomaszów Lubelski
91. Uchwała nr XXXV/301/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2021 r. w sprawie udzielenia pomocy finansowej Miastu Zamość na współfinansowanie bieżących kosztów funkcjonowania schroniska dla bezdomnych zwierząt w Zamościu w 2022 r.
92. Uchwała nr XXXV/302/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2021 r. w sprawie przyjęcia raportu z realizacji „Programu ochrony środowiska dla Gminy Tomaszów Lubelski na lata 2017-2020 z perspektywą do roku 2024”
93. Uchwała nr XXXV/303/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2021 r. w sprawie sprostowania omyłki pisarskiej w uchwale w sprawie zaliczenia dróg do kategorii dróg gminnych
94. Uchwała nr XXXV/304/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości o nr ew. 1109/6 w miejscowości ROGÓŻNO

95. Uchwała nr XXXV/305/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na nabycie nieruchomości o nr ew. 652/9 i 652/17 w miejscowości ROGÓŻNO
96. Uchwała nr XXXV/306/2021 Rady Gminy Tomaszów Lubelski z dnia 30 grudnia 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie kolejnej umowy na dzierżawę nieruchomości stanowiącej własność Gminy Tomaszów Lubelski

Wszystkie podjęte uchwały przez Radę Gminy zostały zrealizowane bądź są w trakcie realizacji.

Wójt Gminy jako organ wykonawczy realizował zadania mu przypisane oraz wykonywał uchwały przy pomocy Urzędu Gminy. Na koniec 2021 roku w Urzędzie Gminy Tomaszów Lubelski zatrudnionych było 51 osób na 49,5 tatach, w tym na stanowiskach urzędniczych 27 osób, na stanowiskach pomocniczych i gospodarczych 24 osoby oraz 2 kierowców OSP.

Na koniec roku 2021 Gmina Tomaszów Lubelski była członkiem następujących organizacji:

1. Lokalna Grupa Działania „Roztocze Tomaszowskie”.
2. Rybacka Lokalna Grupa Działania „Roztocze”.
3. Związek Gmin Lubelszczyzna.
4. Stowarzyszenie Samorządów Powiatu Tomaszowskiego.
5. Tomaszowski Klaster Energii.
6. Instytut Rozwoju Samorządu Terytorialnego Województwa Lubelskiego.
7. Stowarzyszenie Euroregion „Roztocze”.
8. Związek Transgraniczny Euroregion Roztocze.

5. Podsumowanie

Zaprezentowany Raport o Stanie Gminy Tomaszów Lubelski przedstawia skoncentrowany opis sytuacji Gminy na koniec roku 2021. W raporcie starano się przestawić sytuację Gminy w każdym aspekcie jej funkcjonowania, mając na względzie fakt, że nie sposób jest zawrzeć w raporcie wszystkich informacji z działań jakie były podejmowane w ciągu całego roku budżetowego. Szczegółowe dane zawierają opracowywane przez jednostki organizacyjne Gminy sprawozdania z ich działalności.

Analizując sytuację Gminy na koniec roku 2021 należy stwierdzić, że stan Gminy ulega ciągłej poprawie. Z roku na rok wartość wykonanych inwestycji jest na wysokim poziomie i oscyluje w granicach 20% całkowitego budżetu Gminy tj.:

- rok 2021 – 16 606 392,04 zł,
- rok 2020 – 11 326 921,05 zł,
- rok 2019 – 14 916 155,28 zł,
- rok 2018 – 10 740 758,42 zł,
- rok 2017 – 8 453 981,12 zł.

W zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych również znajduje się na wysokim poziomie:

- rok 2021 – 8.066.571,93 zł,
- rok 2020 – 6 671 488,17 zł,
- rok 2019 – 8 144 686,66 zł,
- rok 2018 – 5 457 985,46 zł,
- rok 2017 – 3 939 009,48 zł.

Rok 2021, choć bardzo trudny z powodu wystąpienia epidemii koronawirusa w kraju oraz całym świecie był rokiem rekordowym pod względem wyników finansowych – najwyższy w historii budżet, środki przeznaczone na inwestycje czy środki zewnętrzne pozyskane przez Gminę stanowiły ponownie znaczną część budżetu. Wyniki te zostały także zauważone w różnego rodzaju rankingach na szczeblu krajowym m.in. ponownie wyróżniając **Gminę Tomaszów Lubelski w rankingu organizowanym przez Związek Powiatów Polskich w kategorii gmin wiejskich przyznając jej 6 miejsce w Polsce spośród gmin wiejskich.**

Biorąc pod uwagę przytoczone dane oraz osiągnięte rezultaty należy stwierdzić, że Gmina w pełni realizuje przypisane jej zadania. Szczególnie istotnym do podkreślenia jest fakt wzorowej współpracy Wójta Gminy z organami władzy centralnej różnego szczebla oraz wojewódzkiej. Owocem tego są pozyskane dotacje oraz współpraca z niżej wymienionymi instytucjami:

- Ministerstwo Sportu i Turystyki:
 - budowa sali gimnastycznej przy szkole w Łaszczówce,
- Ministerstwa Edukacji i Nauki
 - Laboratoria przyszłości,
- Wojewoda Lubelski:
 - dotacje w ramach Funduszu Rozwoju Dróg,

- programu usuwania skutków klęsk żywiołowych,
- Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego:
 - dotacje w ramach RPO WL i PROW (m.in. Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej etap I i II, Rewitalizacja Białej Góry, programu usuwania skutków klęsk żywiołowych,

Wysokość pozyskanych dotacji w kwocie ponad 8 mln zł – tylko na zadania inwestycyjne, zakupy i realizowane projekty, co stanowi ponad 12% całego budżetu Gminy oraz blisko 50% wydatków inwestycyjnych świadczy, że zarządzanie Gminą ma charakter prorozwojowy. Gmina Tomaszów Lubelski jest sprawdzonym partnerem dla instytucji udzielających dotacji zarówno rządowych jak i samorządowych. Wywiązując się ze swoich obowiązków w zakresie wykorzystania przekazanych środków Gmina daje świadectwo bardzo dobrego zarządzania oraz zaufania zarówno do Wójta jak i do całej Gminy.

Oczywiście potrzeby mieszkańców w zakresie budowy infrastruktury są dużo większe niż możliwości finansowe Gminy, dlatego też nie można zaspokoić wszystkich tych potrzeb w krótkim czasie. Należy mieć tu również na uwadze charakter gminy jako gminy ośrodkowej oraz opóźnienia, bądź całkowity brak realizacji niektórych zadań w poprzednich kadencjach. Pozyskane środki zewnętrzne, realizacja zadań inwestycyjnych, ciągła poprawa bazy edukacyjnej pozwalają stwierdzić, że działania, zarówno Rady Gminy, jako organu stanowiącego jak i Wójta, który jest organem wykonawczym zmierzają w dobrym kierunku, który przyniesie w przyszłości ciągłą poprawę warunków życia mieszkańców Gminy Tomaszów Lubelski.

Dodatkowo na sytuację Gminy w roku 2021 miała niewątpliwie pandemia wirusa Sars Cov-2 (koronawirus). Już na początku roku 2020 zostały wprowadzone znaczne ograniczenia i obostrzenia w życiu prywatnym i publicznym. Wprowadzony 20 marca 2020 r. san epidemii obowiązywał również w całym roku 2021. Należy stwierdzić, że w związku z epidemią sytuacja Gminy nie uległa znaczącemu pogorszeniu. Wszystkie działania, które zostały podjęte zarówno w zakresie organizacji edukacji, obsługi interesantów, działania skierowane bezpośrednio do mieszkańców miały na celu zminimalizowanie ryzyka zakażeń, a tym samym ewentualnej konieczności wyłączenia z życia pewnych obszarów działalności publicznej. Zaangażowanie w działaniach podejmowanych przeciwko pandemii przez jednostki organizacyjne gminy, organizacje pozarządowe czy strażaków OSP świadczą o tym, że społeczeństwo w Gminie Tomaszów Lubelski czuje się w pełni odpowiedzialne za działania, które mają bezpośredni wpływ na jego życie.

Należy mieć nadzieję, że działania podejmowane zarówno przez stronę rządową, samorządową jak i społeczną przyczynią się do powrotu normalnego funkcjonowania społeczeństwa, natomiast nowa perspektywa budżetowa Unii Europejskiej oraz wprowadzany Krajowy Program Odbudowy przyczynią się do realizacji nowych zamierzeń i przedsięwzięć służących dalszemu rozwojowi Gminy Tomaszów Lubelski.

Niestety wybuch wojny na Ukrainie w dniu 24 lutego 2022 r. spowodował, że społeczeństwo Polskie, a tym samym i mieszkańcy Gminy Tomaszów Lubelski muszą się zmierzyć z nowym zagrożeniem i nowymi wyzwaniem co najpewniej istotnie wpłynie na stan gospodarki narodowej w roku 2022.